

2019 թվականին ընդունվեց «Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում Հայաստանի Հանրապետության ներկայացուցչի մասին» օրենքը, որով առաջին անգամ Եվրոպական դատարանում Հայաստանի Հանրապետության ներկայացուցչության կապակցությամբ հարցերն օրենքի մակարդակով ենթարկվեցին համակարգային և ամբողջական կարգավորման, իսկ Հայաստանի Հանրապետության ներկայացուցչի լիազորությունները ստացան հստակ օրենսդրական ամրագրում: Բացի այդ, առաջին անգամ օրենսդրորեն ամրագրվեց ներկայացուցչի մարդու իրավունքների միջազգային և եվրոպական չափանիշների ներդրման և կանխարգելիչ (պրևենտիվ) լիազորությունը: Օրենքի ընդունումը հիմք հանդիսացավ նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում Հայաստանի Հանրապետության ներկայացուցչի գրասենյակի ստեղծման համար, որն աջակցում է ներկայացուցչի լիազորությունների իրականացմանը: Միջազգային և եվրոպական չափանիշների ներդրման շրջանակներում ներկայացուցիչն իրավասու է իրականացնել այդ չափանիշների վերաբերյալ պետական մարմինների, հասարակական և այլ կապակցությունների ու կառույցների, այլ իրավասու մարմինների ու կառույցների, ինչպես նաև հասարակության շրջանում իրավեկվածության բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ:

ARM

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԴԵՊԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

1

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՆԱԽԱԴԵՊԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

1

ՀՏԴ 341.231.14
ԳՄԴ 67.412.1
Մ 356

Մ 356 ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱԿՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԴԵՊԱՅԻՆ
ԻՐԱԿՈՒՆՔԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ.- Եր.: Կոմպյուտեր Սերվիս ՍՊԸ, 2021.-120 էջ:

Սույն տպագրությունը իրականացվել է «Աջակցություն քրեական արդարադատության բարեփոխումներին և եվրոպական չափանիշների կիրառման ներդաշնակեցումը Հայաստանում» ծրագրի շրջանակներում, որը համաֆինանսավորվում է Եվրոպական միության և Եվրոպայի խորհրդի կողմից:
Սույն տպագրության մեջ ներկայացված տեսակետները որևէ կերպ չեն արտահայտում Եվրոպական միության պաշտոնական տեսակետները:

Վճիռների ընտրությունը, թարգմանությունն ու համառոտագրումը կատարեցին՝

Անահիտ Հարությունյանը՝

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում Հայաստանի Հանրապետության ներկայացուցչի գրասենյակի հետապոտությունների և վարձացման վարչության պետ

Սեդա Մելքումյանը՝

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում Հայաստանի Հանրապետության ներկայացուցչի գրասենյակի հետապոտությունների և վարձացման վարչության գլխավոր մասնագետ

Լիլիթ Սեյրանյանը՝

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում Հայաստանի Հանրապետության ներկայացուցչի գրասենյակի հետապոտությունների և վարձացման վարչության գլխավոր մասնագետ

ISBN 978-9939-1-1204-6

Կապմի նկարը՝ Եվրոպայի խորհուրդ Մարդու իրավունքների պալատ (Ճարտարագիտական խումբ՝ Ռիչարդ Ռոջերս Փարթներշիփ և Զլոդ Բյուշեր Ատեյլե)

© Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում Հայաստանի Հանրապետության ներկայացուցչի գրասենյակ, 2021

ՀՏԴ 341.231.14
ԳՄԴ 67.412.1

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի տեղեկագիրը¹ պատրաստվել է Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում Հայաստանի Հանրապետության ներկայացուցչի գրասենյակի կողմից. այն ունենալու է պարբերական բնույթ:

Տեղեկագիրը նախատեսված է ինչպես պրակտիկ իրավաբաններին, այնպես էլ իրավաբան-գիտնականներին Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի² նախադեպային իրավունքի վերջին փոփոխումներին (հիմնականում 2018-2020 թվականներ) ծանոթացնելու համար: Այդ իսկ պատճառով Տեղեկագրում ընդգրկվել են նախադեպային իրավունքի այն ուղենիշային (էական) գործերով վճիռների համառոտագրերը, որոնց առանձնահատուկ հետաքրքրությունը և կարևորությունը պայմանավորված է մեր երկրի իրավական համակարգում առկա նմանաբնույթ իրավական խնդիրներով: Բացի այդ, Տեղեկագրում ներառվել են նաև Եվրոպական դատարանի վերաբերելի այլ նախադեպերի օրինակներ (գերկապային հղումներով), որոնք առնչվում են կոնկրետ գործում Դատարանի կողմից բարձրացված և վերլուծված իրավական խնդրին:

¹ Այսուհետ՝ Տեղեկագիր

² Այսուհետ՝ Եվրոպական դատարան կամ Ստրասբուրգի դատարան կամ Դատարան

Բացի Եվրոպական դատարանի կարևոր վճիռների համառոտ շարադրանքից Տեղեկագրում հակիրճ ներկայացված են նաև տվյալ գործով խախտված կամ չխախտված իրավունքներից բխող իրավական հարցերի առնչությամբ Եվրոպական դատարանի ընդհանրական մոտեցումները:

Տեղեկագիրը պարունակում է նաև հղումներ Մարդու իրավունքների և հիմնարար ավատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի³ և դրա Լրացուցիչ արձանագրություններից մեջբերված հոդվածներից յուրաքանչյուրում օգտագործված «բանալի բառերին»:

Դատարանի կողմից կայացված վճիռների ամբողջական տարբերակին հնարավոր է ծանոթանալ հետևյալ հղումով՝ <https://hudoc.echr.coe.int/eng>, իսկ հայերեն լեզվով հասանելի վճիռների համար՝ անհրաժեշտ է օգտվել լեզուների ֆիլտր գործիքից՝ ընտրելով հայերեն լեզուն՝ [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"languageisocode":\["ARM"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{): Եթե ցանկանում եք տեղեկանալ նախադեպային իրավունքի ընթացիկ թարգմանությունների մասին, անհրաժեշտ է անցնել հետևյալ հղումով՝ https://www.echr.coe.int/Documents/Translations_pending_ENG.pdf: Հրապարակվող թարգմանումների համար հետևեք Դատարանի թվիթերյան էջին՝ https://twitter.com/ECHR_CEDH:

³ Այսուհետ՝ Եվրոպական կոնվենցիա կամ Կոնվենցիա

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հոդված 2. Կյանքի իրավունք

Մահ՝ ոստիկանության կողմից վատ վերաբերմունքի արդյունքում. ոչ արդյունավետ քննություն. ներպետական մարմինների կողմից դիմումատուների պնդումների ոչ արդյունավետ քննություն, վարույթ՝ իրականացնող մարմինների կողմից հսկողություն իրականացնող մարմինների տված ցուցումների պարբերաբար չկատարում, ինչպես նաև մի քանի անգամ քրեական գործի կասեցում. **խախտում**

Սաթիբալովան և այլք ընդդեմ Ռուսաստանի

(Satybalova and Others v. Russia, application no. 79947/12, judgment of 30 June 2020) 11

Ոչ արդյունավետ քննություն. խաղաղ պայմաններում ժամկետային պինձառայողի մահվան դեպքի կապակցությամբ քննությունն անցկացվել է լուրջ թերություններով և ընդգրկել է տևական ժամանակահատված. **խախտում**

Նիկոլաուն ընդդեմ Կիպրոսի (*Nikolaou v. Cyprus,*

application no. 29068/10, judgment of 28 May 2020) 16

Հոդված 3. Խոշտանգումների արգելում

Անմարդկային վերաբերմունք. օրենսդրությամբ պատժի կրման հատուկ պայմանների նախատեսում ցմահ ապատապրկման դատապարտված անձանց համար, ինչպես նաև նրանց նկատմամբ այնպիսի սահմանափակումների կիրառում, որոնք չէին բխում բանտային անվտանգության ապահովման անհրաժեշտությունից. **խախտում**

Ն. Թ.-ն ընդդեմ Ռուսաստանի (*N. T. v. Russia*,
application no. 14727/11, judgment of 02 June 2020) 21

Անմարդկային վերաբերմունք, նվաստացուցիչ վերաբերմունք (ինը տարեկան երեխայի ներկայությամբ իր հոր նկատմամբ ոստիկանության կողմից ուժի կիրառում վերջինիս դիմադրության բացակայության պայմաններում), ոչ արդյունավետ քննություն. **խախտում**

Ա-ն ընդդեմ Ռուսաստանի (*A v. Russia, application*
no. 37735/09, judgment of 12 November 2019) 25

Հոդված 5. Ազատության և անձնական անձեռնմխելիության իրավունք

5-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ե» կետ. ազատությունից զրկված անձին հոգեբուժական օգնության տրամադրում, որն ընթացել է լեզվական խոչընդոտներով և հանգեցրել ինստիտուցիոնալ թերությունների. **խախտում (մինչև Պալատի վճիռը), խախտում չկա (Պալատի վճռից հետո)**

Ռոմանն ընդդեմ Բելգիայի [ՄԴ] (*Rooman v. Belgium*
[GC], application no. 18052/11, judgment of 31 January
2019) 28

Օրենսդրական արգելքը, որով սահմանափակվում է դատարանի իրավասությունն ահաբեկչության մեջ կասկածվող անձանց նկատմամբ կիրառել ազատությունից զրկելու հետ չկապված խափանման միջոց, ազդեցություն չի ունեցել մինչդատական կալանքի հիմնավորվածության տեսանկյունից. **խախտում չկա**

Գրուբնիկն ընդդեմ Ուկրաինայի (*Grubnyk v. Ukraine*,
application no. 58444/15, judgment of 17 September 2020) 35

Հոդված 6. Արդար դատաքննության իրավունք

Մինչ մեղադրական դատավճռի կայացումը գործը շարունակաբար ուղարկվել է առաջին աստիճանի դատարան նոր քննության. **խախտում**

Թեմփըլն ընդդեմ Չեխիայի (*Tempel v. Czech Republic*, application no. 44151/12, judgment of 25 June 2020)..... 39

6-րդ հոդվածի 1-ին մասի (քրեական) և 3-րդ մասի «դ» կետ. վկաների հակընդդեմ հարցաքննության իրավունք. **խախտում**

Չերնիկան ընդդեմ Ուկրաինայի (*Chernika v. Ukraine*, application no. 53791/11, judgment of 12 March 2020) 44

Ներպետական դատարանի որոշմամբ թույլատրվել է պաշտոնատար անձի ներկայությունը դատապարտյալի և իր պաշտպանի խորհրդապահական հանդիպումներին (քննարկվել է 8-րդ հոդվածի համատեքստում), խորհրդապահական հանդիպումներին պաշտոնատար անձի մասնակցության վերաբերյալ ողջ վարույթն ընթացել է առանց լսումների անցկացման. **խախտում**

Ալթայն ընդդեմ Թուրքիայի (*Altay v. Turkey* (no. 2), application no. 11236/09, judgement of 9 April 2019) 49

Եվրոպական դատարանի կողմից Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի խախտում արձանագրող վճռի հիման վրա իրավասու ներպետական դատարանի կողմից քրեական վարույթի վերաբացման մերժում. **խախտում չկա**

Մորեյրա Ֆերրեյրան ընդդեմ Պորտուգալիայի [ՄՊ] (*Moreira Ferreira v. Portugal [GC]*, application no. 19867/12, judgment of 11 July 2017) 55

Հոդված 7. Պատիժ՝ բացառապես օրենքի հիման վրա

Կանխատեսելիություն. ներպետական նախադեպային իրավունքին և օրենքով նախատեսված հանցանքի բնույթին չհամապատասխանող լայն դատական մեկնաբանություն. **խախտում**

Փարմաքը և Բաքիրն ընդդեմ Թուրքիայի (*Parmak and Bakir v. Turkey*, application nos. 22429/07 and 25195/07, judgment of 3 December 2019) 63

Հողված 8. Անձնական և ընտանեկան կյանքը հարգելու իրավունք

Գործատուի կողմից սուպերմարկետի գանձապահների և վաճառողների գաղտնի տեսահսկում. **խախտում չկա**

Լոպեզ Ռիբալդան և այլք ընդդեմ Իսպանիայի [ՄԴ]
(*López Ribalda and others v. Spain [GC], application nos. 1874/13 and 8567/13, judgment of 17 October 2019*) 69

Հեռահաղորդակցության կապի մատակարարների վրա դրված իրավական պարտավորություն՝ հավաքագրել կանխավճարային SIM քարտեր ունեցող անձանց անձնական տվյալները և դրանք հասանելի դարձնել ներպետական իրավասու մարմիններին՝ վերջիններիս պահանջով. **խախտում չկա**

Բրեյերն ընդդեմ Գերմանիայի (Breyer v. Germany, application no. 50001/12, judgment of 30 January 2020) 77

Իրավաբանի կողմից իր պաշտպանյալին մասնագիտական գործունեության հետ չկապված փաթեթի փոխանցում. **խախտում**

Ալթայն ընդդեմ Թուրքիայի (Altay v. Turkey (no. 2), application no. 11236/09, judgement of 9 April 2019) 84

Հողված 10. Արտահայտվելու ապատություն

Արդարացի հավասարակշռում. դատավարության ընթացքում փաստաբանի կողմից դատարանի, հանրային մեղադրողի և փորձագետների հասցեին արված անհարգալից արտահայտությունների համար տուգանք նշանակելու՝ ներպետական դատարանի որոշման համատեղելիությունն արտահայտվելու ապատության իրավունքի հետ. **խախտում**

Չեֆերինն ընդդեմ Սլովենիայի (Čeferi v. Slovenia, application no. 40975/08, judgement of 16 January 2018) 88

Իսրայելից ներկրված ապրանքները բոյկոտելու նպատակով ակտիվ գործողությունները խտրականության հիմքով հանցագոր-

ծություն համարելն առանց վերաբերելի և բավարար պատճառների. **խախտում**

Բալդասսին և այլք ընդդեմ Ֆրանսիայի (*Baldassi and others v. France, application nos. 15271/16, 15280/16, 15282/16, judgement of 11 June 2020*) 93

Հոդված 13. Իրավական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունք

Հոդված 14. Խտրականության արգելում

Ներպետական իրավունքի կիրարկման ընթացքում իրավական պաշտպանության միջոցների արդյունավետության վրա ազդող խտրական վերաբերմունք. **խախտում**

Ֆեյսբուք սոցիալական ցանցում հոմոֆոբ մեկնաբանությունների, այդ թվում՝ բռնության բացահայտ կոչերի հեղինակների նկատմամբ քրեական հետապնդում իրականացնելուց հրաժարում՝ առանց արդյունավետ քննության. **խախտում**

Բեյզարասը և Լևիկասն ընդդեմ Լիտվայի (*Beizaras and Levickas v. Lithuania, application no. 41288/15, judgement of 14 January 2020*) 99

Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդված. Սեփականության պաշտպանություն

Ներքին տեղահանված անձանց՝ հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքի (ներառյալ այն հողամասի, որի վրա եկեղեցի էր կառուցվել) լիովին վերականգնման վերաբերյալ վերջնական որոշումների չկատարում. **խախտում**

Օրլովիչը և այլք ընդդեմ Բոսնիա և Հերցեգովինայի (*Orlović and Others v. Bosnia and Herzegovina, application no. 16332/18, judgement of 1 January 2019*) 106

Պետական սեփականություն հանդիսացող հողամասի վրա տեղակայված և առևտրային բնակարանաշինության նպատակով

ապամոնտաժված մասնավոր անձին պատկանող ավտոտնակի դիմաց փոխհատուցման բացակայություն. **խախտում**

Սվիտլանա Իլչենկոն ընդդեմ Ուկրաինայի (*Svitlana Ilchenko v. Ukraine, application no. 47166/09, judgement of 4 July 2019*) 110

Թիվ 7 Արձանագրության 4–րդ հոդված. Կրկին անգամ չդատվելու և չպատժվելու իրավունք

Առանց նոր փաստեր ունենալու կամ ուղղման ենթակա հիմնարար խախտումների առկայության քրեական գործի վերաբացում և պատժի նշանակում. **խախտում**

Միհալալեն ընդդեմ Ռումինիայի [ՄԴ] (*Mihalache v. Romania [GC], application no. 54012/10, judgement of 8 July 2019*) 115

ՀՈՒՎԱԾ 2

ԿՅԱՆՔԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Մահ՝ ոստիկանության կողմից վատ վերաբերմունքի արդյունքում. ոչ արդյունավետ քննություն. ներպետական մարմինների կողմից դիմումատուների պնդումների ոչ արդյունավետ քննություն, վարույթ իրականացնող մարմինների կողմից հսկողություն իրականացնող մարմինների տված ցուցումների պարբերաբար չկատարում, ինչպես նաև մի քանի անգամ քրեական գործի կասեցում

Սաթիբալովան և այլք ընդդեմ Ռուսաստանի (*Satybalova and Others v. Russia, application no. 79947/12, judgment of 30 June 2020*)

Ընդհանուր դիտարկումներ

Եվրոպական դատարանն իր նախադեպային իրավունքի շրջանակներում կարևորել է պետության դերն անապատության մեջ գտնվող անձի նկատմամբ պատշաճ վերաբերմունք երաշխավորելու հարցում և պետության պատասխանատվությունը հատկապես այն դեպքերում, երբ անապատության մեջ գտնվող անձը մահացել է:

Միաժամանակ, Եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի ներքո քննության հիմնական նպատակը կյանքի իրավունքը երաշխավորող ներպետական օրենքների իմպլեմենտացիայի և կյանքի իրավունքի խախտման դեպքերին պետական

մարմինների կամ պաշտոնատար անձանց ներգրավված լինելու դեպքում վերջիններին՝ այդ մահվան դեպքերի համար հաշվետու լինելու ապահովումն է: 2-րդ հոդվածը պահանջում է վարույթ իրականացնող մարմիններից լինել արագ և գործել ողջամիտ ժամկետներում՝ սա համարելով օրենքի գերակայության նկատմամբ հանրային վստահության ձևավորման կարևոր նախապայման:

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Mocanu and Others v. Romania [GC]*, application nos. 10865/09 and 2 others, judgment of 13 November 2013
- 2) *Kushtova and Others v. Russia (no. 2)*, application no. 60806/08, judgment of 16 January 2014
- 3) *Selmouni v. France [GC]*, application no. 25803/94, judgment of 28 July 1999
- 4) *Salman v. Turkey [GC]*, application no. 21986/93, judgment of 27 June 2000
- 5) *Tekin and Arslan v. Belgium*, application no. 37795/13, judgment of 5 September 2017
- 6) *Armani Da Silva v. the United Kingdom [GC]*, application no. 5878/08, judgment of 30 March 2016
- 7) *Hugh Jordan v. the United Kingdom*, application no. 24746/94, judgment of 4 May 2001
- 8) *Aliyev and Gadzhdiyeva v. Russia*, application no. 11059/12, judgment of 12 July 2016
- 9) *Bouyid v. Belgium [GC]*, application no. 23380/09, judgment of 28 September 2015

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 2 (substantive) • Life • Death as a result of beatings by police officers • Failure to provide any explanation or justification • Death attributable to the State

Art 2 (procedural) • Effective investigation • Investigators' systemic failure to comply with the orders issued by the supervisory bodies • Lack of information despite applicants' requests • Investigation ongoing for years without any results despite numerous pieces of evidence pointing to the identity of the perpetrators

Գործի փաստական հանգամանքները

Առաջին դիմումատունն պրն Սաթիբալովի քույրն է, երկրորդը՝ կինը, իսկ երրորդ դիմումատունը՝ մայրը: 2010 թվականի մայիսի 2-ին պրն Սաթիբալովն ու իր ընկերները, առանց ձեռքակալման պատճառների մասին տեղեկացվելու, բերման են ենթարկվել ոստիկանություն և ենթարկվել վատ վերաբերմունքի: 2010 թվականի մայիսի 3-ին նրանք, ոստիկանության ծառայողի օրինական պահանջները չկատարելու համար վարչական պատասխանատվության ենթարկվելուց հետո, ապատ են արձակվել: 2010 թվականի մայիսի 7-ին պրն Սաթիբալովը մահացել է հիվանդանոցում, որտեղ նրան բերել էին ընտանիքի անդամները (դիմումատուները), քանի որ վերջինիս առողջական վիճակը գնալով վատթարացել էր: Համաձայն բժիշկների՝ մահը վրա էր հասել 2010 թվականի մայիսի 2-ին ծեծի ենթարկվելու արդյունքում սկսված ներքին արյունահոսության պատճառով: 2010 թվականի մայիսի 18-ին պրն Սաթիբալովի ընտանիքի անդամների և ընկերների բողոքներից հետո հարուցվել է քրեական գործ՝ պաշտոնեական լիազորությունները չարաչափելու համար: Քննության ընթացքում հսկողություն իրականացնող մարմինները բավմիցս պահանջել են անհապաղ կատարել մի շարք քննչական գործողություններ, ինչպես օրինակ՝ դեպքի վայրի վննություն, դեպքի օրը ծառայության մեջ գտնվող ոստիկանների անձի պարզում, սակայն ապարդյուն: Ներպետական մարմինները դիմումա-

տուներին չեն ներկայացրել նաև համապատասխան տեղեկատվություն քրեական գործի քննության ընթացքում ձեռնարկված գործողությունների վերաբերյալ՝ չնայած նրանց կողմից ներկայացված պահանջներին: Այդուհանդերձ, քրեական գործի քննությունը 2010-2015 թվականների ընթացքում կասեցվել է հինգ անգամ՝ հանցագործությունը կատարած անձի բացահայտումն անհնար լինելու հիմնավորմամբ: Գործի քննությունը դեռ շարունակվում է:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Նյութական տարր. դիմումատուները պնդել են, որ պրն Սաթիբալովի մահվան պատճառը եղել է ոստիկանության կողմից վատ վերաբերմունքի ենթարկվելը: Սույն գործի շրջանակներում Եվրոպական դատարանը վերահաստատել է իր այն մտեցումը, ըստ որի՝ այն դեպքում, երբ անձը բերման է ենթարկվում առանց առողջական խնդիրների և ապատ արձակվելիս ունենում է վնասվածքներ, պետության պարտականությունն է ներկայացնել արժանահավատ (հիմնավոր) բացատրություններ այդ վնասվածքների առաջացման հանգամանքների կապակցությամբ:

Հաշվի առնելով, որ ինչպես ներպետական մարմինների կողմից իրականացված քննության ընթացքում, այնպես էլ Կառավարության կողմից Եվրոպական դատարան չեն ներկայացվել բացատրություններ և հիմնավորումներ պրն Սաթիբալովի նկատմամբ կիրառված ուժի վերաբերյալ, որը հանգեցրել է նրա մահվան, Դատարանը գտել է, որ վերջինիս մահը կարող է վերագրվել պետությանը:

Ընթացակարգային տարր. դիմումատուները պնդել են, որ ներպետական մարմինները չեն իրականացրել արդյունավետ քննություն: Կառավարությունն իր հերթին վիճարկել է դա՝ պնդելով, որ քննությունը եղել է արդյունավետ և ամբողջությամբ համապատասխանել է Եվրոպական կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի պահանջներին:

Քրեական գործի քննությունն առանց որևէ արդյունքի շարունակվել է մի քանի տարի՝ չնայած այն հանգամանքին, որ բավմաթիվ ուղղակի

ապացույցներ մատնանշել են հանցագործությունը կատարած անձանց: Ներկայացված փաստաթղթերից բխել է, որ քրեական գործի քննության ընթացքը քննադատության է արժանացել հսկողություն իրականացնող մարմինների կողմից, որոնք պահանջել են վարույթն իրականացնող մարմիններից կատարել որոշակի գործողություններ, սակայն ապարդյուն: Դիմումատուները, չնայած իրենց կողմից բավմիցս ներկայացված պահանջների, պատշաճ չեն տեղեկացվել քրեական գործի կասեցումների և վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից ձեռնարկված այլ կարևոր քայլերի մասին⁴:

Ելրակացություն` խախտում (միաձայն)

Հոդված 41. 10.000 եվրո ոչ նյութական վնասի համար երկրորդ դիմումատուին, 48. 000 եվրո ոչ նյութական վնասի համար երրորդ դիմումատուին, 80.000 եվրո ոչ նյութական վնասի համար երեք դիմումատուներին միասին:

⁴ Սույն գործով Դատարանը միաձայն արձանագրել է Նաև Եվրոպական կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի (պրն Սաթիբալովի նկատմամբ վատ վերաբերմունք, որը հանգեցրել է նրա մահվան) և 5-րդ հոդվածի (ոստիկանությունում պրն Սաթիբալովի կալանքի մասով) խախտումներ:

ՈՏ արդյունավետ քննություն. խաղաղ պայմաններում ժամկետային Վինձառայողի մահվան դեպքի կապակցությամբ քննությունն անցկացվել է լուրջ թերություններով և ընդգրկել է տևական ժամանակահատված

Լիկոլաուն ընդդեմ Կիպրոսի (*Nikolaou v. Cyprus, application no. 29068/10, judgment of 28 May 2020*)

Ընդհանուր դիտարկումներ

Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածով երաշխավորված կյանքի իրավունքը Կոնվենցիայի ամենահիմնարար դրույթներից է և ժողովրդավարական հասարակության անկյունաքարերից մեկը:

2-րդ հոդվածը պարտավորեցնում է անդամ-պետություններին երաշխավորել կյանքի իրավունքը՝ գործարկելով քրեաիրավական արդյունավետ մեխանիզմներ: Ընդ որում, այդ պարտավորությունը ենթադրում է արդյունավետ քննություն բոլոր այն դեպքերում, երբ հիմքեր կան ենթադրելու, որ անձը ստացել է կյանքի հետ անհամատեղելի վնասվածքներ կասկածելի հանգամանքներում, անգամ այն դեպքում, երբ արարքի ենթադրյալ կատարողը պաշտոնատար անձ չէ: Միայն այն փաստը, որ իշխանությունները տեղեկացվել են մահվան դեպքի մասին, *ipso facto*, առաջացնում է դեպքի հանգամանքների վերաբերյալ արդյունավետ քննություն իրականացնելու պարտականություն:

Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի համատեքստում արդյունավետ քննությունը ենթադրում է՝

- ▶ փաստերի բացահայտում, որտեղ հնարավոր է դեպքի համար պատասխանատուների նույնականացում և նրանց նկատմամբ պատժի նշանակում.
- ▶ իշխանությունների կողմից ապացույցների պահպանության համար իրենց տրամադրության տակ առկա անհրաժեշտ միջոցների ձեռնարկում.
- ▶ վարույթ իրականացնող մարմնի կողմից վերաբերելի հանգամանքների մանրակրկիտ, օբյեկտիվ և անկողմնակալ վերլուծության վրա հիմնված ելքահանգում.
- ▶ վարույթ իրականացնող մարմնի անկախությունը բոլոր այն անձանցից, ովքեր ներգրավված են կամ կարող էին ներգրավված լինել դեպքին.
- ▶ վարույթի արագություն և ժամկետների ողջամտություն.
- ▶ վարույթի հասանելիություն զոհի հարապատների համար այն չափով, որն անհրաժեշտ է նրանց օրինական շահերը երաշխավորելու համար:

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Lopes de Sousa Fernandes v. Portugal [GC]*, application no. [56080/13](#), judgment of 19 December 2017
- 2) *Mustafa Tunç and Fecire Tunç v. Turkey [GC]*, application no. [24014/05](#), judgment of 14 April 2015
- 3) *Lari v. the Republic of Moldova*, application no. [37847/13](#), judgment of 15 September 2015

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Effective investigation • Investigation into death of a conscript undermined by serious initial omissions and passage of time

Գործի փաստական հանգամանքները

Գործը վերաբերում էր Ա. Նիկոլաուի մահվան փաստին, ով առաջին և երկրորդ դիմումատուների որդին և երրորդ դիմումատուի եղբայրն էր: Պրն Նիկոլաուն անցնում էր պարտադիր վինվորական ծառայություն: 2005 թվականի սեպտեմբերի 29-ին Նրա մարմինը գտնվել էր իր կայանած մեքենայից ոչ հեռու կամուրջի տակ:

Դիմումատուները բողոքել են, որ շուրջ 13 տարի տևած քննությունը եղել է ոչ արդյունավետ, որևէ կերպ չի բացահայտել մահվան հանգամանքները, ինչպես նաև արդյունքում որևէ մեկը չի ենթարկվել պատասխանատվության: Տարբեր մարմինների կողմից անցկացված քննությունը և մահվան հանգամանքները բացահայտելու բոլոր փորձերը հանգեցրել են իրարամերժ արդյունքների: Դիմումատուները շեշտել են, որ տարիների ընթացքում իրենց դիրքորոշումը եղել է այն, որ պրն Նիկոլաուն սպանվել է, այլ ոչ թե ինքնասպան եղել: Այս վարկածը, սակայն, երբեք որևէ լուրջ քննության առարկա չի եղել:

Դիմումատուները հղում են կատարել իրենց կողմից ներգրավված անկախ փարձագետների կարծիքներին, ովքեր բացառել են ինքնասպանության վարկածը և համարել, որ լուրջ բացթողումներ են եղել ապացույցների հավաքման և քննության գործընթացներում:

Դիմումատուները պնդել են, որ ներպետական մարմինների կողմից չեն իրականացվել մի շարք կարևոր և անհրաժեշտ միջոցառումներ:

Բացի այդ, քննության տևողությունը չի համապատասխանել Եվրոպական կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածով սահմանված արագության և որջամտության պահանջներին:

Կառավարությունը պնդել է, որ ներպետական մարմիններն արել են ամեն ինչ՝ բացահայտելու մահվան հանգամանքները և կարողացել են պարզել մահվան պատճառը, ինչպես նաև քննությունն ամբողջությամբ հասանելի է եղել մահացածի ընտանիքին:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Եվրոպական դատարանը գտել է, որ խնդիրը ծագել է ոստիկանության կողմից բազմաթիվ թերություններով և բացթողումներով իրականացված նախնական քննության արդյունքում: Դեպքի վերաբերյալ նախնական քննությունն ի սկզբանե ընթացել է ինքնասպանության կանխավարկածով, և երբևէ այլ սցենար (վարկած) չի քննարկվել: Արդյունքում քննությունն իրականացվել է համապատասխան փորձառություն չունեցող քննիչների կողմից, և մի շարք հարցեր մնացել են անպատասխան:

Եվրոպական դատարանը նշել է այնպիսի բացթողումներ, ինչպիսիք են, *inter alia*, դեպքի վայրի ոչ պատշաճ պահպանությունը, դեպքի վայրի ոչ մանրակրկիտ վննությունը, անբավարար ապացույցներ հավաքելը:

Չնայած առաջին դիմումատուի պնդումներին առ այն, որ իր որդին խնդիրներ է ունեցել ծառայակիցների հետ, ոչ բոլոր վիճվորներն են հարցաքննվել: Պատշաճ քննության չի եսթարկվել նաև բանակի պաշտոնատար անձանց վարքագիծը ինչպես պրն Լիկոլաուի ծառայության ամբողջ ընթացքում, այնպես էլ հատկապես այն ժամանակահատվածում, երբ տեղի է ունեցել դեպքը: Ավելին, ոստիկանության կողմից կազմված նախնական արձանագրության մեջ անգամ անդրադարձ չի կատարվել բանակում պրն Լիկոլաուի ունեցած խնդիրներին, հաշվի չի առնվել, որ դրանք կարող էին առնչություն ունենալ նրա մահվանը:

Այս բացթողումները նվազեցրել են նախնական քննության հավաստիության նկատմամբ վստահությունը: Ապացույցների ավելի ուշադիր և մանրակրկիտ հավաքումը կարող էր լույս սփռել դեպքի որոշ էական ասպեկտների վրա, հստակեցնել որոշակի հանգամանքներ՝ այսպիսով փարատելով քննության հիմնավորվածության վերաբերյալ կասկածները և խուսափելով հետագայում նոր քննություն իրականացնելու անհրաժեշտությունից:

Թեև նախնական քննությունից հետո ընթացած քննությունները եղել են ավելի ընդգրկուն, այդուհանդերձ դեպքի և քննության միջև երկար ժամանակ անցած լինելու հանգամանքը նվազեցրել է դրանց արդյունա-

վետությունը. որոշ էական բացթողումներ այլևս չէին կարող վերականգնվել, ինչպես նաև ժամանակային մեծ խզումն անխուսափելիորեն հանգեցրել է առկա ապացույցների որակի նվազեցմանը: Բացի այդ, Դատարանը գտել է, որ իշխանությունների կողմից բավարար ջանքեր չեն գործադրվել ցույց տալու, որ նախնական քննությունից հետո իրականացված քննությունները կարող էին վերացնել նախնական քննության ընթացքում թույլ տրված բացթողումները:

Վերոգրյալի համատեքստում Դատարանը գտել է, որ ներպետական մարմինները չեն իրականացրել արդյունավետ քննություն, և խախտվել է Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի ընթացակարգային տարրը:

Եզրակացություն` խախտում (միաձայն)

Հոդված 41. 32.000 եվրո ոչ նյութական վնասի համար երեք դիմումատուներին միասին:

ՀՈԴՎԱԾ 3

ԽՈՇՏԱՆԳՈՒՄՆԵՐԻ ԱՐԳԵԼՈՒՄ

Անմարդկային վերաբերմունք. օրենսդրությամբ պատժի կրման հատուկ պայմանների նախատեսում ցմահ ապատակական դատապարտված անձանց համար, ինչպես նաև նրանց նկատմամբ այնպիսի սահմանափակումների կիրառում, որոնք չէին բխում բանտային անվտանգության ապահովման անհրաժեշտությունից

Ն. Թ.-ն ընդդեմ Ռուսաստանի (*N. T. v. Russia, application no. 14727/11, judgment of 02 June 2020*)⁵

Ընդհանուր դիտարկումներ

Եվրոպական կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածը երաշխավորում է ժողովրդավարական հասարակության հիմնարար արժեքներից մեկը: Խոշտանգումը, անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքը կամ պատիժն արգելվում են անկախ հանգամանքներից կամ գոհի վարքագծից:

Եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ անդամ-պետությունը պետք է երաշխավորի, որ կալանքի պայմանները համատեղելի լինեն մարդկային արժանապատվության հետ, և պատժի կրման եղանակը և մեթոդն անձի համար չառաջացնեն այնպիսի դժվարություններ, որոնք

⁵ Գործը Մեծ պալատին հանձնելու վերաբերյալ պահանջի քննությունը գտնվում է ընթացքի մեջ:

գերազանցում են կալանքի տակ գտնվելու հանգամանքով պայմանավորված անխուսափելի տառապանքի թույլատրելի աստիճանը:

Եվրոպական դատարանը հատկապես կարևորել է հասարակության մեջ վերահիստեգրման (ռեաբիլիտացիայի) սկզբունքը և մարդկային արժանապատվության հանդեպ հարգանքը: Այս առումով Դատարանը նշել է, որ դատապարտված անձի՝ հասարակությանը վերահիստեգրվելն ամբողջությամբ կիրառելի է ցմահ ավատակրկման դատապարտված անձանց նկատմամբ, ովքեր պետք է ունենան ավատ արձակվելու հեռանկարներ և վերահիստեգրման հնարավորություն:

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Muršić v. Croatia [GC]*, application no. [7334/13](#), judgment of 20 October 2016
- 2) *Svinarenko and Slyadnev v. Russia [GC]*, application nos. [32541/08](#) and [43441/08](#), judgment of 17 July 2014
- 3) *Labita v. Italy [GC]*, application no. [26772/95](#), judgment of 6 April 2000
- 4) *Kudła v. Poland [GC]*, application no. [30210/96](#), judgment of 26 October 2000
- 5) *Mozer v. the Republic of Moldova and Russia [GC]*, application no. [11138/10](#), judgment of 23 February 2016
- 6) *Tomov and Others v. Russia*, application nos. [18255/10](#) and 5 others, judgment of 9 April 2019
- 7) *Murray v. the Netherlands [GC]*, application no. [10511/10](#), judgment of 26 April 2016
- 8) *Harakchiev and Tolumov v. Bulgaria*, application nos. [15018/11](#) and [61199/12](#), judgment of 8 July 2014
- 9) *Radev v. Bulgaria*, application no. [37994/09](#), judgment of 17 November 2015

10) *Kashavelov v. Bulgaria*, application no. 891/05, judgment of 20 January 2011

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 3 • Inhuman and degrading treatment • Life prisoners automatically placed, for the first ten years of their sentence, under a strict regime involving segregation, limited outdoor exercise and a lack of purposeful activity • Confinement in double cell having negative effects similar to those of solitary confinement and thus requiring adequate justification • Failure to respect European Prison Rules requiring that security measures be the minimum necessary and regularly reviewed • Routine prolonged handcuffing exceeded legitimate requirements of prison security

Art 46 • General measures • Systemic problem • Reform of regulatory framework required

Գործի փաստական հանգամանքները

Դիմումատուն բողոքել է, որ ըստ ռուսական օրենսդրության՝ ցմահ ապատապրկման դատապարտված անձինք ավտոմատ կերպով ապատապրկման առաջին տասը տարիներն անց են կացնում խիստ ռեժիմի պայմաններում, ինչը ենթադրում է պատժի կրում այլ դատապարտյալներից անջատ՝ առավելագույնը երկու դատապարտյալի համար նախատեսված բանտախցում: Ընդ որում, դիմումատուին թույլատրվել էր դուրս գալ իր խցից բացառապես օրական 90 րոպե վեբսանքի համար՝ զրկված լինելով աշխատելու կամ կրթություն ստանալու հնարավորությունից: Այսպիսով, արտաքին աշխարհի հետ նրա կապը էականորեն սահմանափակված է եղել: Բացի այդ, ապատապրկման առաջին հինգ տարիների ընթացքում դիմումատուին պարբերաբար ձեռնաշղթաներ են հագցրել անգամ իր հիգիենայի համար նախատեսված ծանր վամբյուղը դատարկելիս, ինչը նրան ֆիզիկական ցավ է պատճառել:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Եվրոպական դատարանը գտել է, որ երկտեղանի բանտախցում պատժի կրումը կարող է ունենալ նույն բացասական հետևանքները, ինչ մեկ անձի համար նախատեսված բանտախցում՝ հանգեցնելով դատապարտյալի հոգեկան և սոցիալական կարողությունների վատթարացմանը: Դիմումատուն տարիներ շարունակ մեկուսացված է եղել իր բանտախցում բացառապես ցմահ ապատապրկման դատապարտված լինելու հիմքով, ինչը Դատարանի կարծիքով ինքնին բավարար չէ այդ միջոցը կիրառելու համար: Եվրոպական դատարանը չի անտեսել նաև այն, որ դիմումատուի կրած դժվարություններն ընդգրկել են նաև արտաքին աշխարհի հետ շփման, գումար ծախսելու խիստ սահմանափակումներ, ինչն անխուսափելիորեն սաստկացրել է նրա տառապանքն այդ ռեժիմի պայմաններում:

Ինչ վերաբերում է դիմումատուին պարբերաբար ձեռնաշղթաներ հագցնելուն, Դատարանը ելրահանգել է, որ դա էականորեն գերազանցել է բանտային անվտանգության ռեժիմի պահանջները: Այն ոտնահարել է դիմումատուի մարդկային արժանապատվությունը:

Այս ամենը հանգեցրել է Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտման⁶:

Ելրակացություն՝ խախտում (միաձայն):

Հոդված 41. 3.000 եվրո ոչ նյութական վնասի համար, ինչպես նաև 1.000 եվրո կատարված ծախսերի համար:

⁶ Կոնվենցիայի 46-րդ հոդվածի համաձայն՝ Դատարանը պահանջել է բարեփոխել առկա կարգավորումները և կառուցակարգերը՝ գործիքների ընտրությունը թողնելով պատասխանող կառավարության հայեցողությանը:

Ա նմարդկային վերաբերմունք, նվաստացուցիչ վերաբերմունք (ինը տարեկան երեխայի ներկայությամբ իր հոր նկատմամբ ոստիկանության կողմից ուժի կիրառում վերջինիս դիմադրության բացակայության պայմաններում), ոչ արդյունավետ քննություն

Ա-ն ընդդեմ Ռուսաստանի (*A v. Russia, application no. 37735/09, judgment of 12 November 2019*)

Ընդհանուր դիտարկումներ

Իրավապահ մարմինների կողմից Եվրոպական կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով նախատեսված վերաբերմունքի ենթադրյալ բոլոր դեպքերը պահանջում են արդյունավետ քննության իրականացում՝ հետապնդելով այդպիսի արարք կատարած անձանց նույնականացման և նրանց նկատմամբ պատժի կիրառման նպատակ:

3-րդ հոդվածի ներքո գործեր քննելիս և փաստերը վերհանելիս Դատարանն առաջնորդվում է «ողջամիտ կասկածից վեր» (“beyond reasonable doubt”) սկզբունքով:

Պետության կողմից ձեռնարկված միջոցները՝ ուղղված հատկապես խոցելի երեխաներին Կոնվենցիայի 3-րդ և 8-րդ հոդվածների տիրույթում ընդգրկվող արարքներից պաշտպանելուն, պետք է լինեն արդյունավետ և ներառեն համապատասխան կանխարգելիչ քայլեր՝ նպատակ ունենալով երաշխավորել մարդու արժանապատվության նկատմամբ հարգանքը և պաշտպանել երեխայի լավագույն շահը:

Վերաբերելի Նախադեպային իրավունք

- 1) *Labita v. Italy [GC]*, application no. 26772/95, judgment of 6 April 2000
- 2) *Salman v. Turkey [GC]*, application no. 21986/93, judgment of 27 June 2000
- 3) *Söderman v. Sweden [GC]*, application no. 5786/08, judgment of 12 November 2013
- 4) *Gutsanovi v. Bulgaria*, application no. 34529/10, judgment of 15 October 2013

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 3 • Positive obligations • Inhuman treatment • Degrading treatment • Nine-year-old child's subjection to witnessing violent arrest of her father who put up no resistance • Effective investigation • Insufficient investigation into credible allegations of police ill-treatment

Գործի փաստական հանգամանքները

Դիմումատուն բողոքել է, որ ոստիկանության կողմից իր հորը ձերբակալելու գործողությունն ու դիմադրության բացակայության պայմաններում ոստիկանության ծառայողների կողմից վերջինիս նկատմամբ բռնության գործադրումն իրականացվել է իր ներկայությամբ: Այս իրադարձություններից կարճ ժամանակ անց դիմումատուի մոտ հայտնաբերվել են առողջական խնդիրներ, այդ թվում՝ նյարդաբանական խանգարում: Կառավարությունը վիճարկել է դիմումատուի պնդումները՝ ասելով, որ դիմումատուի հոր նկատմամբ ուժ չի կիրառվել, հետևաբար պետությունը պատասխանատու չէ դիմումատուի կրած որևէ վնասի համար: Բացի այդ, դիմումատուն բողոքել է, որ ներպետական մարմինները չեն իրականացրել արդյունավետ քննություն իր նկատմամբ ոստիկանության կողմից ենթադրյալ վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Նյութական տարր. Եվրոպական դատարանը գտել է, որ այդ ժամանակ ինը տարեկան դիմումատուի շահերը հաշվի չեն առնվել իշխանությունների կողմից վերջինիս հոր նկատմամբ պլանավորված և իրականացված գործողության ընթացքում: Իրավապահ մարմիններն ուշադրություն չեն դարձրել դիմումատուի ներկայության հանգամանքին, ինչի մասին նրանք քաջատեղյակ էին, և դիմումատուի ներկայությամբ բռնություն էին կիրառել, ինչը շատ ծանր պոտենցիոն էր ունեցել դիմումատուի վրա: Եվրոպական դատարանի կարծիքով իշխանությունները քայլեր չեն ձեռնարկել կանխելու նրա նկատմամբ վատ վերաբերմունքը, ինչը հանգեցրել է Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով նախատեսված պետության պոպիտիվ նյութական պարտավորության չկատարմանը:

Ընթացակարգային տարր. իշխանությունները մերժել են դիմումատուի նկատմամբ ոստիկանության կողմից ենթադրյալ վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ քրեական գործի հարուցումը և չեն իրականացրել պատշաճ քննություն: Փոխարենն անցկացվել է մակերեսային նախնական քննություն: Որոշումը հիմնվել է ոստիկանության ծառայողների ցուցմունքների վրա, և հաշվի չեն առնվել դիմումատուի պնդումները հիմնավորող ապացույցներն, ինչպես նաև ոստիկանության ծառայողների և այլ վկաների ցուցմունքների միջև եղած հակասությունները: Եվրոպական դատարանը վճռել է, որ խախտվել է Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի ընթացակարգային տարրը, քանի որ պետության կողմից չի իրականացվել արդյունավետ քննություն:

Ելրակացություն` խախտում (միաձայն):

Հոդված 41. 25.000 եվրո ոչ նյութական վնասի համար, ինչպես նաև 3.500 եվրո կատարված ծախսերի համար:

ՀՈԴՎԱԾ 5

ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԱՆՁԵՌՆՄԽԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

5 -րդ հոդվածի 1-ին մասի «ե» կետ. ապատությունից զրկված անձին հոգեբուժական օգնության տրամադրում, որն ընթացել է լեզվական խոչընդոտներով և հանգեցրել ինստիտուցիոնալ թերությունների

Ռոմանն ընդդեմ Բելգիայի [ՄՊ] (Rooman v. Belgium [GC], application no. 18052/11, judgment of 31 January 2019)

Ընդհանուր դիտարկումներ

Եվրոպական կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ե» կետի ներքո գործեր քննելիս Եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ անձին հոգեկան խանգարում ունեցող (person of unsound mind) համարելու և ապատությունից զրկելու համար անհրաժեշտ է, որ պահպանվեն հետևյալ երեք նվազագույն պայմանները՝

- ▶ անձի հոգեկան խանգարում ունենալու փաստը պետք է անխուսափելիորեն հաստատված լինի.
- ▶ հոգեկան խանգարման բնույթը պետք է ենթադրի հարկադիր բուժման անհրաժեշտություն.

- ▶ շարունակական բուժման հիմնավորվածությունը կախված է հիվանդության կայունությունից:

Ընդ որում, հոգեկան խանգարում ունեցող անձին ապատությունից պրկելն անհրաժեշտ է ոչ միայն այն դեպքում, երբ այդ անձն ունի բուժման կարիք, այլ նաև այն դեպքերում, երբ դա անհրաժեշտ է նրա նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու և իրեն կամ այլ անձանց վնաս հասցնելը կանխելու համար:

Որպեսզի «կալանքը» 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ե» կետի իմաստով համարվի «օրինական» անհրաժեշտ է, որ այն ի կատար ածվի այդ նպատակի համար լիազորված հաստատությունում՝ որոշակի պայմանների պահպանմամբ, այլ կերպ ասած՝ հարկադիր պահման օրինակա- նությունն ուղղակիորեն կախված է նաև «կալանքի» պայմաններից:

Վերաբերելի նախադպային իրավունք

- 1) *Winterwerp v. the Netherlands*, application no. 6301/73, judgment of 24 October 1979
- 2) *Hutchison Reid v. the United Kingdom*, application no. 50272/99, judgment of 20 February 2003
- 3) *Bouamar v. Belgium*, application no. 9106/80, judgment of 29 February 1988
- 4) *Merabishvili v. Georgia*, application no. 72508/13, judgment of 28 November 2017
- 5) *Saadi v. the United Kingdom [GC]*, application no. 13229/03, judgment of 22 January 2008
- 6) *Inseher v. Germany [GC]*, application nos. 10211/12 and 27505/14, judgment of 4 December 2018

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 5 • Liberty of person • Security of person • Deprivation of liberty • Procedure prescribed by law • Lawful arrest or detention • Prevention of spreading of infectious diseases • Persons of unsound mind • Alcoholics • Drug addicts • Vagrants

Գործի փաստական հանգամանքները

Գործը վերաբերում է հոգեկան հիվանդություն ունեցող անձին հոգեբուժական հաստատությունում պահելուն, որի անձնակազմում չկար ապատասխանված անձի մայրենի լեզվին՝ Բելգիայի երեք պաշտոնական լեզուներից մեկին, տիրապետող մասնագետ: Հիմնվելով Կոնվենցիայի 3-րդ և 5-րդ հոդվածների վրա՝ դիմումատուն բողոքել է, որ չի ստացել համապատասխան հոգեբուժական օգնություն՝ գերմանախոս մասնագետների բացակայության պատճառով: Դիմումատուն պնդել է, որ համապատասխան բուժման և արդյունքում իր առողջական վիճակի բարելավման հեռանկարի բացակայությունը հանգեցրել է ն իր հոգեկան առողջության վատթարացմանը:

Կառավարությունը, չհամաձայնելով դիմումատուի պնդումների հետ, նշել է, որ դիմումատուի հոգեկան վիճակի վատթարացումը կապված չէր հոգեբուժական հաստատությունում գերմանախոս անձնակազմի բացակայության հետ, այլ դիմումատուի բուժման դժվարությունները պայմանավորված էին այնպիսի հանգամանքներով, ինչպիսիք էին վերջինիս հոգեկան հիվանդության բնույթը և բուժանձնակազմի հետ համագործակցելու ցանկության բացակայությունը:

Պալատի կազմով կայացրած վճռում Եվրոպական դատարանը գտել է, որ այն փաստը, որ դիմումատուն, երկարատև սրտկազմի վրա կապված լինելով ապատությունից, չի ստացել համապատասխան բուժում և չի ունեցել իրավիճակի փոփոխության որևէ իրական հեռանկար, նրան պատճառել է մեծ դժվարություններ և այն աստիճանի սթրես, որը գերազանցել է կալանքին բնորոշ տառապանքի թույլատրելի աստիճանը՝ հանգեցնելով Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտման:

Միաժամանակ, Եվրոպական դատարանը եզրահանգել է, որ դիմումատուին սոցիալական պաշտպանության հաստատությունում հարկադրաբար պահելը բխել է իր առողջական վիճակից և հանրության համար վտանգ ներկայացնելու հանգամանքից: Պատշաճ օգնություն չտրամադրելը, որը պայմանավորված չի եղել հաստատության բնույթով, որտեղ պահվել է դիմումատուն, ինքնին չի դարձնում նրա ավատությունից պրկումն անօրինական Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ե» կետի տեսանկյունից:

Համաձայն չլինելով Եվրոպական դատարանի մոտեցման հետ՝ դիմումատուն պահանջել է գործը հանձնել Մեծ պալատի քննությանը:

Դիմումատուն նշել է, որ իրեն ավատությունից պրկելը կարող էր արդարացված համարվել միայն այն դեպքում, երբ իրեն տրամադրվեք համապատասխան բուժում, սակայն լեզվական խոչընդոտի պատճառով նա շարունակել է չստանալ այդ բուժումը:

Դիմումատուն գտել է, որ հաստատությունը, որտեղ ինքը պահվում էր, չի կատարել իր նկատմամբ ունեցած պարտավորությունները (համապատասխան բուժում տրամադրելու մասով) և հետևաբար, ի հակադրություն Պալատի դիտարկման, այն «պատշաճ հաստատություն» չէր: Դիմումատուն բողոքել է, որ իրեն ավատությունից հարկադիր պրկելը պետք է համարել «անօրինական» Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ե» կետի իմաստով, քանի որ իր ավատավրկումը պետք է հետապնդեր երկու նպատակ, այն է՝ վտանգավորության աստիճանը նվազեցնելու համար համապատասխան բուժում տրամադրելը և նրա վերաինտեգրումը հասարակության մեջ:

Կառավարությունը պնդել է, որ այն հաստատությունը, որտեղ պահվում էր դիմումատուն, մասնագիտացված էր դիմումատուի հիվանդության բուժման մեջ, և դիմումատուն երբեք չէր վիճարկել իրեն տրամադրվող բուժման որակը: Կառավարությունն ընդունել է, որ 5-րդ հոդվածը պահանջում է, որ ավատության սահմանափակումը, բացի հանրության համար վտանգը չեպոքացնելուց, պետք է հետապնդի նաև բուժման նպատակ: Սակայն, Կառավարությունը վիճարկել է, որ բուժում

տրամադրելու պարտականությունը ենթադրում էր համապատասխան արդյունք ստանալու պարտականություն, քանի որ մի շարք այլ գործոններ, ինչպիսիք են հիվանդության բնույթը, հիվանդի համագործակցությունը բուժանձնակազմի հետ, ևս պետք է հաշվի առնվեն:

Եվրոպական դատարանի եզրահանգումը

Մեծ Պալատը հստակեցրել և վարձացրել է իր նախադեպային իրավունքում տեղ գտած սկզբունքները, որպեսզի այն պայմանները (հանգամանքները), որոնցում անձը պահվում է հարկադիր անապատության մեջ, ևս հնարավոր լինի հաշվի առնել 5-րդ հոդվածով սահմանված օրինականության սկզբունքի շրջանակներում: Եվրոպական դատարանը շեշտադրել է, որ բացի սոցիալական պաշտպանության գործառույթից, 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ե» կետով նախատեսված բուժման տարրը ենթադրում է պետության պարտականությունն ապահովել պատշաճ և անհատական բուժում այնպիսի հանգամանքների հաշվառմամբ, ինչպիսիք են կալանքի ռեժիմի պայմանները, առաջարկվող բուժումը կամ կալանքի տևողությունը:

Այսպիսով, Եվրոպական դատարանն իր նախադեպային իրավունքի միջոցով մեծապես ընդլայնել է 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ե» կետի բովանդակությունը: Դատարանի նախադեպային իրավունքի վերլուծությունը, մասնավորապես վերջին 15 տարիների վարձացումները, ցույց են տալիս, որ առկա է ամուր կապ հոգեկան հիվանդություն ունեցող անձանց անապատության «օրինականության» և նրանց հոգեկան առողջության վիճակով պայմանավորված տրամադրվող օգնության պատշաճության միջև: Պատշաճ բուժման տրամադրումն ապատությունից զրկելու «օրինականության» ավելի լայն հայեցակարգի բաղկացուցիչ մասն է: Հոգեկան հիվանդություն ունեցող անձի կալանավորումը պետք է ունենա բուժման նպատակ՝ ուղղված լինելով, որքան հնարավոր է, նրանց հոգեկան առողջության վիճակը բարելավելուն կամ մեղմելուն, նրանց վտանգավորությունը նվազեցնելուն: Դատարանը շեշտել է, որ անկախ այն հանգամանքից, թե ինչ հաստատությունում են տեղավորվում

հոգեկան հիվանդություն ունեցող անձինք, նրանք պետք է ապահովված լինեն պատշաճ բուժական միջավայրով և բուժման իրական (արդյունավետ) միջոցներով՝ միտված նրանց վերջնական ապատարձակմանը: Ընդ որում, Եվրոպական դատարանը պետության հայեցողությանն է թողել այս բուժման ձևը, բովանդակությունը, բուժման ծրագիրը որոշելու հարցը:

Այսպիսով, 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ե» կետով նախատեսված ապատությունից զրկումն ունի երկակի գործառույթ. մի կողմից սոցիալական պաշտպանության գործառույթը, մյուս կողմից՝ ապատությունից զրկված անձի բուժման գործառույթը, որը կապված է հոգեկան խանգարում ունեցող անձի՝ իր անձնական շահերին համապատասխան պատշաճ և անհատական բուժում ստանալու հետ: Ավելին, Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի «ե» կետի իմաստով հարկադրաբար ապատությունից զրկված անձի «կալանքի» ժամկետի երկարաձգումը կարող է անհամատեղելի լինել կանխարգելիչ կալանքի հիմնական նպատակի հետ, եթե անձը կալանավորվել է հասարակության համար վտանգավոր լինելու պատճառով, սակայն, միևնույն ժամանակ, չի ստանում պատշաճ բուժում, որն անհրաժեշտ է, որպեսզի անձն այլևս վտանգ չներկայացնի հանրության համար: Դատարանը համարել է նաև, որ ապատալարված անձի առողջության վրա պոտենցիալ բացասական հետևանքները չեն կարող ինքնին հանգեցնել 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտման, եթե իշխանությունները բավարար քայլեր են ձեռնարկել անձի պատշաճ բուժման խոչընդոտները հաղթահարելու ուղղությամբ:

Այս գործում էական է ճշգրտել՝ արդյոք պահպանվել է կապը դիմումատուին կալանավորելու հիմնական նպատակի և նրան տրամադրվող բժշկական օգնության պատշաճության միջև. միայն այս պայմանի պահպանման դեպքում ապատությունից զրկումը կհամարվի օրինական:

Եվրոպական դատարանը վճռել է դիմումատուի ապատությունից զրկումը դիտարկել երկու փուլով՝ մինչև Պալատի վճիռը (2004-2017 թվականներ) և դրանից հետո (2017 թվականից սկսած):

Առաջին փուլի դեպքում Դատարանը համարել է, որ իշխանությունները չեն ապահովել դիմումատուին պատշաճ բուժման տրամադրումը՝ հաշվի առնելով վերջինիս ապատապրկման անորոշ տևողությունը, ինչպես նաև նրա առողջական վիճակը և իշխանություններին ուղղված դիմումները՝ իրեն տրամադրել պատշաճ, առողջանալու և ապատարձակվելու հեռանկար ապահովող բուժում: Դիմումատուի առողջական վիճակին չհամապատասխանող բուժումը, իշխանությունների կողմից արդյունավետ միջոցներ չձեռնարկելը խլել են կապն ապատապրկման նպատակի և պահման պայմանների միջև՝ հանգեցնելով Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջների խախտմանը:

Պալատի վճռից հետո իշխանությունների՝ դիմումատուին իր առողջական վիճակին համապատասխան բուժում տրամադրելու ուղղությամբ ձեռնարկած քայլերը Դատարանը համարել է դիմումատուի հարկադիր ապատապրկման բուժիչ նպատակին համապատասխանող և այդպիսով չի արձանագրել 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջների խախտում:

Մեծ պալատն արձանագրել է նաև, որ 2017 թվականի վճռից հետո վերացել են նաև Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտման հիմքերը:

Եզրակացություն՝ խախտում (միաձայն)՝ 2004-2017 թվականների համար, խախտում չկա՝ 2017 թվականի հետո ընկած ժամանակահատվածի համար:

Հոդված 41. 32.500 եվրո ոչ նյութական վնասի համար:

Օրենսդրական արգելքը, որով սահմանափակվում է դատարանի իրավասությունն ահաբեկչության մեջ կասկածվող անձանց նկատմամբ կիրառել ապատությունից պրկելու հետ չկապված խափանման միջոց, ապդեցություն չի ունեցել միևնույն ատական կալանքի հիմնավորվածության տեսանկյունից

Գրուբնիկն ընդդեմ Ուկրաինայի (*Grubnyk v. Ukraine, application no. 58444/15, judgment of 17 September 2020*)

Ընդհանուր դիտարկումներ

Եվրոպական կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ մասի ներքո գործեր քննելիս որոշ դեպքերում Դատարանն արձանագրել է, որ ներպետական դատարանների կողմից միևնույն ատական կալանքի վերաբերյալ որոշումների կայացման լիապորությունը սահմանափակող օրենսդրական կարգավորումները խախտել են Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ մասի պահանջները:

Եվրոպական դատարանը նաև արձանագրել է, որ հանցագործության և դրա համար նախատեսված պատժի ծանրությունը կարող է ծանրակշիռ փաստարկ լինել հոգուտ ենթադրյալ հանցագործի՝ կալանքից ապատ արձակելը մերժելու և կալանքի ժամկետը երկարաձգելու հարցում:

Միաժամաակ, Դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ որոշակի հանգամանքներ, մասնավորապես կասկածյալի՝ կապմակերպված հանցավոր խմբի անդամ լինելը, կարող է ինքնին արդարացնել գրավի կիրառման անթույլատրելիությունը:

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Khodorkovskiy v. Russia*, application no. [5829/04](#), judgment of 31 May 2011
- 2) *Galuashvili v. Georgia*, application no. [40008/04](#), judgment of 17 July 2008
- 3) *Kusyk v. Poland*, application no. [7347/02](#), judgment of 24 October 2006
- 4) *Celejewski v. Poland*, application no. [17584/04](#), judgment of 4 May 2006
- 5) *Piruzyan v. Armenia*, application no. [33376/07](#), judgment of 26 June 2012
- 6) *Dudek v. Poland*, application no. [633/03](#), judgment of 5 October 2004

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 5 § 3 • Reasonableness of pre-trial detention • Proper justification for applicant's pre-trial detention, unaffected by law limiting courts' powers to release terrorism suspects • Domestic court's balanced assessment, taking into account considerable evidence supporting the suspicion, seriousness of the crime in question and risk of absconding posed by release • Unavailability of release self-evident in specific circumstances of the instant case • Authorities' duty to protect the rights of the actual and potential victims of violent attacks • Decisions not based on the law subsequently declared unconstitutional

Art 5 § 1 • Lawful arrest or detention • Delay in drawing up of arrest report • No legal basis for arrest without prior court decision

Art 5 § 2 • Information on reasons for arrest • Tenor of questioning and circumstances of search communicating sufficient information • Applicant not prevented from challenging the lawfulness of his detention despite possible delay in the formal explanation of the reasons for arrest

Art 6 § 2 • Presumption of innocence • Wording of pre-trial detention order expressing the domestic court's opinion that the applicant was guilty

Գործի փաստական հանգամանքները

Դիմումատուն կալանավորվել է Օդեսայում տեղի ունեցած պայթյունից հետո՝ ահաբեկչական ակտի կատարմանը մասնակցելու կասկածանքով: Կալանքի որոշման դեմ բերված բողոքը մերժվել է: Դիմումատուն բողոքել է, որ Ուկրաինայի քրեական դատավարության օրենսգրքի այն կարգավորումը, համաձայն որի՝ օրենքն արգելում է ապատավորվման հետ չկապված խափանման միջոցների կիրառումն ահաբեկչության մեջ կասկածվող անձանց նկատմամբ, սահմանափակում էր Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված դատավորի կամ այլ պաշտոնատար անձի՝ դատական իշխանություն իրականացնելու իրավասությունը:⁷

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Եվրոպական դատարանը գտել է, որ ներպետական դատարանները կալանքի հարցը քննելիս ունեցել են կասկածյալի վերաբերյալ հիմնավոր կասկածի առկայությունը գնահատելու, ապացույցները հետապոտելու և կալանավորված անձին կալանքից ապատելու մասին որոշում կայացնելու հնարավորություն: Գործի նյութերից պարզ է, որ ներպետական դատարանները դիմումատուի գործում ապատ են եղել իրացնել դատական վերահսկողության իրենց լիապորությունը՝ իրենց տրամադրության տակ ունենալով դիմումատուի վերաբերյալ կասկածները հիմնավորող զգալի ապացույցներ:

Դատարանն ընդգծել է, որ որոշ հանգամանքներում, օրինակ, երբ կասկածյալը ենթադրաբար հանցագործությունների մեջ ներգրավված

⁷ 2019 թվականի Ուկրաինայի սահմանադրական դատարանը հակասահմանադրական ճանաչեց գրավի կիրառումը սահմանափակող դրույթը:

հանցավոր խմբի անդամ է, գրավի անթույլատրելիությունն ինքնին հասկանալի է:

Դատարանը համարել է, որ դիմումատուի դեպքում ևս կիրառելի էր այս մոտեցումը: Նա հանցավոր խմբի (վտանգավոր հանցագործությունների կատարման մեջ կասկածվող) կազմակերպիչ և ղեկավար էր, որի անդամներից մեկը դիմումատուի ձերբակալման ընթացքում արդեն իսկ փախուստի էր դիմել: Ընդհանուր իրավասության դատարանը գտել էր, որ ներկայացված ապացույցները փաստում են համապատասխան արարքները կատարելու հիմնավոր կասկածի առկայության մասին. դիմումատուին ազատ արձակելու դեպքում առկա էր արդարադատությունից խուսափելու վտանգ: Բացի այդ, կարևոր էր, որ ներպետական դատարանը կալանք նշանակելու որոշման հիմքում չէր դրել գրավի կիրառումը բացառող իրավակարգավորումները, թեև դրանց հղում կատարվել էր, այլ գնահատել էր հանցագործության վտանգավորությունը և դիմումատուին ազատ արձակելու դեպքում հնարավոր ռիսկերը:

Դատարանը գտավ, որ 5-րդ հոդվածի 3-րդ մասը չէր խախտվել⁸:

Եզրակացություն` խախտում չկա (միաձայն):

⁸ Այս գործով Եվրոպական դատարանն արձանագրել է Կոնվենցիայի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասի երկու խախտում (*կալանքի արձանագրությունը սահմանված ժամկետից ուշ կապվելու և առանց դատարանի որոշման անձին կալանավորելու համար*), ինչպես նաև արձանագրել է, որ 5-րդ հոդվածի 2-րդ մասը չի խախտվել (*կալանավորման պատճառները դիմումատուին ուշ ներկայացնելը չի հանգեցրել խախտման, քանի որ որևէ կերպ չի անդրադարձել դիմումատուի կողմից կալանքի օրինակակառույցները վիճարկելու հնարավորության վրա*), 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասի խախտում (*մինչդատական կալանքի որոշման մեջ այնպիսի բառապաշարի օգտագործում, որը արտահայտում էր ներպետական դատարանի այն մոտեցումը, ըստ որի` դիմումատուն մեղավոր էր արարքի կատարման մեջ*):

ՀՈԴՎԱԾ 6

ԱՐԴԱՐ ԴԱՏԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Մինչ մեղադրական դատավճռի կայացումը գործը շարունակաբար ուղարկվել է առաջին աստիճանի դատարան նոր քննության

Թեմփրլն ընդդեմ Չեխիայի (*Tempel v. Czech Republic*,
application no. [44151/12](#), judgment of 25 June 2020)

Ընդհանուր դիտարկումներ

Եվրոպական դատարանն իր նախադեպային իրավունքի շրջանակներում վարձագրել է այն տեսակետը, որ արդար դատաքննությունը չի կարող բացառապես պայմանավորված լինել մեկ անփոփոխ կանոնով, այլ այն կախված է յուրաքանչյուր կոնկրետ գործի փաստական հանգամանքներից:

Դատարանը, կարևորելով արդար դատաքննության իրավունքի դերը ժողովրդավարական հասարակությունում, արձանագրել է, որ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով նախատեսված երաշխիքները սահմանափակող որևէ մեկնաբանություն չի կարող լինել արդարացի: Միաժամանակ, յուրաքանչյուր գործով արդար դատաքննության պահանջները պահպանված լինելու հարցը պետք է քննարկվի դատաքննության ամբողջ

գործընթացի համատեքստում, այլ ոչ թե դրա այս կամ այն ասպեկտն առանձին:

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Ibrahim and Others v. the United Kingdom [GC]*, application nos. [50541/08](#) and 3 others, judgment of 13 September 2016
- 2) *Hodžić v. Croatia*, application no. [28932/14](#), judgment of 4 April 2019
- 3) *Beuze v. Belgium [GC]*, application no. [71409/10](#), judgment of 9 November 2018

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Article 6 (criminal) • Fair hearing • Case repeatedly remitted to first-instance court for new examination until guilty verdict obtained on fifth occasion • High Court criticising first-instance courts' assessment of evidence and credibility of witness, an approach at odds with domestic law • High Court's failure to provide reasons for its decision not to hear the key witness directly and assess his credibility itself • High Court's approach suggesting that only a guilty verdict would be acceptable • Particular succession of events strongly indicating dysfunction in the operation of the judiciary, vitiating the overall fairness of the proceedings

Article 6 (criminal) • Reasonable time • Excessive length of proceedings

Գործի փաստական հանգամանքները

Դիմումատուն, հիմք ընդունելով Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասը, բողոքել է, որ վերաքննիչ դատարանն ապօրինի կերպով իր գործն ուղարկել է իր իրավասության ներքո գտնվող առաջին ատյանի դատարան նոր քննության, ինչի արդյունքում ինքը դատապարտվել է: Ընդ որում՝ դատապարտումը հիմնավորվել է այնպիսի հանգամանքներով, որոնք

համահունչ են եղել ապացույցների գնահատման վերաբերյալ վերաքննիչ դատարանի դիրքորոշմանը: Դիմումատուն բողոքել է, որ վերաքննիչ դատարանը գնահատել է գործով հիմնական վկայի ցուցմունքների արժանահավատությունը՝ առանց նրան լսելու և առաջին ատյանի դատարանին տվել է ցուցումներ, թե ինչ եզրակացության պետք է հանգի վերջինս:

Դիմումատուն բողոքել է նաև գործի քննության ողջամիտ ժամկետից⁹:

Եվրոպական դատարանի եզրահանգումը

Եվրոպական դատարանը նկատել է, որ քննության առարկա գործը հինգ անգամ քննվել է առաջին և երկրորդ ատյանների դատարանների, այդ թվում՝ Սահմանադրական դատարանի կողմից, քանի որ Բարձր դատարանը բեկանել էր ՊլզեՆի շրջանային դատարանի (Plzeň Regional Court) չորս իրար հաջորդող՝ դիմումատուին արդարացնող վճիռները: Բարձր դատարանը գործը վերահասցեագրել էր առաջին ատյանի դատարանի նույն պալատին, այնուհետև նույն դատարանի մեկ այլ պալատին և վերջում՝ իր իրավասության ներքո գտնվող այլ առաջին ատյանի դատարանին: Ընդ որում, ազգային օրենսդրության համաձայն՝ Բարձր դատարանը կարող էր գործը վերահասցեագրել նույն դատարանի տարբեր պալատին կամ մեկ այլ դատարանին, «հստակ, ակնհայտ, անհերքելի կարևոր» պատճառների հիմնավոր առկայության պայմաններում: Վերաքննիչ դատարանը կարող է ցուցել առաջին ատյանի դատարանին վերացնել փաստական հանգամանքների անհամապատասխանությունները կամ վերաքննել կամ ձեռք բերել որոշակի ապացույցներ: Երբ այս պահանջներն առաջին ատյանի դատարանի կողմից արդեն իսկ պահպանված են, վերաքննիչ դատարանը չի կարող բեկանել առաջին ատյանի դատարանի վճիռը բացառապես այն պատճառով, որ առաջ մղի ապացույցի գնահատման իր տարբերակը: Այսպիսով, ապացույցների գնահատման տեսանկյունից, վերաքննիչ

⁹ Մեծ պալատի քննությանը հանձնելու պահանջը ընթացքի մեջ է:

դատարանը կարող է առաջին ատյանի դատարանին ուղղորդել, թե ինչ հանգամանքներ պետք է հաշվի առնվեն, սակայն չի կարող պարտադրել առաջին ատյանի դատարանին հանգել այս կամ այն եզրակացության:

Եվրոպական դատարանը նկատել է, որ առաջին ատյանի դատարանի կայացրած վճիռը բեկանելիս Բարձր դատարանը քննադատել է առաջին ատյանի դատարանի կողմից կատարված ապացույցների գնահատումը, ինչպես նաև կասկածի տակ է դրել վկայի ցուցմունքների արժանահավատությունը: Սա չի համապատասխանել Սահմանադրական դատարանի կողմից ձևավորված նախադեպային իրավունքին, ըստ որի՝ վերաքննիչ դատարանը սահմանափակված է առաջին ատյանի դատարանի կողմից ապացույցների գնահատմամբ, եթե դա չի վերաբերում այնպիսի ապացույցի, որը վերաքննիչ դատարանը ստացել է բաց լսումների ընթացքում:

Երբ Բարձր դատարանը գործը երկրորդ անգամ էր վերահասցեագրել առաջին ատյանի նույն դատարանի (Plze Regional Court) այլ պալատին, այն, առաջին ատյանի դատարանի համեմատ, լրացուցիչ եզրահանգումներ էր արել՝ առանց վկային լսելու: Հաջորդաբար, երբ Բարձր դատարանը գործը վերահասցեագրել էր մեկ ուրիշ առաջին ատյանի դատարանի, Բարձր դատարանի վճիռը պարունակել էր այնպիսի ձևակերպումներ, որոնք կարելի էր մեկնաբանել որպես առաջին ատյանի դատարանին ուղղորդող՝ վկայի ցուցմունքների արժանահավատության վերաբերյալ հանգելու այլ եզրակացության, ինչպես նաև «ակնարկ», որ վերաքննիչ դատարանի համար ընդունելի է միայն մեղադրական դատավճիռը: Այդուհանդերձ, համաձայն Սահմանադրական դատարանի կայուն նախադեպային իրավունքի՝ վերաքննիչ դատարանն իրավասու չէ քննադատել առաջին ատյանի դատարանի կողմից ապացույցների գնահատումը, նրա պարված փաստական հանգամանքները կամ առհասարակ նրա արդարացման դատավճիռը կամ քննարկել առաջին ատյանի դատարանի դատավորի անկախությունն ու անկողմնակալությունը բացառապես այն պատճառով, որ համաձայն չէ առաջին ատյանի դատարանի եզրահանգումների հետ:

Եվրոպական դատարանի կարծիքով դեպքերի այսպիսի ընթացքը հանգեցնում է դատական համակարգի դիսֆունկցիայի՝ կասկածի տակ դնելով դատական քննության ամբողջ ընթացքի արդարությունը¹⁰:

Եվրակացություն՝ խախտում (միաձայն):

Հոդված 41. 12,500 եվրո ոչ նյութական վնասի համար:

¹⁰ Դատարանն արձանագրել է նաև 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտում դատական քննության ողջամիտ ժամկետի մասով:

6 -րդ հոդվածի 1-ին մասի (քրեական) և 3-րդ մասի «դ» կետ. վկաների հակընդդեմ հարցաքննության իրավունք

Չերնիկան ընդդեմ Ուկրաինայի (*Chernika v. Ukraine*, application no. [53791/11](#), judgment of 12 March 2020)

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom [GC]*, application nos. [26766/05](#) and [22228/06](#), judgment of 15 December 2011
- 2) *Schatschaschwili v. Germany [GC]*, application no. [9154/10](#), judgment of 15 December 2015
- 3) *Seton v. the United Kingdom*, application no. [55287/10](#), judgment of 31 March 2016
- 4) *Boyets v. Ukraine*, application no. [20963/08](#), judgment of 30 January 2018
- 5) *Chmura v. Poland*, application no. [18475/05](#), judgment of 3 April 2012
- 6) *Aigner v. Austria*, application no. [28328/03](#), judgment of 10 May 2012
- 7) *Melnikov v. Russia*, application no. [23610/03](#), judgment of 14 January 2010

- 8) *P.K. v. Finland* (dec.), application no. 37442/97, 9 July 2002
- 9) *Cutean v. Romania*, application no. 53150/12, judgment of 2 December 2014
- 10) *Cerovšek and Božičnik v. Slovenia*, application nos. 68939/12 and 68949/12, judgment of 7 March 2017
- 11) *Famulyak v. Ukraine* (dec.), no. 30180/11, 26 March 2019

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 6 § 1 (criminal) and Art 6 § 3 (d) • Fair hearing • Conviction on retrial before new judge based decisively on testimony by absent witnesses, whom the applicant confronted before trial and one of whom was cross-examined at first trial • Absence of good reasons for non-attendance of one of the three key witnesses at retrial • Absence of particularly strong safeguards to ensure proper understanding of the absent witnesses' evidence by the new judge • Overall fairness impaired

Գործի փաստական հանգամանքները

Դիմումատուն դատապարտվել է իր ընկերոջը և նրա երկու ծանոթներին թմրանյութեր վաճառելու համար: Բոլոր երեք վկաները մինչդատական քննության ընթացքում տվել են մեղադրական ցուցմունքներ, եղել են առերեսումներ, սակայն միայն վկաներից մեկն է ներկա գտնվել առաջին ատյանի դատարանում դատական լուսմների (վերաքննիչ դատարանում գործի քննության ընթացքում ներկա չի եղել), իսկ մյուս երկու վկաները ներկա չէին գտնվել ո՛չ առաջին ատյանի, ո՛չ վերաքննիչ դատարաններում գործի քննության ընթացքում:

Եվրոպական դատարանի եզրահանգումը

Այս գործով Դատարանը կիրառել է իր նախադեպային իրավունքում պարզացում գտած երկու խումբ սկզբունքներ, այն է՝ դատական լուսմների

ներկա չգտնվող վկաների ցուցմունքների ընդունումը և անմիջակա-
նության սկզբունքը:

Երկու խումբ սկզբունքների դեպքում էլ առաջին հարցն այն է, թե ինչ
դեր են խաղացել դատական լուսմներին բացակայող վկաների ցուցմունք-
ները դիմումատուի դատապարտման հարցում: Սույն գործով այս երեք
վկաների ցուցմունքները եղել են որոշիչ, քանի որ այդ ցուցմունքներն էին,
որ փաստում էին դիմումատուի կողմից արարքի ենթադրյալ կատարման
մասին: Մյուս բոլոր վկաների ցուցմունքներն ընդամենը վկայում էին, որ
դիմումատուն հասանելիություն է ունեցել թմրամիջոցներին և ճանաչել է
հիշյալ երեք վկաներին:

Հաջորդ վերաբերելի հարցն այն էր, որ դատարանի կապմը փոխվել
էր ամբողջությամբ և նոր կապմն անմիջականորեն չէր լսել վկաներին:

Ինչ վերաբերում է վկաների բացակայության պատճառներին, ապա
Կառավարությունը ներկայացրել էր դատական նիստի արձանագրու-
թյունը, որտեղ քննարկվել էր վկաներին հրավիրելու հարցը, սակայն այլ
նյութեր, որոնք կհիմնավորեին վկաներին տեղորոշելու և նրանց ներ-
կայությունն ապահովելու ուղղությամբ Կառավարության ջանքերը, չեն
ներկայացվել:

Եվրոպական դատարանը գտել է, որ Կառավարությունը չի ներկա-
յացրել հիմնավորումներ առ այն, որ առկա են եղել քննության
արդարությունը երաշխավորելու համար անհրաժեշտ երաշխիքներ:

Այս առումով Դատարանը վերահաստատում է, որ դատավարությունն
արդար համարելու համար անհրաժեշտ հակակշռող հանգամանքների
չափը կախված է գործի ելքի վրա բացակա վկաների տված ցուցմունք-
ների ազդեցության կշռից:

Սույն գործով Դատարանը հակակշռող հանգամանքներ է համարում՝

*1) դիմումատուի հնարավորությունը ներկայացնել դեպքերի սեփա-
կան տարբերակը և կասկածի տակ դնել բացակայող վկաների
ցուցմունքների արժանահավատությունը և մատնացույց անել
նրանց ցուցմունքների անհամապատասխանությունները.*

2) հետագա հաստատող ապացույցների առկայությունը.

3) այն հանգամանքը, որ դիմումատուն մինչդատական քննության ընթացքում մասնակցել էր բոլոր վկաների հետ առերեսումներին և հնարավորություն էր ունեցել հարցեր տալ վկաներից մեկին առաջին ատյանի դատարանում դատաքննության ընթացքում:

Ինչ վերաբերում է առաջին հանգամանքին, ապա Դատարանը նկատում է, որ դիմումատուն ունեցել է հնարավորություն ներկայացնել դեպքերի իր տարբերակը, կասկածի տակ դնել բացակայող վկաների ցուցմունքների արժանահավատությունը: Սակայն, Եվրոպական դատարանը բավմիջս նշել է, որ այսպիսի հակակշռող հանգամանքի առկայությունն ինքնին չի կարող փոխհատուցել այն դժվարությունները, որոնց առջև կանգնում է պաշտպանական կողմը վկաների բացակայության պատճառով:

Երկրորդ հանգամանքի հետ կապված Դատարանը գտել է, որ հաստատող ապացույցների առկայությունը երեք վկաների բացակայության պայմաններում կունենար սահմանափակ ապացուցողական նշանակություն:

Ինչ վերաբերում է երրորդ հակակշռող հանգամանքին (մինչդատական փուլում վկայի հետ առերեսվելու հնարավորություն), դիմումատուն նշել է, որ այդ հնարավորությունը պատշաճ երաշխիք չէր, քանի որ մինչդատական փուլում պաշտպանական կողմին հասանելի չեն եղել նախաքննական նյութերը: Դատարանը համարել է, որ այս գործում առերեսումների ընթացքում նախաքննական նյութերին ծանոթ չլինելը պաշտպանական կողմի համար չի առաջացրել այնպիսի խոչընդոտներ, որպեսզի առերեսումներն ինքնին համարվեն ոչ բավարար ընթացակարգային երաշխիքներ:

Կարևոր է նաև, որ մեղադրական դատավճիռ կայացրած դատավորը հնարավորություն չի ունեցել անձամբ կամ տեսաձայնագրման միջոցով ծանոթանալ վկաների ցուցմունքներին: Նախաքննական նյութերին ծանոթ չլինելու վերաբերյալ վերոնշյալ դժվարությունները համադրվում են այն հանգամանքի հետ, որ դատական քննության փուլում դիմումատուն պրկված է եղել դատավորի ներկայությամբ հարցեր տալու հնարավորությունից:

Վերոնշյալ հանգամանքների համակցության պայմաններում Դատարանը գտնում է, որ դիմումատուի համար առկա չեն եղել արդար դատաքննության երաշխիքներ:

Եզրակացություն` խախտում (միաձայն):

Հոդված 41. Դատարանը գտել է, որ սույն գործի շրջանակներում խախտում արձանագրելն ինքնին բավարար արդարացի փոխհատուցում է դիմումատուի կողմից պահանջված ոչ նյութական վնասի դիմաց:

Լերպետական դատարանի որոշմամբ թույլատրվել է պաշտոնատար անձի ներկայությունը դատապարտյալի և իր պաշտպանի խորհրդապահական հանդիպումներին (քննարկվել է 8-րդ հոդվածի համատեքստում)։ Խորհրդապահական հանդիպումներին պաշտոնատար անձի մասնակցության վերաբերյալ ողջ վարույթն ընթացել է առանց լսումների անցկացման

Ալթայն ընդդեմ Թուրքիայի (*Altay v. Turkey (no. 2)*, application no. [11236/09](#), judgement of 9 April 2019)

Ընդհանուր դիտարկումներ

Եվրոպական դատարանն իր նախադեպային իրավունքում Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի համատեքստում կարևորում է բանավոր լսումներ անցկացնելու հանգամանքը. թերևս բանավոր լսումներ անցկացնելու իրավունքը բացարձակ չէ և որոշակի բացառիկ պայմաններում կարող է նաև սահմանափակվել։ Մասնավորապես, Դատարանն իր նախադեպային իրավունքում ուրվագծել է հստակ շրջանակ՝ երբ խնդրո առարկա իրավունքի սահմանափակումը կարող է արդարացված լինել։ Այսպես՝

1. այն դեպքերում, երբ առկա չէ փաստերի վիճարկման հարց. այս դեպքում դատարանը կարող է նիստ անցկացնել գրավոր ընթացակարգով՝ սահմանափակվելով միայն գործի նյութերի ուսումնասիրությամբ.

2. երբ գործը վերաբերում է բացառապես իրավական հարցերի.
3. երբ գործը վերաբերում է բարձր տեխնիկական խնդիրների: Օրինակ՝ սոցիալական ապահովության արտոնություններին առնչվող տեխնիկական բնույթի վեճերի դեպքում:

Ջուզահեռաբար, Եվրոպական դատարանն անհրաժեշտ է համարել բանավոր լսումների պարտադիր անցկացումը հետևյալ դեպքերում՝

1. երբ անհրաժեշտություն կա գնահատելու ներպետական մարմինների կողմից ներկայացված փաստերի արժանահավատությունը.
2. երբ դատարանին որոշակի հարցերի շուրջ անհրաժեշտ են պարզաբանումներ:

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal [GC]*, application nos. [55391/13](#), [57728/13](#) and [74041/13](#), judgment of 6 November 2018
- 2) *Martinie v. France [GC]*, application no. [58675/00](#), judgment of 12 April 2006
- 3) *Družstevní záložna Pria and Others v. the Czech Republic*, application no. [72034/01](#), judgment of 31 July 2008
- 4) *Grande Stevens and Others v. Italy*, application no. [18640/10](#) et al., judgment of 4 March 2014

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 6 § 1 (civil) • Civil rights and obligations • Determination • Access to court • Fair hearing • Adversarial trial • Equality of arms • Legal aid • Public hearing • Oral hearing

Գործի փաստական հանգամանքները

Ցմահ ապատարկման դատապարտված անձին իր պաշտպանը փոխանցել էր գրքերի և թերթերի փաթեթ, որն ըստ ներպետական

դատարանների չպետք է հանձնվեր դատապարտյալին, քանի որ չէր առնչվում պաշտպանության իրավունքին:

Քրեակատարողական հիմնարկի վարչակազմը միջնորդություն է ներկայացրել դատախաչին՝ պահանջելով կիրառել դատապարտյալի և պաշտպանի խորհրդապահական տեսակցության սահմանափակման վերաբերյալ դրույթները տեսակցության ընթացքում այլ պաշտոնատար անձի ներկայության վերաբերյալ այն հիմնավորմամբ, որ փոխանցված փաթեթը առնչություն չուներ պաշտպանության իրավունքի և համապատասխանաբար պաշտպանի մասնագիտական գործունեության հետ:

Ներպետական դատարանը բավարարել էր միջնորդությունը՝ քննության ընթացքում հիմնվելով միայն գործի նյութերի վրա (դիմումի քննությունն իրականացվել էր գրավոր ընթացակարգով), առանց լսումներ անցկացնելու և դիմումատուի կամ նրա պաշտպանի կողմից փաստարկներ ներկայացնելու հնարավորության ընձեռման:

Դիմումատուն գործի քննությունը բանավոր ընթացակարգով անցկացնելու պահանջ չէր ներկայացրել:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի քաղաքացիական տարրի կիրառելիություն. Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի կիրառելիության անդրադառնալով՝ Եվրոպական դատարանը փաստել է, որ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի քրեական տարրը կիրառելի չէ այն վարույթների դեպքում, որոնց արդյունքում դիմումատուն քրեական պատասխանատվության չի ենթարկվելու: Ուստի, քննարկման առարկա պետք է դարձնել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի քաղաքացիական տարրի կիրառելիության հարցը:

Վերաբերելի ներպետական օրենսդրությունը դատապարտյալներին իրավունք է տալիս, Եվրոպական բանտային կանոններին համապատասխան (European Prison Rules), խորհրդապահական կարգով հաղորդակցվել իրենց պաշտպանների հետ: Այդտեղից հետևում է, որ սույն գործով Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի տեսանկյունից

առկա է «իրավունքի շուրջ վեճ»: Ինչ վերաբերում է քննարկման առարկա իրավունքի՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի քաղաքացիական տարրի շրջանակներում ընդգրկվելուն, Եվրոպական դատարանը պարզացրել է համապարփակ մոտեցում, որի համաձայն «քաղաքացիական» տարրը ներառում է նաև այնպիսի գործեր, որոնք, ըստ էության, չեն վերաբերում քաղաքացիական իրավունքին, բայց կարող են ուղղակի և էական հետևանքներ ունենալ անձի նյութական և ոչ նյութական մի շարք իրավունքների վրա: Այս տեսանկյունից Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի քաղաքացիական տարրը կիրառելի է տարատեսակ վեճերի դեպքում, որոնք ներպետական օրենսդրությամբ կարող են որակվել որպես հանրային իրավունքի վեճ:

Ինչ վերաբերում է քրեակատարողական հիմնարկում հարուցված վարույթին, Եվրոպական դատարանը գտնում է, որ դատապարտյալների իրավունքների որոշ սահմանափակումներ տեղավորվում են «քաղաքացիական իրավունք»-ի ոլորտում: Քննարկվող իրավունքի էությունը, որը վերաբերում է դիմումատուի՝ պաշտպանի հետ առանձին հաղորդակցվելու հնարավորությանը, առավելապես անձնական և անհատական բնույթի է՝ գործոն, որը սույն վեճն առավել մոտ է դարձնում 6-րդ հոդվածի քաղաքացիական տարրին: Հաշվի առնելով, որ յուրաքանչյուր կողմի՝ լիարժեք գաղտնիության պայմաններում հաղորդակցվելու հնարավորության սահմանափակումը բացասական ազդեցություն է ունենում այս իրավունքի իրացման արդյունավետության վրա, Եվրոպական դատարանը ելրահանգում է, որ վեճի՝ մասնավոր իրավունքի տարրերը գերիշխում են հանրային իրավունքի տարրերին: Հետևաբար, Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի քաղաքացիական տարրը կիրառելի է:

Գործի ըստ էության քննություն. քրեակատարողական հիմնարկների վարչակազմի կողմից բարձրացվող տարբեր հարցերի քննման նպատակով հարուցված վարույթները կարող են անցկացվել պարպեցված ընթացակարգերով: Եվրոպական դատարանը չի բացառել, որ պարպեցված ընթացակարգը կարող է լինել գրավոր, պայմանով, որ համապատասխանի Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով

երաշխավորված արդար դատաքննության իրավունքի սկզբունքներին: Այնուամենայնիվ, նույնիսկ նման ընթացակարգի դեպքում կողմերը պետք է ունենան հրապարակային լսումներ պահանջելու հնարավորություն, եթե նույնիսկ արդյունքում ներպետական մարմինները մերժեն այդ դիմումը և վարույթն իրականացնեն գրավոր ընթացակարգով:

Հիշյալ գործում ներպետական ոչ մի վարույթի ընթացքում լսումներ չէին անցկացվել: Ինչպես մինչդատական վարույթի նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատարանը (enforcement court), այնպես էլ գործն ըստ էության քննող դատարանը (assize court) քննությունն անցկացրել էին գրավոր ընթացակարգով՝ գործի նյութերի հիման վրա: Այս պայմաններում ո՛չ դիմումատուն, ո՛չ նրա ներկայացուցիչը ներկա չէին եղել գործի քննությանը: Բացի այդ, դիմումատուի կողմից լսումներ անցկացնելու հստակ պահանջ ներկայացված չլինելու հանգամանքը քիչ է կարևորվում, քանի որ համապատասխան ընթացակարգային նորմերը միևնույն է նման հնարավորություն չեն ընձեռում: Պատճառն այն է, որ նմանատիպ վեճեր քննելու վերաբերյալ ներպետական ընթացակարգային նորմերի համաձայն՝ բանավոր լսումներ անցկացնելու հարցը որոշվում է միայն գործն ըստ էության քննող դատարանի նախաձեռնությամբ: Այլ խոսքով, դիմումատուն պրկված էր լսումներ անցկացնելու պահանջ ներկայացնելու իրավունքից, ինչպես նաև դրանից ողջամտորեն հրաժարվելու հնարավորությունից:

Դիմումատուի՝ իր պաշտպանին գաղտնի հանդիպելու իրավունքը սահմանափակելու վերաբերյալ մինչդատական վարույթի նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատարանի որոշումը կայացվել էր առանց պաշտպանական կողմի ներկայացրած փաստարկների՝ ոչ մրցակցային պայմաններում: Իսկ գործն ըստ էության քննող դատարանի որոշման վերաբերյալ դիմումատուն ներկայացրել էր իր առարկությունները, որոնք իրականում ունեին փաստական և իրավական լուրջ հիմքեր: Գործն ըստ էության քննող դատարանը, լիարժեք իրավասություն ունեւր դիմումատուի առարկությունների հաշվառմամբ գնահատելու փաստերը, կիրառելի օրենքը և այդպիսով կայացնելու վերջնական որոշում՝ չեղյալ համարելով

մինչդատական վարույթի նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատարանի որոշումը, այն է՝ սահմանափակել դիմումատուի և իր պաշտպանի խորհրդապահական հանդիպումները: Այս դեպքում, լսումների անցկացումը գործն ըստ էության քննող դատարանին թույլ կտար ձևավորելու սեփական կարծիքը գործի քննության համար բավարար փաստական հանգամանքների և դիմումատուի կողմից բարձրացված իրավական հարցերի շուրջ:

Սույն գործի հանգամանքները, մասնավորապես, մինչդատական վարույթի նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատարանում անցկացված ոչ մրցակցային դատավարությունը, կիրառված միջոցի, այն է՝ դատապարտյալի և իր պաշտպանի գաղտնի տեսակցության սահմանափակման լրջությունը, գործն ըստ էության քննող դատարանում առարկություններ ներկայացնելու հնարավորության բացակայությունը, վկայում են, որ դիմումատուի գործը չի քննվել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին համապատասխան:

Ելրակացություն՝ խախտում (միաձայն):

Հոդված 41. 2000 եվրո ոչ նյութական վնասի համար:

Ե վրոպական դատարանի կողմից Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի խախտում արձանագրող վճռի հիման վրա իրավասու ներպետական դատարանի կողմից քրեական վարույթի վերաբացման մերժում

Սորեյրա Ֆերրեիրան ընդդեմ Պորտուգալիայի [ՄԴ]
(*Moreira Ferreira v. Portugal [GC], applicatio.n no. 19867/12,*
judgment of 11 July 2017)

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Meftah and Others v. France [GC]*, application no. 32911/96 et al., judgment of 26 July 2002
- 2) *Lenskaya v. Russia*, application no. 28730/03, judgment of 29 January 2009
- 3) *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Switzerland (no. 2) [GC]*, application no. 32772/02, judgment of 30 June 2009
- 4) *Egmez v. Cyprus [dec.]*, application no. 12214/07, judgment of 18 September 2012
- 5) *Bochan v. Ukraine (no. 2) [GC]*, application no. 22251/08, judgment of 5 February 2015
- 6) *Yaremenko v. Ukraine (no. 2)*, application no. 66338/09, judgment of 30 April 2015)

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 6 § 1 (civil) • Civil rights and obligations • Determination • Access to court • Fair hearing • Adversarial trial • Equality of arms • Legal aid • Public hearing • Oral hearing • Reopening • Re-examination

Գործի փաստական հանգամանքները

Գործի նախապատմություն և Պալատի վճիռ. 2007 թվականի մարտի 23-ին շրջանային դատարանի կողմից կայացվել էր վճիռ և դիմումատուի նկատմամբ նշանակվել պատիժ տուգանքի ձևով՝ վիճաբանության ընթացքում դրսևորած սպառնալից և վիրավորական վարքագծի համար: Փորձագետի երակացության համաձայն՝ դիմումատուն սահմանափակ մեղսունակ էր (ունեի սահմանափակ մտավոր և ճանաչողական ունակություններ), սակայն պետք է ենթարկվեր քրեական պատասխանատվության իր արարքների համար:

2007 թվականի ապրիլի 13-ին դիմումատուն բողոքարկել է շրջանային դատարանի վճիռը՝ պահանջելով փաստերի նոր գնահատում և անձամբ լսված լինելու հնարավորության ընձեռում: Սակայն, վերաքննիչ դատարանը, անձամբ դիմումատուին չքննելով, անփոփոխ է թողել առաջին ատյանի դատարանի վճիռը՝ նվազեցնելով տուգանքի չափը և հաստատելով, որ փաստերի նոր գնահատման անհրաժեշտությունը բացակայում է, քանի որ դիմումատուն չի վիճարկել առաջին ատյանի դատարանի կողմից փաստերի գնահատման օրինականությունը:

Դիմումատուն գանգատ է ներկայացրել Եվրոպական դատարան վերաքննիչ դատարանի կողմից անձամբ լսված չլինելու և ըստ այդմ՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված անկախ և անաչառ դատարանի կողմից արդար և հրապարակային դատաքննության իրավունքի խախտված լինելու վերաբերյալ:

2011 թվականի հուլիսի 5-ին Եվրոպական դատարանը կայացրել է վճիռ¹¹ (այսուհետև՝ Պալատի վճիռ), որում երախանգել է, որ վերաքննիչ

¹¹ Տե՛ս *Սորեյրա Ֆերեյրան ընդդեմ Պորտուգալիայի (Moreira Ferreira v. Portugal) գործով* 2011 թվականի հուլիսի 5-ի վճիռը, գանգատ թիվ 19808/08

դատարանը պետք է ապահովեր հրապարակային դատաքննության իրավունքի իրացումը և արձանագրել Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտում: Բացի այդ, Եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ, եթե անձի նկատմամբ պատիժ է նշանակվում Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտմամբ անցկացված դատաքննության արդյունքում, ապա գործի նոր քննությունը կամ վերաբացումը սկսվում քորեն խախտումը վերացնելու պատշաճ միջոց է: Այնուամենայնիվ, պատասխանող պետության կողմից իրավական պաշտպանության հատուկ միջոցների կիրառումը՝ որպես կոնվենցիոն պարտավորությունների կատարում, կախված է տվյալ գործի որոշակի հանգամանքներից և նախատեսվում է տվյալ գործով Եվրոպական դատարանի կողմից կայացված վճռի լույսի ներքո: Հիշյալ գործում միայն վիճահարույց է վերաքննիչ դատարանի կողմից դիմումատուի անձամբ լսված չլինելու փաստը:

Փաստական հանգամանքներ. դիմումատուն, անհամատեղելի համարելով Պալատի և վերաքննիչ դատարանի վճիռները, դիմում է ներկայացրել Գերագույն դատարան՝ վերաքննիչ դատարանի վճիռը վերանայելու պահանջով: Գերագույն դատարանը մերժել է վերաքննիչ դատարանի վճիռը վերանայելու վերաբերյալ դիմումատուի ներկայացրած դիմումը: Գերագույն դատարանն արձանագրել է, որ Պալատի վճիռն անհամատեղելի չէ դիմումատուի նկատմամբ նշանակված պատժի հետ և չի հարուցում լուրջ կասկածներ դրա օրինականության վերաբերյալ, ինչը նախատեսված է Պորտուգալիայի քրեական դատավարության օրենսգրքում՝ որպես դատական ակտի վերանայման հիմք:

2012 թվականի մարտի 30-ին դիմումատուն Գերագույն դատարանի կողմից քրեական վարույթի վերաբացման մերժման վերաբերյալ գանգատ է ներկայացրել Եվրոպական դատարան:

Ըստ դիմումատուի՝ Գերագույն դատարանը սխալ է մեկնաբանել և կիրառել Պորտուգալիայի քրեական դատավարության օրենսգրքի դրույթները, ինչպես նաև Պալատի վճիռը՝ խախտելով Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի և 46-րդ հոդվածի 1-ին մասի դրույթները և այդպիսով վրկելով իրեն պատիժը վերանայելու համար դիմելու իրավունքից:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Ընդունելիություն. Կառավարությունն առարկել է՝ պնդելով, որ Եվրոպական դատարանը չունի *ratione materiae*¹² իրավասություն՝ քննելու դիմումատուի՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի համաձայն ներկայացված գանգատը: Կառավարությունը պնդել է, որ ներկայացված գանգատում ընդգրկված չեն նոր փաստեր՝ ի համեմատություն նախկին գանգատի, այն բացառապես վերաբերում է Եվրոպական դատարանի 2011 թվականի վճռի կատարմանը և Կոնվենցիայի 46-րդ հոդվածի համաձայն՝ Եվրոպական դատարանը չի կարող քննել գանգատը: Բացի այդ, Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի դրույթները կիրառելի չեն Գերագույն դատարանի կողմից վերաքննիչ դատարանի վճիռը վերանայելու վերաբերյալ դիմումը բավարարելու քննության նկատմամբ, և հիշյալ գործում չկան փաստական և իրավական հիմքեր Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի համաձայն նոր քննություն իրականացնելու համար:

Գանգատի ընդունելիության հարցը քննելիս Եվրոպական դատարանն անդրադարձել է երկու խնդրի՝

1. արդյոք Կոնվենցիայի 46-րդ հոդվածը բացառում է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի համաձայն ներկայացված գանգատի քննությունը Եվրոպական դատարանի կողմից՝ առանց պատասխանող պետության և Նախարարների կոմիտեի՝ Կոնվենցիայի 46-րդ հոդվածով սահմանված լիապորություններին միջամտելու.
2. արդյոք դիմումատուի գանգատը *ratione materiae* համատեղելի է Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի հետ:

Եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ վերանայման դիմումի քննության արդյունքում ի հայտ եկած արդարության ենթադրյալ բացակայությունը և մասնավորապես, թերությունները, որոնք դիմումատուի պնդմամբ անհիմն են դարձնում Գերագույն դատարանի հիմնավորումները, հանդիսանում են Եվրոպական դատարանի նախկին վճռի հետ կապված նոր տեղեկատվություն: Ավելին, Եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ վճռի կատարման նկատմամբ վերահսկո-

¹² Ըստ էության քննելու իրավասություն

դրությունը չի խոչընդոտում իրեն քննել նոր գանգատ, որը պարունակում է նոր ասպեկտներ, որոնք չեն արձարծվել սկզբնական վճռում: Հետևաբար, Կոնվենցիայի 46-րդ հոդվածը չի բացառում Եվրոպական դատարանի կողմից Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի համաձայն ներկայացված գանգատի քննությունը:

Եվրոպական դատարանը գտել է, որ Գերագույն դատարանը պետք է համադրեր քննության առարկա հանդիսացող պատժի նշանակումն այն հիմքերի հետ, որոնց վրա հիմնվելով Եվրոպական դատարանն արձանագրել է Կոնվենցիայի խախտում: Չնայած վերանայման դիմումը քննելը Գերագույն դատարանի գործառույթն էր՝ Գերագույն դատարանն ըստ էության կրկնակի քննություն է իրականացրել նաև վեճի առարկա հանդիսացող մի շարք հարցերի վերաբերյալ, որոնք վերաբերում են վերաքննիչ դատարանում քննության ընթացքում դիմումատուի բացակայությանը և դրա հետևանքներին՝ կապված պատժի նշանակման և պատժի օրինականության հետ:

Եվրոպական դատարանը, հաշվի առնելով Գերագույն դատարանի վերանայման իրավասության շրջանակը, գտել է, որ վերանայումը պետք է դիտարկել որպես այն ընթացակարգի շարունակությունը, որը եզրափակվել է վերաքննիչ դատարանի՝ դիմումատուի պատժի նշանակումը հաստատող վճռով: Այդ վերանայումը կրկին անգամ պետք է կենտրոնացված լինի Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի համատեքստում Դիմումատուի նկատմամբ քրեական պատժի նշանակման վրա: Հետևաբար, Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի երաշխիքները կիրառելի են Գերագույն դատարանի ընթացակարգերի նկատմամբ:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ Կառավարության առարկությունն առ այն, որ Եվրոպական դատարանը չունի *ratione materiae* իրավասություն ըստ էության քննելու դիմումատուի՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի համաձայն ներկայացված գանգատը, ենթակա է մերժման:

Ըստ էության քննություն. Գերագույն դատարանի կողմից Պորտուգալիայի քրեական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան դրույթներին տրված մեկնաբանության համաձայն՝ հիշյալ գործում ի

հայտ եկած ընթացակարգային խախտումներն այնպիսին չէին, որ հանգեցնեին գործի ավտոմատ կերպով վերաբացման իրավունքի իրացմանը:

Այդ մեկնաբանությունը, որի արդյունքում սահմանափակվել են վերջնական որոշմամբ քրեական գործերի վերաբացումների քանակը կամ առնվազն վերաբացումները դարձել են ներպետական դատարանների կողմից գնահատման ենթակա հանգամանք, կամայական չէ: Այդ մեկնաբանությունն ընդունելի է Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքում այն իմաստով, որ Կոնվենցիան չի երաշխավորում գործի վերաբացման կամ այլ միջոցի իրավունք, որով վերջնական դատական որոշումները կարող են բեկանվել կամ վերանայվել, ինչպես նաև այն իմաստով, որ անդամ պետություններում չկա վերանայման մեխանիզմների գործնական ընթացակարգերի վերաբերյալ միասնական մոտեցում: Ավելին, Եվրոպական դատարանը վերահաստատել է, որ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի խախտման հայտնաբերումն ընդհանուր առմամբ չի ստեղծում շարունակական իրավիճակ և պատասխանող պետության համար չի առաջացնում ընթացակարգային շարունակական պարտադիր գործողություններ կատարելու պարտականություն:

Մեծ պալատը շեշտադրել է, որ Պալատի վճռում նշվում է, որ դիմումատուի պահանջով գործի վերանայումը կամ վերաբացումը «սկզբունքորեն խախտումը վերացնելու պատշաճ միջոց է»: Այսպիսով, գործի վերանայումը կամ վերաբացումը դիտարկվում է որպես պատշաճ լուծում, սակայն ոչ միակ անհրաժեշտը կամ բացառիկը: Ավելին, «սկզբունքորեն» բառի օգտագործումը նեղացնում է կարգավորման շրջանակը՝ մասնավորեցնելով, որ որոշ իրավիճակներում գործի վերանայումը կամ վերաբացումը կարող է պատշաճ լուծում չլինել: Հետևաբար, Եվրոպական դատարանը ձեռնպահ է մնում վճռի կատարման վերաբերյալ պարտադիր ցուցումներ տալուց և փոխարենը պետությանը տալիս է ընդարձակ հայեցողություն: Ավելին, Եվրոպական դատարանը չի կարող կանխատեսել ներպետական դատարանների գնահատականի արդյունքն առ այն, թե արդյոք, հաշվի առնելով գործի հատուկ հանգամանքները, գործի վերանայումը կամ վերաբացումը կլինի պատշաճ միջոց:

Համապատասխանաբար, գործի վերաբացումը չի կարող հանդիսանալ Պալատի վճռի կատարման միակ միջոց, այն ներկայացվում է որպես ամենացանկալի տարբերակ, որի նպատակահարմարությունը կախված է ներպետական դատարանների գնահատականից՝ հաշվի առնելով Պորտուգալիայի օրենսդրությունը և գործի որոշակի հանգամանքները:

Գերագույն դատարանն իր վճիռը պատճառաբանելիս վերլուծել է Պալատի վճիռը և ներկայացրել սեփական մեկնաբանությունը: Ներպետական իշխանությունների՝ Եվրոպական դատարանի վճիռը մեկնաբանելու հայեցողության շրջանակի տեսանկյունից և վճիռների կատարման սկզբունքներից ելնելով՝ Եվրոպական դատարանը նպատակահարմար չի համարել դիրքորոշում հայտնել տվյալ մեկնաբանության հիմնավորվածության վերաբերյալ: Ավելին, Եվրոպական դատարանի համար ինքնին բավարար է, որ Գերագույն դատարանի վճիռը կամայական չէ, այն է՝ Գերագույն դատարանի դատավորները չեն աղավաղել կամ խեղաթյուրել Պալատի վճիռը:

Եվրոպական դատարանը չի կարող եզրահանգել, որ Գերագույն դատարանի կողմից Պալատի վճռի մեկնաբանությունն ամբողջությամբ վերցված փաստացի և իրավական տեսանկյունից եղել է ակնհայտ թերի և հանգեցրել է «արդարության մերժման»: Հաշվի առնելով աստիճանակարգության սկզբունքը և Պալատի վճիռը՝ Եվրոպական դատարանի Մեծ պալատը համարում է, որ Գերագույն դատարանի՝ դիմումատուի պահանջով գործի վերաբացման մերժումը կամայական չէ: Գերագույն դատարանի վճիռը բավարար կերպով հիմնավորված է: Այդ հիմքերն ընկած են ներպետական իշխանությունների թույլատրելի հայեցողության շրջանակում և չեն խեղաթյուրել Եվրոպական դատարանի եզրահանգումները:

Վերոնշյալ նկատառումները նպատակ չեն հետապնդում նվազեցնել ներպետական ընթացակարգերի առկայությունն ապահովելու կարևորությունը, որոնցով գործը կարող է վերանայվել՝ հաշվի առնելով Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի խախտումը: Եվ հակառակը, այդ ընթա-

ցակարգերը կարող են համարվել վճիռների կատարման կարևոր ասպեկտ և դրանց առկայությունը կորսնորի պայմանավորվող պետության պարտավորությունը Կոնվենցիայի և Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի հանդեպ:

Եվրակացություն` խախտում չկա:

ՀՈԴՎԱԾ 7

ՊԱՏԻԺ ԲԱՑԱՌԱՊԵՍ ՕՐԵՆՔԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ

Կանխատեսելիություն. ներպետական նախադեպային իրավունքին և օրենքով նախատեսված հանցանքի բնույթին չհամապատասխանող լայն դատական մեկնաբանություն

Փարմաքը և Բաքիրն ընդդեմ Թուրքիայի (*Parmak and Bakir v. Turkey, application nos. 22429/07 and 25195/07, judgment of 3 December 2019*)

Ընդհանուր դիտարկումներ

Եվրոպական կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածով սահմանված երաշխիքները կարևոր տեղ են վբաղեցնում կոնվենցիոն համակարգում, ինչի մասին է վկայում նաև այն, որ Կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածի շրջանակներում այս հոդվածից որևէ շեղում չի թույլատրվում:

Կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածը պարունակում է ընդհանուր սկզբունք, համաձայն որի՝ հանցագործությունը կարող է սահմանվել միայն օրենքով, և միայն օրենքը կարող է նախատեսել պատիժ այդ հանցագործության համար: Այս պահանջը պահպանված է, երբ անձը համապատասխան օրենսդրական դրույթի ձևակերպումից, երբեմն էլ դատարանի մեկնաբանությամբ, կարող է ենթադրել՝ կոնկրետ որ գործողությունների կամ

անգործության համար ինքը ենթակա կլինի քրեական պատասխանատվության:

Այս կապակցությամբ Եվրոպական դատարանն իր Նախադեպային իրավունքում վարձագրել է այն գաղափարը, ըստ որի՝ որքան էլ պարզ լինի քրեական օրենքի դրույթի ձևակերպումը, դրա առնչությամբ դատական մեկնաբանությունն անխուսափելի է: Այդուհանդերձ, Կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածի համատեքստում անընդունելի է յուրաքանչյուր գործով դատական մեկնաբանության շրջանակներում իրականացնել քրեական պատասխանատվություն Նախատեսող դրույթների միմյանցից խիստ տարբերվող մեկնաբանություն՝ պատճառաբանելով, որ հանցագործության էությունը փոփոխվում է հանգամանքների ժամանակագրական վարձացման հետ: Այս համատեքստում պետք է ի նկատի ունենալ, որ Եվրոպական դատարանի գործառույթը չէ պահվել ներպետական դատարանների կողմից ենթադրաբար թույլ տրված փաստական կամ օրենքի մեկնաբանման սխալներով, քանի դեռ ներպետական դատարանների ելրահանգումները կամայական են կամ ակնհայտ անհիմն և հանազեցրել են Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքների խախտումների:

Վերաբերելի Նախադեպային իրավունք

- 1) *S.W. v. the United Kingdom*, application no. 20166/92, judgment of 22 November 1995
- 2) *Başkaya and Okçuoğlu v. Turkey [GC]*, application nos. [23536/94](#) and [24408/94](#), judgment of 8 July 1999
- 3) *İletmiş v. Turkey*, application no. [29871/96](#), judgment of 6 December 2005
- 4) *Jorgic v. Germany*, application no. [74613/01](#), judgment of 12 July 2007
- 5) *Scoppola v. Italy (no. 2) [GC]*, application no. [10249/03](#), judgment of 17 September 2009

6) *Koprivnikar v. Slovenia*, application no. [67503/13](#), judgment of 24 January 2017

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 7 • Nullum crimen sine lege • Foreseeability • Expansive judicial interpretation inconsistent with domestic case-law and essence of offence as defined by law • Infringement of reasonable limits of acceptable judicial clarification • Retroactive application of more lenient intervening substantive law

Գործի փաստական հանգամանքները

2006 թվականին դիմումատուները դատապարտվել են ահաբեկչական կազմակերպությանն անդամակցելու համար այն հիմքով, որ 2002 թվականին միմյանց հետ հանդիպումներ են ունեցել և բաժանել թռուցիկներ, ինչպես նաև իրենց մոտ պահել են անօրինական պարբերականներ և մանիֆեստներ: Դիմումատուները դատապարտվել են «Ահաբեկչության կանխարգելման ակտի» համապատասխան դրույթների հիման վրա, ըստ որի՝ *ահաբեկչությունը բնութագրվում է որպես գործողություն, որը կատարվում է ճնշման, հարկադրանքի, ահաբեկման, վախի, սպառնալիքի միջոցով՝ հետապնդելով մեկ կամ ավելի քաղաքական կամ գաղափարական նպատակներ: Մինչդեռ, նույն ակտի համաձայն՝ ահաբեկչական կազմակերպությունը բնութագրվում էր որպես միևնույն նպատակը հետապնդող երկու և ավելի անձանց միավորման ցանկացած տեսակ: Ներպետական դատարանները նաև հիմք էին ընդունել 2003 թվականի օրենսդրական փոփոխությունները, ըստ որոնց՝ «ահաբեկչություն» և «ահաբեկչական կազմակերպություն» եզրույթների նշանակությունն ավելի էր նեղացվում՝ միայն ներառելով ուժի գործադրումն ու բռնությունը, ինչպես նաև մի քանի այլ գումարային պայմաններ, ինչպիսիք են, օրինակ՝ իրենց բնույթով քրեական արարքներ կատարելու*

մտադրությունը, ճնշման, ահաբեկման, հրահրման կամ վախեցնելու լրացուցիչ մեթոդները, և թվարկված գաղափարական կամ քաղաքական նպատակներից մեկը: Գործը քննելիս ներպետական դատարանները «հարկադրել» և «բռնություն» եպրոյթներին բավական ընդարձակ մեկնաբանություն են տվել՝ համարելով, որ դիմումատուների գործողություններում առկա են եղել և՛ «հարկադրանքի», և՛ «բռնության» տարրեր՝ պատճառաբանելով, որ վերջիններիս կողմից բաժանված մանիֆեստի ու տեքստերի բնույթն այնպիսին էին, որ հանգեցրել են հանրության «բարոյական ճնշմանը»:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Սույն գործով հիմնական խնդիրը վերաբերում է ներպետական դատական ատյանների կողմից խնդրո առարկա դրույթին տրված նոր մեկնաբանության հարցին: Մասնավորապես, խնդիրն այն է՝ արդյոք ահաբեկչական կազմակերպության անդամ լինելու փաստի ուժով դիմումատուների դատապարտումն այն բանի համար, որ վերջիններիս գործողությունները հանգեցրել են հանրության բարոյական ճնշմանը, համարելի է տվյալ հանցագործության էության հետ, և արդյոք դիմումատուները ողջամտորեն կարող էին կանխատեսել դա:

Ընդհանուր առմամբ, Եվրոպական դատարանը, չհամաձայնելով Կառավարության այն պնդման հետ, ըստ որի՝ դիմումատուների դատապարտումը հիմնված է եղել օրենքի վրա, համարել է, որ օրենքի համապատասխան դրույթին խիստ ընդարձակ մեկնաբանություն է տրվել:

Եվրոպական դատարանը, նախևառաջ, հաշվի է առել այն հանգամանքը, որ խնդրո առարկա նորմի՝ ներպետական դատարանների կողմից տրված մեկնաբանությունը չի բխել ներպետական նախադեպային իրավունքի աստիճանական վարգացումից այնքանով, որքանով ներպետական դատարանների կողմից վերաբերելի դրույթի նախկին մեկնաբանությունները չեն ներառել «բարոյական ճնշման» տարրը:

Կառավարությունը Եվրոպական դատարանին չի ներկայացրել նախկինում քննված այնպիսի գործերի օրինակներ, որոնցում ահաբեկչական հանցագործությունների բովանդակության մեջ ներպետական ատյանները ներառած լինեին նաև «բարոյական ճնշման» ասպեկտը:

Բացի այդ, Եվրոպական դատարանը գտավ, որ վերաբերելի դրույթների օրենսդրական ձևակերպումն ինքնին առաջարկում է, որ ահաբեկչական կազմակերպությանն անդամակցելու հանցագործության էությունն այնպիսի միավորված խմբին անդամակցելն է, որի կողմից իրականացվող գործունեությունը ենթադրում է բռնության և վանգվածային ահաբեկման կիրառում որոշակի քաղաքական կամ գաղափարական առավելություններ ձեռք բերելու նպատակով: Այն փաստը, որ օրենսդիրը որոշել է առանձնացնել բռնությունը, որպես ահաբեկչության կատարման պարտադիր եղանակ, թույլ է տալիս ելրահանագել, որ բռնությունը կամ բռնություն կիրառելու սպառնալիքը հիշյալ հանցագործության պարտադիր հատկանիշն է: Հետևաբար, ակնհայտ է, որ դիմումատուները ներպետական ատյանների կողմից դատապարտվել են իրենց կողմից բաժանված կամ պատրաստված փաստաթղթերի քաղաքական բովանդակության համար: Իրականում ներպետական ատյաններին չի հաջողվել պարզաբանել՝ ինչպես է «բարոյական ճնշում» հայեցակարգը տեղավորվում հանցագործության օբյեկտիվ կողմի մեջ, ինչպես նաև անդրադարձ կատարել գործադիր «ճնշման» աստիճանին ու խստությանը, որն ի վերջո կհանգեցնի ահաբեկչության:

Այսպիսով, ներպետական դատարանները, օգտագործելով դատական իշխանության իրենց լիազորությունը, խնդրո առարկա դրույթին տվել են ինչպես հանցագործության էության, այնպես էլ ներպետական նախադեպային իրավունքի հետ չհամընկնող ընդարձակ մեկնաբանություն: Նման պայմաններում, ստացվում է, որ ներպետական դատարանները թույլատրելի դատական մեկնաբանություններ անելու ողջամիտ սահմաններն անցել են խախտելով Եվրոպական կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածը:

Եվրոպական դատարանն ուշադրության կենտրոնում է պահում ահաբեկչության դեմ պայքարի ոլորտում առկա բոլոր դժվարությունները, որոնց պետությունները հանդիպում են, ինչպես նաև այն հանգամանքը, որ գոյություն չունի «ահաբեկչություն» հասկացության համընդհանուր ընդունելի սահմանում: Այդուհանդերձ, սա չի նշանակում, որ Եվրոպական կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածում ամրագրված երաշխիքները, որոնց թվում են դատական նոր կամ ընդարձակ մեկնաբանության ողջամիտ սահմանները, պետք է խարխլվեն ահաբեկչական հանցագործությունների պայքարի համատեքստում: Ներպետական դատարանները պետք է պարզաբանեն օրենքով նախատեսված հանցագործության տարրերն այնքանով, որքանով դա կանխատեսելի է և չի շեղվում հանցագործության բուն էությունից:

***Եվրակացություն` խախտում (միաձայն)*¹³:**

Հոդված 41. 7500 եվրո առաջին դիմումատուին, 760 եվրո երկրորդ դիմումատուին նյութական վնասի համար, 9750 եվրո երկրորդ դիմումատուին ոչ նյութական վնասի համար:

¹³ Սույն գործում Եվրոպական դատարանը միաձայն ճանաչել է նաև Եվրոպական կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի խախտում:

ՀՈՒՎԱԾ 8

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԵՎ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԿՅԱՆՔԸ ՀԱՐԳԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Գործատուի կողմից սուպերմարկետի գանձապահների և վաճառողների գաղտնի տեսահսկում

Լոպեյ Ռիբալդան և այլք ընդդեմ Իսպանիայի [ՄՊ]
(*López Ribalda and others v. Spain [GC], application nos. 1874/13 and 8567/13, judgment of 17 October 2019*)

Ընդհանուր դիտարկումներ

Եվրոպական դատարանն իր նախադեպային իրավունքում բավմիցս շեշտադրել է, որ «անձնական կյանք» հայեցակարգն իր մեջ ներառում է նաև «անձնական սոցիալական կյանքը», ինչը չի բացառում նաև մասնագիտական գործունեությունը կամ հանրային վայրերում իրականացվող գործունեությունը:

Ինչ վերաբերում է անհատների գործողությունների հսկմանը տեսախցիկներ կամ տեսագրող սարքեր օգտագործելով՝ կոնվենցիոն մարմինները համարում են, որ հանրային վայրերում անձի գործողությունների և շարժումների տեսահսկումը, որը սակայն չի տեսագրում տեսողական պատկերային տվյալներ (օրինակ՝ անձի դիմագծերը),

չի դիտարկվում որպես միջամտություն անձնական կյանքին: Անձնական կյանքի միջամտություն կարող է համարվել, երբ առկա է նման պատկերային տվյալների պարբերաբար կամ մշտական տեսագրում, ինչպես օրինակ, որևէ անձի դեմքը: Այս առնչությամբ Եվրոպական դատարանը գտնում է, որ անձի պատկերը վերջինիս անհատականացնող կարևորագույն տարրերից է, քանի որ այն բացահայտում է անձի միայն իրեն բնորոշ դիմագծերը, որով էլ այդ անձը տարբերվում է մյուսներից:

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Bărbulescu v. Romania [GC]*, application no. [61496/08](#), judgment of 5 September 2017
- 2) *Köpke v. Germany (dec.)*, application no. [420/07](#), decision of 5 October 2010
- 3) *Antović and Mirković v. Montenegro*, application no. [70838/13](#), judgment of 28 November 2017

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 8 • Respect for private life • Respect for family life • Respect for home • Respect for correspondence • Public authority • Interference • In accordance with the law • Accessibility • Foreseeability • Safeguards against abuse • Necessary in a democratic society

Գործի փաստական հանգամանքները

Դիմումատուներն աշխատում էին սուպերմարկետում որպես գանձապահ և վաճառող: Սուպերմարկետը շարունակաբար ունենում էր տնտեսական կորուստներ: Կորուստների պատճառները պարզելու համար գործատուն որոշեց խանութի տարածքում տեղադրել հսկող տեսախցիկներ: Տեսախցիկներից մի քանիսը տեղադրվեցին խանութի տեսանելի հատվածներում, իսկ մի քանիսի գտնվելու վայրը տեսանելի չէր:

Դիմումատուները տեղեկացվել էին միայն այն տեսախցիկների մասին, որոնք տեսանելի էին, իսկ թաքնված տեսախցիկների մասին վերջիններիս չէին հայտնել: Արդյունքում դիմումատուներն աշխատանքից ապատվեցին. տեսախցիկներն արձանագրել էին, որ դիմումատուները խանութից պարբերաբար տարբեր իրեր են գողանում:

Եվրոպական դատարանը պալատի կազմով 2018 թվականի հունվարի 9-ին կայացրած վճռով արձանագրեց Եվրոպական կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի խախտում: Եվրոպական դատարանի տեսակետի համաձայն՝ գործատուի կողմից տևական ժամանակով իրականացվող տեսահսկումը հակասում է վերաբերելի օրենսդրության պահանջներին: Բացի այդ, ըստ Եվրոպական դատարանի պալատի վճռում արված ելրահանգման՝ ներպետական դատարաններին չէր հաջողվել ապահովել հավասարակշռություն դիմումատուների անձնական կյանքի և նրանց գործատուի սեփականության իրավունքի շահերի միջև: Կառավարությունը վճիռը բողոքարկել էր Մեծ պալատ:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Եվրոպական կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի կիրառելիությունը սույն գործով. դիմումատուները տասն օր շարունակ տեսահսկվել էին իրենց գործատուի կողմից տեղադրված տեսախցիկներով: Տեսախցիկների տեսանելիության դաշտը սուպերմարկետի դրամարկղային տարածքն էր ու դրա շրջապատը, ինչը նշանակում է, որ դիմումատուներն անձամբ թիրախավորված չեն եղել:

Անդրադառնալով այն հարցին՝ արդյոք դիմումատուներն ունեցել են սեփական անձնական կյանքի հարգման և պահպանման առնչությամբ ողջամիտ ակնկալիք՝ Եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ դիմումատուների աշխատավայրը՝ սուպերմարկետը, բաց էր հանրության համար, և որ տեսագրվող գործողությունները, մասնավորապես, սպառողների գնումների դիմաց վճարումներ ստանալը, մասնավոր կամ խիստ անձնական բնույթի չէին: Ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված է, որ տեսահսկում իրականացնելու համար պատասխա-

Նատու անձինք (անգամ եթե տեսահսկումն իրականացվում է հանրային վայրերում) պարտավոր են նախապես զգուշացնել տեսահսկման տեսադաշտում գտնվող անձանց: Թեպետ դիմումատուներին նախազգուշացվել էր սուպերմարկետում հսկող տեսախցիկների տեղադրման մասին, սակայն միայն այն տեսախցիկների, որոնք տեսանելի էին և նկարահանելու էին խանութի ելքն ու մուտքը: Բնական է, որ նման պայմաններում դիմումատուները որջամիտ ակնկալիք ունեին առ այն, որ խանութի այլ տարածքներում առանց նախապես զգուշացման նրանք չեն ենթարկվի տեսահսկման:

Ինչ վերաբերում է տեսագրությունների օգտագործմանը, ապա, նախքան դիմումատուներին դրանց գոյության մասին տեղեկացնելը, այդ տեսագրությունները դիտել էին գործատուի մոտ աշխատող այլ անձինք: Ի լրումն, այդ տեսագրությունների պատճառով են դիմումատուներն ապատվել աշխատանքից: Ավելին, դրանք հարուցված վարույթում օգտագործվել են որպես ապացույց: Հետևաբար, այստեղ գործ ունենք Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքի պաշտպանության հետ:

Ընդհանուր սկզբունքներ. Եվրոպական դատարանն իր նախադեպային իրավունքում սահմանել է որոշակի սկզբունքներ, որոնք կիրառելի են աշխատանքային հարաբերություններում՝ հաշվի առնելով այդ հարաբերությունների առանձնահատկությունները և նոր տեխնոլոգիաների այնպիսի վարճացումները, որոնք հնարավորություն են ընձեռում կիրառել աշխատողների անձնական կյանքի միջամտություն ենթադրող միջոցներ: Այս համատեքստում ուշագրավ է, որ աշխատավայրում տեսահսկում իրականացնելիս դրա համաչափությունը երաշխավորելու նպատակով, ներպետական դատարանները, ի նկատի ունենալով միմյանցից տարբերվող շահեր կշռադատելու անհրաժեշտությունը, առնվազն պետք է հաշվի առնեն հետևյալ գործոնները՝

- ▶ *գործատուի կողմից կիրառվող տեսահսկման միջոցի մասին աշխատողներին ծանուցելու փաստը.* գործնականում գոյություն

ունեն աշխատողների ծանուցման տարբեր եղանակներ. այդուհանդերձ, կարևորվում է, որ ծանուցումը լինի հստակ և նախապես.

- ▶ *գործատուի կողմից իրականացվող տեսահսկման և աշխատողի անձնական կյանքին միջամտության աստիճանը.* այս առնչությամբ պետք է հաշվի առնել անձնական կյանքի իրավունքի սահմանափակման այնպիսի հանգամանքներ, ինչպիսիք են տեսահսկման տևողությունն ու վայրը, ինչպես նաև այն անձանց թվաքանակը, ովքեր հասանելիություն են ունենալու տեսահսկման արդյունքներին.
- ▶ *հսկողության անհրաժեշտությունը հիմնավորող հիմնավոր պատճառների առկայություն.* որքան միջամտող է հսկողությունը, այնքան ծանրակշիռ պետք է լինեն պահանջվող հիմնավորումները.
- ▶ *առավել նվազ միջամտություն ենթադրող միջոցի օգտագործման անհնարինություն.* այս առնչությամբ, յուրաքանչյուր գործի փաստական հանգամանքների հաշվառմամբ պետք է գնահատվի՝ արդյոք գործատուի կողմից հետապնդվող նպատակին հնարավոր էր հասնել առանց միջամտելու աշխատողների անձնական կյանքին.
- ▶ *իրականացված տեսահսկման հետևանքներն աշխատողների համար.* այս կապակցությամբ կարևոր է ուշադրություն դարձնել տեսահսկման արդյունքների օգտագործման եղանակին և այն հանգամանքին՝ արդյոք դրանք օգտագործվել են հետապնդվող նպատակին հասնելու համար, թե ոչ.
- ▶ *աշխատողին համապատասխան երաշխիքների տրամադրման փաստը.* նման երաշխիքների թվին են դասվում իրականացվող տեսահսկման վերաբերյալ տեղեկատվության տրամադրումը, անկախ մարմնին նման միջոցի կիրառման մասին տեղեկացնելը և բողոքարկման գործիքակազմի առկայությունը:

Ընդհանուր սկզբունքների կիրառելիությունը սույն գործում.

աշխատանքային վեճեր լուծող իսպանական դատարաններն, առանձնացնելով տարբեր, այն է՝ (1) աշխատողների անձնական կյանքը հարգելու և (2) գործատուի սեփականության իրավունքի պահպանման շահեր, գտել են, որ տեսահսկման համակարգի տեղադրման պատճառը գողություն կատարված լինելու կասկածներն են:

Այնուհետև ներպետական դատարանները քննության առարկա են դարձրել իրականացված տեսահսկման պատճառով դիմումատուների անձնական կյանքի միջամտության աստիճանը՝ շեշտադրելով, որ կիրառված միջոցի արդյունքում տեսահսկվել է միայն որոշակի տարածք և սահմանափակ թվով անձնակազմ: Բացի այդ, տեսահսկումը դադարել է այն պահին, երբ գողության կասկածները փարատվել են: Ներպետական դատարանների կողմից արված այս եզրահանգումները, բնականաբար, անհիմն չեն:

Դիմումատուներն իրենց պարտականությունները կատարել են մի վայրում, որը բաց էր հանրության համար, և այդ պարտականությունները ներառել են սպառողների հետ մշտական շփումներ: Տեսահսկման համաչափության հարցն ուղղակիորեն կախված է աշխատողի ողջամիտ ակնկալիքի հանգամանքից: Սույն գործում հիշյալ ակնկալիքները բավական մեծ էին մասնավոր բնույթի վայրերում, ինչպիսիք էին, օրինակ, Վուդսթրանները կամ հանդերձարանները: Սակայն, այդ ակնկալիքն ակնհայտորեն փոքր էր այն վայրերում, որոնք այսպես թե այնպես տեսանելի էին կամ բավականաչափ հասանելի կամ, ինչպես դիմումատուների գործում, ընդհանուր հանրային վայրեր էին:

Ինչ վերաբերում է տեսահսկման տևողությանը, ինչը տասն օր էր, ապա այն ինքնին չափազանց երկար չէ: Միայն սուպերմարկետի մենեջերը, ընկերության իրավական հարցերով ներկայացուցիչն ու բաժնի ներկայացուցիչն էին տեսել տեսագրությունները մինչև դիմումատուներին դրանց մասին հայտնելը: Հաշվի առնելով վերոնշյալ հանգամանքները՝ Եվրոպական դատարանը համարեց, որ միջամտությունը դիմումատուների անձնական կյանքին չի հասել լրջության բարձր աստիճանի:

Խնդրո առարկա տեսահսկումը դիմումատուների՝ անձնական կյանքի միջամտության տեսանկյունից էական նշանակություն ուներ: Այնուամենայնիվ, տեսահսկումն ու տեսագրությունները չեն օգտագործվել գործատուի կողմից այլ նպատակներով. ի սկզբանե գործատուի նպատակն է եղել գտնել ապրանքների կորուստների համար պատասխանատուներին և նրանց նկատմամբ կարգապահական միջոցներ ձեռնարկել: Ավելին, գործատուի կրած կորուստների աստիճանը խոսում էր այն մասին, որ գողության կատարմանը ներգրավված են մի խումբ անձինք, և որ անձնակազմին տեսահսկման մասին տեղեկատվության տրամադրումը կարող էր խոչընդոտել կիրառված միջոցի՝ տեսահսկման նպատակին հասնելուն, այն է՝ գողության համար պատասխանատու անձանց բացահայտմանը:

Թափանցիկության և ծանուցման իրավունքի երաշխավորման պահանջներն իրականում հիմնարար են, հատկապես աշխատանքային հարաբերություններում, որտեղ գործատուն էական առավելություններ ունի՝ ի համեմատ աշխատողների, և այս առավելությունների ցանկացած սահմանապակցում անթույլատրելի է: Անձանց տեղեկատվության տրամադրումն այն մասին, որ նրանք տեսահսկվում են, տվյալ գործում կիրառված միջոցի համաչափության գնահատման չափանիշներից միայն մեկն է: Այնուամենայնիվ, եթե տեսահսկման մասին նախնական ծանուցում չի եղել, ապա շատ ավելի են կարևորվում մյուս երաշխիքները:

Աշխատանքային դատարանները, որոնք քննել էին դիմումատուների պահանջը, իրականացրել էին մանրամասն հավասարակշռում մի կողմից անձնական կյանքը հարգելու, իսկ մյուս կողմից գործատուի՝ իր սեփականության իրավունքի պաշտպանության և ընկերության բնականոն գործելու շահերի միջև: Ներպետական դատարանները պարզաբանել էին, որ իրականացված տեսահսկման հիմքում ընկած էր օրինական նպատակ և այդ նպատակի համար կիրառված միջոցը համապատասխան և համաչափ էր՝ մասնավորապես շեշտադրելով, որ գործատուի կողմից հետապնդվող օրինական նպատակին հնարավոր չէր հասնել դիմումատուների իրավունքներին առավել նվազ միջամտող այլ միջոցներով:

Սույն գործի առանձնահատուկ հանգամանքների հաշվառմամբ՝ կարևորելով դիմումատուների անձնական կյանքի միջամտության աստիճանը, ինչպես նաև այն պատճառները, որոնցով հիմնավորվում էր տեսահսկման անհրաժեշտությունը, աշխատանքային դատարաններն, առանց անցնելու ներպետական մարմիններին վերապահված հայեցողության թույլատրելի սահմանագիծը, հաստատել էին, որ դիմումատուների անձնական կյանքի հանդեպ միջամտությունը համաչափ էր: Հետևաբար, Եվրոպական դատարանը չի կարող ընդունել այն մոտեցումը, ըստ որի՝ ընդհանուր առմամբ աշխատողների կողմից որևէ սխալ արարք կատարելու թեթև կասկածն անգամ հիմնավորում է գործատուի կողմից գաղտնի տեսագրման սարքեր տեղադրելը: Փոխարենը ծանր հակաօրինական արարք կատարած լինելու ողջամիտ կասկածը և բացահայտված կորուստների աստիճանն է, որ այս գործում ծանրակշիռ հիմնավորում են գաղտնի տեսագրման սարքեր տեղադրելու անհրաժեշտությունը: Բացի այդ, պետք է ի նկատի ունենալ, որ այս իրավիճակում ընկերության բնականոն գործունեությունը վտանգված էր ոչ թե մեկ աշխատողի կասկածելի վարքագծի արդյունքում, այլ մի քանի աշխատողների կասկածելի գործողությունների հետևանքով, ինչն աշխատավայրում ստեղծում էր նաև ընդհանուր անվստահության մթնոլորտ:

Հիմք ընդունելով իսպանական օրենսդրությամբ նախատեսված երաշխիքները, ինչպես նաև դիմումատուների կողմից չօգտագործված, սակայն առկա պաշտպանության միջոցները, գաղտնի տեսահսկման անհրաժեշտությունը հիմնավորող դիտարկումների ծանրակշռությունը՝ ստացվում է, որ ներպետական իշխանությունները չեն խախտել Եվրոպական կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածով նախատեսված պոպուլիվ պարտականությունը¹⁴:

Եվրակացություն խախտում չկա:

¹⁴ Սույն գործում Եվրոպական դատարանը նաև չի ճանաչել Եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի խախտում:

Եռահաղորդակցության կապի մատակարարների վրա դրված իրավական պարտավորություն՝ հավաքագրել կանխավճարային SIM քարտեր ունեցող անձանց անձնական տվյալները և դրանք հասանելի դարձնել ներպետական իրավասու մարմիններին՝ վերջիններիս պահանջով

Բրեյերն ընդդեմ Գերմանիայի (*Breyer v. Germany*, application no. 50001/12, judgment of 30 January 2020)

Ընդհանուր դիտարկումներ

Եվրոպական դատարանն ընդունում է, որ օպերատիվ հետախույզական միջոցառումներ իրականացնելու ընթացքում պատասխանող պետության ազգային անվտանգության ապահովման և դիմումատուի անձնական կյանքը հարգելու շահերը հավասարակշռելիս ներպետական իշխանություններն օժտված են ազգային անվտանգության ապահովման օրինական նպատակին հասնելու որոշակի հայեցողությամբ:

Հայեցողության շրջանակը կախված է մի շարք գործոններից, այդ թվում՝ Կոնվենցիայի խնդրո առարկա իրավունքի բնույթից, անհատի համար դրա կարևորությունից, միջամտության բնույթից և միջամտությամբ հետապնդվող նպատակից:

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

1) *S. and Marper v. the United Kingdom [GC]*, application no. 30562/04 and 30566/04, judgment of 4 December 2008

- 2) *Uzun v. Germany*, application no. judgment of [35623/05](#), 2 September 2010
- 3) *Ben Faiza v. France*, application no. [31446/12](#), judgment of 8 February 2018
- 4) *Klass and Others v. Germany*, application no. [5029/71](#), judgment of 6 September 1978
- 5) *Roman Zakharov v. Russia [GC]*, application no. [47143/06](#), judgment of 4 December 2015
- 6) *Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom*, application nos. [58170/13](#), [62322/14](#) and [24960/15](#), judgment of 13 September 2018 (Referral to the Grand Chamber of February 2019)

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 8 • Respect for private life • Legal obligation on service providers to store personal data of users of pre-paid mobile-telephone SIM-cards and make them available to authorities upon request • Interference concerning limited data set • Data retrieval by authorities accompanied by adequate safeguards • Impugned storage proportionate to legitimate aims of protecting national security and fighting crime

Գործի փաստական հանգամանքները

2004 թվականին «Հեռահաղորդակցության մասին» օրենքով կապի մատակարարների վրա պարտականություն դրվեց հաճախորդների վերաբերյալ հավաքել տարբեր անձնական տվյալներ, ստեղծել դրանց շտեմարան՝ ներառելով նաև կցված հեռախոսահամարները: Տվյալների հավաքագրումը չէր բխում վճարման կամ պայմանագրային այլ պարտավորություններից:

Հանրային իշխանության տարբեր մարմիններ առանց դատարանի թույլտվության կարող էին պահանջել խնդրո առարկա տվյալներում որոնում և ըստ այդմ անհրաժեշտ տվյալների իրենց փոխանցում: Տվյալ-

ներ որոնելու ընթացակարգը որոշակի պայմաններով կարող էր ավտոմատացվել, որի արդյունքում ստեղծվելու էր ցանկ՝ բաղկացած անուններից և հեռախոսահամարներից: Նման տեղեկատվություն հայցելը թույլատրվում էր, եթե դա անհրաժեշտ էր քրեական և վարչական հանցագործություններ քննելու, վտանգից խուսափելու կամ հետախույզական այլ միջոցառումներ իրականացնելու համար:

SIM քարտեր ձեռք բերող դիմումատուները քարտերն ակտիվացնելիս ստիպված էին գրանցել իրենց անունը, ազգանունը, հասցեներն ու ծննդյան տարեթվերը: Վերջիններս բողոք ներկայացրին Ֆեդերալ սահմանադրական դատարան, սակայն ապարդյուն:

Եվրոպական դատարանի եզրահանգումը

Խնդրո առարկա միջամտությունը վերաբերում է անձնական տվյալների հավաքագրմանը և ոչ թե դրանց օգտագործմանը: Այդուհանդերձ, Ֆեդերալ սահմանադրական դատարանն արձանագրեց, որ անձնական տվյալների հետ գործ ունենալիս չի կարելի ասել, որ որևէ տեսակի անձնական տվյալ նվազ կարևորություն ունի մյուսի համեմատ:

Սույն գործում օրենսդրական դրույթների կանխատեսելի և բավարար լինելու հանգամանքը պետք է դիտարկել *«արդյոք հիշյալ միջամտությունն անհրաժեշտ էր ժողովրդավարական հասարակությունում և համաչափ էր»* հարցի լույսի ներքո:

Կանխավճարային SIM քարտի բաժանորդներին վերաբերող տվյալների հավաքագրման և պահպանման կապակցությամբ Եվրոպական համայնքում չկա միասնական մոտեցում, անդամ պետություններն օժտված են հայեցողության լայն շրջանակով, որը, ըստ Եվրոպական դատարանի գնահատման, չպետք է սահմանափակվի ներքոնշյալ պատճառներով:

Նախևառաջ, Եվրոպական դատարանն ընդունում է, որ խնդրո առարկա տվյալների հավաքագրումն ընդհանուր առմամբ պատասխան էր հաղորդակցության ոլորտի փոփոխություններին և հեռահաղորդակցության ձևերի վարգացումներին: Այսպես՝

- ▶ բջջային հեռախոսի բաժանորդների նախնական գրանցումն էականորեն հեշտացնում և արագացնում է իրավապահ մարմինների կողմից իրականացվող գործի քննությունը՝ այդպիսով նպաստելով իրավապահ մարմինների աշխատանքի արդյունավետությանն ու օպերատիվությանը, և կանխում է հնարավոր հանցագործության կամ վանցանքի կատարումը.
- ▶ իրավական պարտականությունների կատարման շրջանցման հնարավորությունը չպետք է պատճառ դառնա դրանց ընդհանուր արդյունավետությունը և օգտակարությունը հարցականի տակ դնելու համար.
- ▶ բարձրացված հարցի շուրջ համաձայնություն չձևավորելու փաստը և ազգային անվտանգությունը երաշխավորելու անհրաժեշտությունը ևս խոսում են հարցի առնչությամբ հայեցողության որոշակի շրջանակ ունենալու անհրաժեշտության մասին:

Միջամտության համաչափ լինել-չլինելու հարցը ներքոնշյալ հիմնավորումների լույսի ներքո ստանում է դրական պատասխան: Այսպես՝

- (ա) *մասնավոր կյանքի միջամտության աստիճանը.* Ի տարբերություն Եվրոպական դատարանի կողմից նախկինում ուսումնասիրված գործերի՝ սույն գործում տվյալների հավաքագրումը չի ներառում շատ կարևոր անձնական տեղեկատվություն կամ չի թույլատրում անձնական պրոֆիլների ստեղծում կամ չի գրանցում բջջային հեռախոսակապի բաժանորդների տեղաշարժը: Ավելին, անհատական հաղորդակցությանը վերաբերող ոչ մի տեղեկատվություն չի պահվում: Ստացվում է, որ միջամտությունն իր բնույթով բավական սահմանափակ էր:
- (բ) *երաշխիքներ.* Ինչ վերաբերում է հավաքագրված տվյալներին, Եվրոպական դատարանն արձանագրել է հետևյալը՝
- ▶ դիմումատուները չեն վիճարկել, որ տվյալների պահպանումը հանգեցրել է որևէ տեխնիկական անապահովության.

- ▶ հավաքագրման տևողությունը սահմանափակված էր պայմանագրային հարաբերությունների ավարտից հետո մեկ օրացույցային տարով. սա ծայրահեղացված չի թվում, քանի որ հանցագործությունների քննությունը կարող է որոշակի ժամանակ տևել և գերազանցել պայմանագրային հարաբերությունների ժամկետը.
- ▶ պահպանված տվյալներն այն տվյալներն էին, որոնք անհրաժեշտ էին բաժանորդներին նույնականացնելու համար:

Այնուամենայնիվ, ուշադրություն պետք է դարձնել հավաքագրված տվյալների հետագա հնարավոր հասանելիությանը և օգտագործմանը:

(1) Հայցվող տեղեկատվություն տրամադրելու իրավասությունը

Ավտոմատացված հարցումներ. միանշանակ է, որ օրենսդրական վերաբերելի դրույթները համապատասխան մարմինների համար նախատեսում են ձեռքբերման պարզեցված ընթացակարգ: Կենտրոնացված և ավտոմատացված ընթացակարգերն ապահովում են տվյալներին հասանելիության այնպիսի եղանակ, որը մեծապես վերացնում է տվյալների հավաքագրման պրակտիկ դժվարությունները, և դրանք հասանելի դարձնում իրավասու մարմիններին առանց հետաձգումների:

Այնուամենայնիվ, այն մարմինները, որոնք իրավասու են հայցել նման տեղեկատվություն, հստակ թվարկված են: Չնայած այդ ցանկը բավական լայն է, այդուհանդերձ դրանում ընդգրկված բոլոր մարմիններն այս կամ այն կերպ կապված են կամ իրավապահ, կամ ազգային անվտանգությունը պահպանող մարմինների հետ:

Ոչ ավտոմատ հարցումներ. ակնհայտ է, որ հարցման իրավասություն ունեցող մարմինների սպառիչ ցանկը նախատեսված էր օրենքի համապատասխան դրույթով, սակայն սպառիչ թվարկված չէին այն դեպքերը, երբ այդ մարմինները կարող էին հայցել խնդրո առարկա տվյալները: Այդուհանդերձ, այս փաստը օրենքի համապատասխան դրույթը չէր դարձնում ոչ կանխատեսելի:

(2) *Հայցվող տեղեկատվության նպատակը.* տեղեկատվություն հայցող մարմինները տեղեկատվություն հայցելիս պետք է ներկայացնեն հիմնավոր իրավական հիմք:

(3) *Հայցվող տեղեկատվության աստիճանը.* համապատասխան տեղեկատվություն հայցելու համար անհրաժեշտ է որոշակի հիմք (օրինակ՝ հանցագործությունների քննության համատեքստում գոնե պետք է նախնական կասկած լինի): Իրավասու մարմիններն ունեն ընդհանուր պարտականություն առանց անհարկի ուշացման ջնջելու այն տեղեկատվությունը, որը նրանց անհրաժեշտ չէ:

(4) *Հայցվող տեղեկատվության նկատմամբ վերահսկողությունն ու վերանայումը.* միանշանակ է, քանի որ հեռահաղորդակցության մատակարարներն իրավասություն չունեն վերանայել ցանկացած հայցման օրինականությունը, տեղեկատվության հայցման օրինականության պատասխանատվությունն ընկնում էր հայցող մարմինների վրա: Այդուհանդերձ՝

- ▶ Ֆեդերալ կապի գործակալությունն իրավասու էր ուսումնասիրելու տվյալների ստացման վերաբերյալ հարցումների ընդունելիության հարցը, եթե նման պատճառներ լինեին.
- ▶ յուրաքանչյուր որոնում և դրա արդյունքում ստացված վերաբերելի տեղեկատվություն ենթակա էր արձանագրման՝ անձնական տվյալների պաշտպանության վերահսկողության նպատակով, ինչը պետք է իրականացվեր անկախ մարմնի կողմից, որին բոլոր շահագրգիռ անձինք կարող էին բողոք ներկայացնել.
- ▶ ընդհանուր կանոններ պետք է նախատեսված լինեն նաև փոխհատուցման առնչությամբ:

Հիմք ընդունելով վերահսկողության այս երաշխիքները՝ որոնման գործընթացի մասին նախապես չձանուցելը Կոնվենցիայի շրջանակներում որևէ խնդիր չի առաջացնում:

Բոլոր դեպքերում, որքան էլ որ կարևորվեն վերահսկողության ու վերանայման մեխանիզմները, դրանք չեն կարող որոշիչ լինել նման տվյալների հավաքագրման և պահպանման համաչափության գնահատման համատեքստում:

Եզրակացություն՝ խախտում չկա:

hրավաբանի կողմից իր պաշտպանյալին մասնագիտական գործունեության հետ չկապված փաթեթի փոխանցում

Ալթայն ընդդեմ Թուրքիայի (*Altay v. Turkey (no. 2)*, application no. 11236/09, Judgement 9 April 2019)

Ընդհանուր դիտարկումներ

Եվրոպական դատարանն իր նախադեպային իրավունքում արձանագրում է, որ դատապարտյալներն ընդհանուր առմամբ շարունակում են օգտվել բոլոր այն հիմնարար իրավունքներից ու պատուիրություններից, որոնք երաշխավորված են Կոնվենցիայով: Դատապարտյալի իրավունքների որևէ սահմանափակում արդարացված կլինի բացառապես, եթե այդ սահմանափակումը կապված է պատասպրկման պայմանների անվտանգության և հանցագործության կանխարգելման հետ:

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Hirst v. the United Kingdom (no. 2) [GC]*, application no. 74025/01, judgment of 6 October 2005
- 2) *Khoroshenko v. Russia [GC]*, application no. 41418/04, judgment of 30 June 2015
- 3) *Apostu v. Romania, application no. 22765/12*, judgment of 3 February 2015

4) *Beuze v. Belgium [GC]*, application no. [71409/10](#), judgment of 9 November 2018

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 8 • Respect for private life • Respect for family life • Respect for home • Respect for correspondence • Public authority • Interference • In accordance with the law • Accessibility • Foreseeability • Safeguards against abuse • Necessary in a democratic society

Գործի փաստական հանգամանքները

Պաշտպանը գրքերի և թերթերի փաթեթ էր փոխանցել իր պաշտպան-յալին, ով դատապարտվել էր ցմահ ապատավրկման: Ըստ ներպետական դատարանների՝ այս փաթեթը որևէ առնչություն չուներ պաշտպանության իրավունքի հետ, ուստի չպետք է հանձնվեր դատապարտյալին: Արդյունքում քրեակատարողական հիմնարկի վարչակազմն այդ հիմքով սահմանափակել էր պաշտպանի և իր պաշտպանյալի խորհրդապահական կարգով տեսակցելու իրավունքը՝ նրանց հանդիպումների մասնակից դարձնելով քրեակատարողական հիմնարկի ներկայացուցչի:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Եվրոպական կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածը երաշխավորում է յուրաքանչյուր անհատի իրավունքն ինչպես այլ անձանց, այնպես էլ արտաքին աշխարհի հետ կառուցելու և վարգացնելու հարաբերություններ, որն էլ հենց «մասնավոր սոցիալական կյանքի» իրավունքն է և իր մեջ ներառում է մասնագիտական գործունեությունը կամ հանրային ոլորտում ծավալվող ցանկացած այլ գործունեություն: Անձի՝ իր իրավաբանի հետ շփումներն իրավական օգնություն ստանալու համատեքստում տեղավորվում են մասնավոր կյանքի շրջանակներում, քանի որ նման շփումների նպատակն է անձին հնարավորություն ընձեռել կայացնելու իր կյանքին վերաբերող որոշումներ: Շատ հաճախ իրավաբանին փոխանցված

տեղեկատվությունն ունենում է խիստ անձնական բնույթ կամ վերաբերում է բավական զգայուն հարցերի: Հետևաբար, ինչպես քրեական կամ քաղաքացիական գործում իրավաբանական օգնության, այնպես էլ ընդհանուր իրավախորհրդատվության ընթացքում, բոլոր վստահորդները պետք է վստահ լինեն, որ փաստաբանի հետ իրենց շփումներն առանձին են և խորհրդապահական:

Խոսելով հանդիպումների բովանդակության և փաստաբան-վստահորդ հարաբերություններին տրված առավելության մասին՝ պատճառ չկա դրանք տարբերակելու՝ ըստ հետապնդած նպատակի: Ընթացիկ դատավարական հարցերին վերաբերող և նմանատիպ հարցերի հետ առհասարակ կապ չունեցող հաղորդակցությունների միջև սահմանագիծ հատկապես դժվար է անցկացնել: Ընդհանուր մոտեցումն այն է, որ փաստաբան-վստահորդ հաղորդակցության գաղտնիությանը տրվում է որոշակի առավելություն Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի շրջանակներում:

Փաստաբանի հետ խորհրդապահական հանդիպումների իրավունքը որքան էլ որ կարևորվում է, այդուհանդերձ, բացարձակ իրավունք չէ և ենթակա է որոշակի սահմանափակումների: Թույլատրելի սահմանափակումների շրջանակը պատասխանող պետության հայեցողության ներքո է: Սակայն, փաստաբան-վստահորդ խորհրդապահական հաղորդակցության սահմանափակման թույլատրելի միջամտության հարցը գնահատելիս որպես ելակետ պետք է ընդունել այն, որ այդ հայեցողությունը շատ նեղ է. թույլատրելի բացառություններից են ծանր հանցագործության կատարման կանխումը կամ բանտի անվտանգության ապահովումը:

Դիմումատուի գործում ներպետական դատարանները դիմումատուի և իր փաստաբանի խորհրդապահական հանդիպումներին միջամտությունն արդարացրել են վերաբերելի օրենքի դրույթով: Այս առնչությամբ նրանք առաջնորդվել են այն վարկածով, որ փաստաբանի վարքագիծը համապատասխան չէ փաստաբանի մասնագիտական գործունեության կապակցությամբ սահմանված վարքագծին, այն պատճառաբանությամբ, որ վերջինս դիմումատուին տրամադրել է գրքեր ու ամսագրեր, որոնք որևէ առնչություն չունեն պաշտպանության հետ:

Այդուհանդերձ, օրենսդրական վերաբերելի դրույթի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ դրանում թվարկված է դեպքերի սպառնիչ ցանկ,

երբ փաստաբան-վստահորդ հանդիպումների գաղտնիությունը կարող է ենթարկվել սահմանափակման: Ըստ այդմ՝ սահմանափակում կարելի է միայն, եթե փաստաթղթերից կամ այլ նյութերից պարզ է դառնում, որ դատապարտյալն ու իր փաստաբանն իրենց հանդիպումներն օգտագործում են ահաբեկչական կազմակերպության հետ շփումների նպատակով կամ հանցագործություն կատարելու կամ այլ կերպ քրեակատարողական հիմնարկի անվտանգությունը խախտելու համար: Եվ միայն այս դեպքերում բանտի պաշտոնյայի ներկայությունը կարող է պահանջվել փաստաբան-վստահորդ հանդիպման ժամանակ:

Խորհրդապահական հանդիպումների սահմանափակումը միայն այն հիմքով, որ փոխանցված ծանրոցի բովանդակությունը չէր վերաբերում պաշտպանության իրավունքին, որպես հիմք նախատեսված չէր վերաբերելի օրենսդրական դրույթում:

Հետևաբար, թերևս կիրառված օրենսդրական դրույթի բովանդակությունն ու իմաստը բավական հստակ էր, սակայն ներպետական դատարանների կողմից դրա մեկնաբանությունն ու կիրառությունն ակնհայտ պատճառաբանված չէր: Ներպետական իրավական դրույթի նման ընդարձակ մեկնաբանությունը չի համապատասխանում Եվրոպական կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի 2-րդ մասով երաշխավորված օրինականության պահանջներին:

Եվրակացություն խախտում (միաձայն):

Հոդված 41. 2000 Եվրո ոչ նյութական վնասի համար:

ՀՈԴՎԱԾ 10

ԱՐՏԱՀԱՅՏՎԵԼՈՒ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

Արդարացի հավասարակշռում. դատավարության ընթացքում փաստաբանի կողմից դատարանի, հանրային մեղադրողի և փորձագետների հասցեին արված անհարգալից արտահայտությունների համար տուգանք նշանակելու՝ ներպետական դատարանի որոշման համատեղելիությունն արտահայտվելու ապատության իրավունքի հետ

Չեֆերինս ընդդեմ Սլովենիայի (*Čeferi v. Slovenia*, application no. 40975/08, Judgment 16 January 2018)

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Nikula v. Finland*, application no. 31611/96, judgment of 21 March 2002
- 2) *Kyprianou v. Cyprus [GC]*, application no. 73797/01, judgment of 15 December 2005
- 3) *Morice v. France [GC]*, application no. 29369/10, judgment of 23 April 2015

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 10 • Freedom of expression • Freedom of opinion • Freedom to receive information • Freedom to impart information • Freedom to receive ideas • Freedom to impart ideas • Interference by public authority • Duties and responsibilities • Interference by public authority • Prescribed by law • Accessibility • Foreseeability • Safeguards against abuse • Necessary in a democratic society

Գործի փաստական հանգամանքները

Դիմումատուն երեք անձի սպանության մեջ մեղադրվող ամբաստանյալի պաշտպանն էր: Իր պաշտպանյալի դատավարության ընթացքում ինչպես գրավոր, այնպես էլ բանավոր հայտարարություններում դիմումատուն շարունակաբար պաշտպանում էր իր վստահորդի անմեղությունը մատնացույց անելով փորձագիտական եզրակացության այն հատվածները, որոնք իր կարծիքով հիմնավորված չէին և բավականաչափ հակասական էին: Դատական վիճաբանություններում դիմումատուն վիճարկեց, այդ թվում, փորձագետի կողմից հաստատված սպանության օրը և հանրային մեղադրողի կողմից ստի դետեկտորի թեսթի արդյունքները չտրամադրելու փաստը, ինչպես նաև այն, որ դատարանը հրաժարվում էր դրանք ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ քայլեր ձեռնարկել:

Այս ամենի արդյունքում ներպետական դատարանի կողմից դիմումատուի նկատմամբ նշանակվեց տուգանք դատարանի նկատմամբ անհարազալից վերաբերմունք դրսևորելու, ինչպես նաև հանրային մեղադրողին և փորձագետներին գրավոր և բանավոր առարկություններում քննադատության ենթարկելու համար:

Եվրոպական դատարանի եզրահանգումը

Դիմումատուի նկատմամբ դատարանի հանդեպ անհարազալից վերաբերմունքի համար կիրառված տուգանքը հանգեցրել է վերջինիս

արտահայտվելու ապատության իրավունքի խախտմանը: Նման միջամտությունը նախատեսված է ներպետական օրենսդրությամբ (քրեական դատավարության օրենսգրքի 78-րդ հոդված), որի նպատակն է ապահովել դատական իշխանության բնականոն գործունեությունը և պաշտպանել դատավարության մասնակիցների իրավունքներն ու հեղինակությունը: Իսկ թե արդյոք այդ միջամտությունն անհրաժեշտ էր ժողովրդավարական հասարակությունում, Եվրոպական դատարանը եզրահանգեց, որ ներպետական դատարանները չեն ունեցել բավարար և վերաբերելի պատճառներ հիմնավորելու համար դիմումատուի՝ արտահայտվելու ապատության իրավունքի սահմանափակումները՝ այդպիսով չպահպանելով Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքում հարցի առնչությամբ արդեն իսկ ձևավորված չափանիշները: Այլ կերպ ասած՝ տուգանք նշանակելու մասին որոշմամբ ներպետական դատարանը խախտել է դատական իշխանության բնականոն գործունեությունն ապահովելու, ինչպես նաև դատավարության մասնակիցների իրավունքներն ու հեղինակությունը պաշտպանելու և դիմումատուի՝ արտահայտվելու ապատության իրավունքի երաշխավորման անհրաժեշտության միջև եղած հավասարակշռությունը:

Եվրոպական դատարանի նման եզրահանգման հիմքում ընկած են հետևյալ հիմնավորումները՝

(ա) դիմումատուի փաստաբան լինելու հանգամանքը և այն համատեքստը, որտեղ վերջինս ներկայացրել է իր առարկությունները

Դիմումատուի խնդրո առարկա դիտողությունները կամ քննադատությունները բխում են վերջինիս մասնագիտական գործունեությունից, այն է՝ դիմումատուն երեք անձի սպանության մեջ մեղադրվող ամբաստանյալի փաստաբան էր: Դիմումատուն իր առարկությունները ներկայացրել է մի լսարանում, որտեղ իր պաշտպանյալի իրավունքները պետք է իր իսկ կողմից պաշտպանված լինեին: Ավելին, նման դիտողություններն արվել են միայն դատարանի դահլիճում ունենալով սահմանափակ և մասնագիտական լսարան: Տուգանքի նշանակման վարույթների ժամանակ

Ներպետական դատարանները դիմումատուի կողմից ներկայացված առարկությունները չեն դիտարկել դրանց արտահայտման համատեքստի և ձևի շրջանակներում:

(բ) մասնագիտացված փորձագետների, հանրային մեղադրողի կարգավիճակը

Ներպետական դատարանները որևէ ջանք չեն գործադրել հանրային մեղադրողի գործողությունների դեմ ուղղված հայտարարություններից նույն հանրային մեղադրողին պաշտպանելու ուղղությամբ: Այն կանոնը, ըստ որի՝ որոշ դեպքերում թույլատրելի քննադատության սահմանները կարող են ավելի լայն լինել, երբ խոսքը վերաբերում է քաղաքացիական ծառայողներին՝ ի համեմատ մասնավոր անձանց, առավել ևս վերաբերում է պաշտպանության կողմի կողմից հանրային մեղադրողին քննադատելուն: Միաժամանակ, հաշվի առնելով, որ ինչպես հանրային մեղադրողն, այնպես էլ փորձագետները գործել են իրենց պաշտոնական լիազորությունների սահմաններում, ինչպես նաև հիմք ընդունելով նրանց կարծիքների հնարավոր ապդեցությունը քրեական դատավարության ելքի վրա՝ դատավարության պրոֆեսիոնալ մասնակիցները պետք է հանդուրժեին իրենց պարտականությունների կատարումից բխող քննադատությունը:

(գ) ներկայացված առարկությունների բնույթը և փաստական հիմքը

Խնդրո առարկա առարկությունները չպետք է դիտարկվեն որպես անձնական բնույթի կամ ընկալվեն որպես վիրավորական դատարանի, հանրային մեղադրողի կամ փորձագետների համար: Ոչ էլ դրանք պետք է ապրիորի համարվեն անհիմն: Մասնավորապես, այդ հայտարարությունները հիմնված են եղել դիմումատուի կողմից առաջ քաշված փորձագիտական եզրակացությունների արժանահավատությունը կասկածի տակ դնող և ստի դետեկտորի թեսթի արդյունքները չբացահայտելու փաստերի վրա:

(դ) այլ որոշիչ գործոններ

Վիճահարույց հայտարարությունների մեծ մասն արվել են բանավոր,

և չկա որևէ նշում առ այն, որ ներպետական դատարանները երբևէ ինչ-որ կերպ արձագանքել են դրանց: Ավելին, վարմանալի է, որ դիմումատուին որևէ հնարավորություն չի ընձեռվել բացատրություն տալ կամ պաշտպանել իրեն մինչև տուգանքի նշանակումը: Այդ կապակցությամբ, Եվրոպական դատարանը շեշտադրում է ներպետական դատարանների պարտականությունները և նախագահող դատավորի՝ դատավարությունն այնպես անցկացնելու պարտականությունը, որպեսզի երաշխավորվի կողմերի պատշաճ վարքագիծը: Բացի այդ, ամենից առաջ անհրաժեշտ է երաշխավորել դատավարության արդարությունը, և ոչ հետագա դատավարությունների ընթացքում քննության առարկա դարձնել կողմերի՝ դատարանի դահլիճում արված հայտարարությունների վերաբերելիության հարցը:

Եվրակացություն՝ խախտում:

Հոդված 41. 2400 եվրո ոչ նյութական վնասի համար, 800 եվրո նյութական վնասի համար:

h սրայելից ներկրված ապրանքները բոյկոտելու նպատակով ակտիվ գործողությունները խտրականության հիմքով հանցագործություն համարելն առանց վերաբերելի և բավարար պատճառների

Բալդասսին և այլք ընդդեմ Ֆրանսիայի (*Baldassi and others v. France, application nos. [15271/16](#), [15280/16](#), [15282/16](#), Judgement 11 June 2020*)

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Willem c. France, application no. [10883/05](#)*, judgment of 16 July 2009
- 2) *Vasiliauskas c. Lituanie [GC]*, application no. [35343/05](#), judgment of 20 October 2015

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր¹⁵

Art 10 • Liberté d'expression • Action militante en faveur du boycott des produits en provenance d'Israël pénalement réprimée comme discriminatoire, sans motifs pertinents et suffisants • Appel au boycott protégé par l'article 10 en tant que modalité d'expression d'opinions protestataires • Différences établies avec l'affaire Willem c. France • Influence des requérants, simples citoyens, incomparable à celle d'un maire • Action tendant à provoquer ou

¹⁵ Հաշվի առնելով, որ սույն գործով վճիռը միայն ֆրանսերեն լեզվով է, բանալի բառերը ևս ֆրանսերեն են:

stimuler le débat sur un sujet d'intérêt général • Absence de propos racistes ou antisémites et d'appel à la haine, la violence et l'intolérance • Absence de violence ou dégâts matériels

Գործի փաստական հանգամանքները

Դիմումատուները ֆրանսիական խմբավորման անդամներ էին: Հիշյալ խմբավորումն աջակցում էր Պաղեստինին և հանդիսանում էր հասարակական կազմակերպությունների կողմից նախաձեռնված «Բոյկոտ, մեկուսացում և սանկցիաներ» միջազգային շարժման մի մաս:

Դիմումատուները դատապարտվել էին հիպերմարկետի հաճախորդներին Իսրայելից ներկրված ապրանքներ չգնելու կոչեր անելու համար: Վերջիններս հիպերմարկետի հաճախորդների շրջանում ստորագրահավաք էին կազմակերպել ուղղված Իսրայելից ապրանքների ներկրումը դադարեցնելուն: Բացի այդ, դիմումատուները թռուցիկներ էին բաժանել, որոնցում նաև ասվում էր. «Դուք կարող եք ստիպել Իսրայելին հարգել մարդու իրավունքները. բոյկոտ իսրայելական ապրանքներին»: Թռուցիկները չէին պարունակում բռնության կամ ատելության որևէ խոսք կամ կոչ:

Դիմումատուների դատապարտման հիմքում դրվել էին «Մամուլի պատության մասին» օրենքի այն դրույթները, ըստ որոնց՝ արգելվում էր, այդ թվում, որևէ ազգային պատկանելիության կամ իրենց ծագման հիմքով անձանց հանդեպ խտրականության հրահրումը: Դիմումատուներն արդարացվել էին առաջին ատյանի դատարանում այն հիմնավորմամբ, որ մեղադրական ելրակացության հիմքում դրված ելրահանգումները չէին համապատասխանում գործի փաստական հանգամանքներին: Սակայն, վերանայման վարույթն ավարտվեց դիմումատուների դատապարտմամբ և նրանց նկատմամբ հապար եվրո տուգանքի նշանակմամբ:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Չնայած դիմումատուները Եվրոպական դատարան ներկայացված դիմումում վիճարկել են նաև Եվրոպական կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածը,

այդուհանդերձ, Եվրոպական դատարանը եզրահանգել է, որ հիշյալ հոդվածով երաշխավորված դիմումատուների իրավունքը խախտված չէ այնքանով, որքանով խնդրո առարկա հարցի, այն է՝ Իսրայելից ներկրված ապրանքները բոյկոտելու կոչեր անելու համար պատասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ, արդեն իսկ առկա էր վճռաբեկ դատարանի նախադեպային որոշում:

Անդրադառնալով Եվրոպական կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքին՝ Եվրոպական դատարանը նշել է, որ Կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածի շրջանակներում կատարված եզրահանգման համատեքստում ստացվում է, որ միջամտությունը «նախատեսված էր օրենքով»: Դիմումատուների դեմ կայացված դատավճռի պատճառաբանական մասից հետևում է, որ նրանց դատապարտումը նպատակ է ունեցել պաշտպանել շուկայում իսրայելական ծագման ապրանքներ արտադրողների կամ մատակարարների իրավունքները: Այդքանով դատապարտումը տեղավորվում է «այլոց իրավունքները» պաշտպանելու՝ Եվրոպական կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված բացառության շրջանակներում: Այդուհանդերձ, հարկ է հասկանալ՝ արդյոք միջամտությունը տեղավորվում է «անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակությունում» պայմանի վերաբերյալ *Պերինչեկն ընդդեմ Շվեյցարիայի* գործով Մեծ պալատի վճռում¹⁶ սահմանված սկզբունքների ներքո:

Ընդհանուր դիտարկումներ. բոյկոտը բողոք արտահայտելու հիմնական միջոց է: Ուստի, բոյկոտի կոչը, որի նպատակն է, կոնկրետ ընդդիմադիր գործողություններ կատարելով, հաղորդակցություն ստեղծել ընդդիմադիր կարծիքների միջև, ըստ էության տեղավորվում է Եվրոպական կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի պաշտպանության տիրույթում:

Այդուհանդերձ, բոյկոտի կոչն արտահայտվելու ավատության իրավունքի իրացման շատ առանձնահատուկ ձև է, որն իր մեջ ներառում է՝ (1) ընդդիմադիր կարծիքի արտահայտում և (2) տարբերվող վարքագծի

¹⁶ Տե՛ս *Պերինչեկն ընդդեմ Շվեյցարիայի (Perinçek v. Switzerland)* գործով 2015 թվականի հոկտեմբերի 15-ի վճիռը, գանգատ թիվ 27510/08

հրահրում: Հանգամանքներից կախված՝ բոյկոտն ի վերջո կարող է վերածվել այլ անձանց հանդեպ խտրականության դրսևորման:

Խտրականության դրդումն անհանդուրժողականության հրահրման ձևերից է. այն ատելության և բռնության հրահրման հետ միասին ուրվագծում է այն սահմանագիծը, որն անցնելն անմիջապես կհանգեցնի արտահայտվելու ավատության իրավունքի խախտման: Այդուհանդերձ, ուշագրավ է, որ տարբերվող վարքագիծ դրսևորելու հրահրումն ամբողջովին տարբերվում է խտրականության հրահրումից:

Վիլլեմն ընդդեմ Ֆրանսիայի գործով վճիռը¹⁷. Եվրոպական դատարանի հիշյալ գործի փաստական հանգամանքները գրեթե նույնական են սույն գործի փաստական հանգամանքների հետ այն տարբերությամբ, որ պրն Վիլլեմը քաղաքապետ էր և պետք է գիտակցեր, որ բոյկոտի կոչեր անելիս գործում է իր պաշտոնական լիազորությունների շրջանակներում: Հետևաբար, պրն Վիլլեմի քաղաքապետ լինելը որոշիչ գործոն էր Եվրոպական դատարանի՝ սույն գործից տարբերվող ելրահանգման գալու հարցում:

Սույն գործը. սույն գործում դիմումատուները հասարակ քաղաքացիներ էին, ովքեր սահմանափակված չէին քաղաքապետի մանդատից բխող իրենց պարտականություններով և լիազորություններով, և սպառողների նկատմամբ պաշտոնական ավդեցություն չունեին: Ավելին, կարևորվում է նաև դիմումատուների՝ բոյկոտի կոչեր անելու նպատակը, այն է՝ սուպերմարկետի սպառողների մոտ բանավեճ առաջացնելը:

Բացի այդ, դիմումատուները չեն դատապարտվել ռասիստական կամ հակասեմիթական դիտարկումներ կամ բռնություն կամ ատելություն հրահրելու կամ բռնարար լինելու կամ որևէ տեսակի վնաս պատճառելու համար: Ոչ էլ հիպերմարկետը ներպետական դատարանների առջև վնասների հատուցման հարց է բարձրացրել:

¹⁷ Են Վիլլեմն ընդդեմ Ֆրանսիայի (*Willem v. France*) գործով 2009 թվականի հուլիսի 16-ի վճիռը, գանգատ թիվ [10883/05](#)

Եվրոպական դատարանն անհրաժեշտ չի համարում անդրադառնալ դիմումատուների դատապարտման հիմքում ընկած ֆրանսիական օրենքի մեկնաբանմանը: Այնուամենայնիվ, դիմումատուների նկատմամբ կիրառված ներպետական օրենքի այնպիսի մեկնաբանությունը, ըստ որի՝ համատարած արգելվում էր ապրանքների՝ աշխարհագրական ծագմամբ պայմանավորված բոյկոտի ցանկացած կոչ, բավականին լայն էր:

Իրականում, դիմումատուներին դատապարտելիս ներպետական դատարանը վերլուծության չի ելնառել դիմումատուների կողմից կատարված գործողություններն ու նրանց ներկայացրած դիտարկումները, այլ ընդհանրական ելրահանգել է, որ բոյկոտի ցանկացած կոչ հանգեցնում է խտրականության հրահրման: Կոնվենցիոն լեզվով ասած՝ ներպետական դատարանը չի հաստատել, որ Իսրայելից ներկրված ապրանքների բոյկոտի կոչերի հիման վրա դիմումատուների դատապարտումն անհրաժեշտ էր ժողովրդավարական հասարակությունում:

Ավելին, ներպետական դատարանի պարտականությունն էր մանրամասն պատճառաբանել դատավճիռը: Նախևառաջ, դիմումատուներին վերագրվող արարքներն ու դիտարկումները վերաբերում էին հանրային հետաքրքրություն ներկայացնող հարցի (Իսրայելի գործողությունների՝ միջազգային հանրային իրավունքի պահանջներին համապատասխանությանը և պաղեստինյան գրավված տարածքներում մարդու իրավունքների վիճակին) և, որը վիճաբանության առարկա էր, ինչպես Ֆրանսիայում, այնպես էլ միջազգային հանրությունում:

Բացի այդ, խնդրո առարկա գործողություններն ու դիտարկումները ներառվում են քաղաքական կոչերի տիրույթում: Քաղաքական խոսքին բնորոշ է լինել հակասական, իսկ հաճախ նաև վտանգավոր: Սակայն դա ամենևին չի ցածրացնում քաղաքական կոչի հանրային հետաքրքրությունը, եթե իհարկե այդ կոչը չի անցնում սահմանագիծը և չի վերածվում բռնության, ատելության կամ անհանդուրժողականության կոչի. այս սահմանագիծն անցնելն անթույլատրելի է:

Այսպիսով, դիմումատուների դատապարտումը բավականաչափ պատճառաբանված չի եղել, չի իրականացվել փաստերի պատշաճ և

ամբողջական գնահատում, ինչպես նաև չի ապացուցվել, որ այդ գործողությունները որևէ կերպ հակասել են Եվրոպական կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածում ամրագրված սկզբունքներին:

Եզրակացություն խախտում:

Հոդված 41. 7000 եվրո ոչ նյութական վնասի համար, 380 եվրո նյութական վնասի համար:

ՀՈՒՎԱԾ 13

ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՄԻՋՈՅԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

ՀՈՒՎԱԾ 14

ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԳԵԼՈՒՄ

Լ երպետական իրավունքի կիրարկման ընթացքում իրավական պաշտպանության միջոցների արդյունավետության վրա սպիտակ խտրական վերաբերմունք:

Ֆեյսբուք սոցիալական ցանցում հոմոֆոր մեկնաբանությունների, այդ թվում՝ բռնության բացահայտ կոչերի հեղինակների նկատմամբ քրեական հետապնդում իրականացնելուց հրաժարում՝ առանց արդյունավետ քննության

Բեյզարասը և Լևիկասն ընդդեմ Լիտվայի (Beizaras and Levickas v. Lithuania, application no. 41288/15, Judgement 14 January 2020)

Ընդհանուր դիտարկումներ

Եվրոպական դատարանը վարզացրել է այն գաղափարը, ըստ որի՝ «Ժողովրդավարական հասարակություն» ասելով, պետք է հատկապես հասկանալ բազմակարծություն, հանդուրժողականություն և լայնախոհու-

թյուն: Այս համատեքստում, Դատարանը շեշտադրել է, որ թերևս անհատների շահերը, որպես կանոն, ստորադասվում են խմբային շահերին, սակայն ժողովրդավարություն չի նշանակում, որ մեծամասնության կարծիքը պետք է մշտապես առաջնահերթություն ունենա: Պետք է հավասարակշռություն ապահովվի փոքրամասնությունների շահերի և մեծամասնության դիրքորոշման չչարաշահման միջև:

Եվրոպական դատարանը նաև նկատում է, որ պետությունների պոպուլիստ պարտականությունը՝ ապահովել Կոնվենցիայով երաշխավորված իրավունքների և պատությունների արդյունավետ իրականացումը, հատկապես կարևորվում է փոքրամասնությունների պարագայում, քանի որ նրանք առավել խոցելի են:

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) ***R.B. v. Hungary***, application no. 64602/12, judgment of 12 April 2016
- 2) ***Király and Dömötör v. Hungary***, application no. 10851/13, judgment of 17 January 2017
- 3) ***Chassagnou and Others v. France [GC]***, application no. 25088/94, judgment of 29 April 1999

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

Art 14 + 8 • Respect for private life • Discrimination on the basis of sexual orientation • Refusal to prosecute authors of serious homophobic comments on Facebook including undisguised calls for violence • Positive obligations • Authorities' failure to investigate effectively whether impugned comments constituted incitement to hatred and violence

Art 13 • Effective remedy • Discriminatory attitudes impacting on the effectiveness of remedies in the application of domestic law

Գործի փաստական հանգամանքները

Դիմումատուները երկու երիտասարդներ էին: 2014 թվականին Նրանցից մեկն իր ֆեյսբուքյան էջում համբուրվող կույզերի նկար է տեղադրում (բոլորի համար տեսանելի եղանակով (public)): Այս քայլը նպատակ ուներ հայտարարելու իրենց երկուսի հարաբերությունների մասին և նպաստել Լիտվայում ԼԳԲՏ (LGBT) համայնքի մասին տեղեկացվածության բարձրացմանը: Այս առցանց հրապարակումն արժանացավ հարյուրավոր վատ բովանդակության հոմոֆոբ մեկնաբանությունների, ինչպիսիք են օրինակ՝ դիմումատուներին ամորձատելու, սպանելու, այրելու կոչերը:

Դիմումատուների պահանջով ԼԳԲՏ (LGBT) համայնքի իրավունքները պաշտպանող մի կազմակերպություն (որի անդամներ էին նրանք) դատախապություն բողոք ներկայացրեց երեսուներեկ մեկնաբանության կապակցությամբ խնդրելով դատախապությունից հարուցել քրեական գործ հոմոֆոբ ատելություն և բռնություն հրահրելու հիմքով (Լիտվայի քրեական օրենսգրքի 170-րդ հոդված, որով պատժելի է խտրականության հրահրումն, այդ թվում՝ սեռական կողմնորոշման հիմքով):

Դատախապությունը մերժեց քրեական գործ հարուցելու պահանջը, իսկ ներպետական դատարանները չբավարարեցին կազմակերպության կողմից դատախապության որոշման դեմ ընկերության բողոքը հետևյալ հիմնավորումներով՝

Նախ, դիմումատուների կողմից նման էքսցենտրիկ բնույթի նկար հրապարակելը հանգեցրել էր պրովոկացիայի այնքանով, որքանով չէր համապատասխանում «ավանդական ընտանեկան արժեքների» վերաբերյալ կարծիքներին և պատկերացումներին.

երկրորդը, վրդովված մեկնաբանությունների միջոցով դրանց հեղինակներն արտահայտել են երկուսի նկատմամբ իրենց բացասական կարծիքն այնքանով, որքանով դա համարվում է անբարոյական, անպարկեշտ և վատ ընտրություն: Ավելին, ըստ ներպետական մարմինների, միայն այս հիմքով մեկնաբանությունները բավարար չէին հանցակազմի

օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ կողմի համար, ինչը բխում է Լիտվայի վճռաբեկ դատարանի Նախադեպային իրավունքից:

Եվրոպական դատարանի եզրահանգումը

Հոդված 14. Ներքոշարադրյալ հիմնավորումների լույսի ներքո Եվրոպական դատարանը եզրահանգեց, որ դիմումատուների հանդեպ դրսևորվել է խտրական վերաբերմունք՝ պայմանավորված իրենց սեռական կողմնորոշմամբ:

Այսպես, մասնավոր անձանց ատելությամբ լցված մեկնաբանություններն ուղղված էին դիմումատուներին և հասարակությունը մոլեռանդորեն էր տրամադրված միասեռական հասարակության հանդեպ: Նմանատիպ խտրական վերաբերմունք է դրսևորվել նաև այն ժամանակ, երբ ներպետական իրավասու մարմինները հրաժարվել են կատարելու իրենց պոպիտիվ պարտականությունը, հարուցել քրեական գործ և քննել այն:

Ակնհայտ է, որ դիմումատուի ֆեյսբուքյան էջի մեկնաբանությունները զգալի ազդեցություն են թողել դիմումատուների հոգեբանական բարեկեցության և արժանապատվության վրա: Հետևաբար, Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածը կիրառելի է 8-րդ հոդվածի «մասնավոր կյանք» ասպեկտով հաշվի առնելով նաև խախտման ծանրության աստիճանը:

Հրապարակման ենթադրական պրովոկացիոն բնույթի մասին. ընդունելով, որ այս հարցի առնչությամբ մթնոլորտը Լիտվայում բավական լարված է՝ Եվրոպական դատարանը գտավ, որ դիմումատուների՝ կանխամտածված ցանկությունը համասեռականության վերաբերյալ բանավեճ հրահրելու, չի կարող դիտարկվել որպես վտանգ հասարակության համար: Հակառակը, տարբեր կարծիքներ և տեսակետներ ունեցող հանրային քննարկման արդյունքում է, որ սոցիալական համախմբվածությունը շահում է: Իշխանություններն ընդգծել են դիմումատուների վարքագծի «էքսցենտրիկ բնույթը», իսկ վերաքննիչ դատարանն ավելացրել է, որ ցանկալի կլիներ, որ դիմումատուներն իրենց

Նկարը հրապարակեին միայն իրենց նման կողմնորոշում ունեցող մարդկանց համար, իսկ ֆեյսբուքը նման հնարավորություն տեխնիկապես տալիս է: Դիմումատուների սեռական կողմնորոշման նման դիտարկումների համատեքստում պարզ է, որ քրեական գործ հարուցելը մերժելու պատճառներից մեկը հենց վերջիններիս սեռական կողմնորոշումն էր:

Ինչ վերաբերում է դատարանների լրացուցիչ մեկնաբանությանն առ այն, որ լիտվական հասարակության մեծ մասը գնահատում է ավանդական ընտանեկան արժեքները և որ այդ արժեքների պաշպանությունն է հասարակության հիմքը՝ ակնհայտ է, որ այդ գործոններն անհամատեղելի են համասեռականների սոցիալական ընկալման հետ: Սրա մասին է վկայում նաև ընդհանուր աճող միտումը նույն սեռի զույգերի միջև հարաբերությունները դիտարկել ընտանեկան կյանքի հայեցակարգի ներքո (Լիտվայի Սահմանադրական դատարանն ունի նման մեկնաբանություն):

Գործի հանգամանքներից ակնհայտորեն բխում է, որ դիմումատուների միասեռական լինելը մեծ դեր է խաղացել իշխանությունների կողմից իրենց նկատմամբ վերաբերմունքի հարցում:

Խնդրո առարկա մեկնաբանությունների քրեական բնույթի գնահատման մասին. Ներկա գործում Եվրոպական դատարանը չի կարող արդարացնել ներպետական իշխանությունների կողմից ներկայացված պատճառաբանությունները: Խնդրո առարկա մեկնաբանությունների ներքին բովանդակության առնչությամբ կարելի է ասել, որ ատելություն հրահրելու հայեցակարգն ամենևին պարտադիր չէ, որ պարունակի բռնի կամ այլ քրեական արարքներ կատարելու կոչեր: Ծաղրանքի կամ զրպարտության տեսքով վիրավորանքը ևս կարող է բավարար լինել կշեռքի նժարը խոսքի ազատության դեմ թեքելու համար: Բացի այդ, Կառավարությանը չի հաջողվել համոզվիչ բացատրություն ներկայացնել առ այն, որ խնդրո առարկա մեկնաբանությունները չեն ընկնում քրեական օրենքի տիրույթի ներքո:

Հարձակումների ոչ պարբերական բնույթի վերաբերյալ. մեկնաբանությունների ատելության բնույթը, որոնց թվում էր նաև դիմումատուներին սպանելու կոչերը, Եվրոպական դատարանի կարծիքով

բավարար էր դրա լրջությունը գնահատելու համար, անգամ եթե դրա հեղինակը միայն մեկ անգամ էր նմանաբնույթ մեկնաբանություն գրել:

Բնական է, որ անձի, ով պատասխանատու է ատելության ամենալուրջ արտահայտությունների կամ բռնության հրահրման համար, նկատմամբ քրեական պատասխանատվությունը պետք է լինի միայն վերջին միջոցը: Այս կանոնը հավասարապես վերաբերում է սեռական կողմնորոշման դեմ արտահայտած ատելության խոսքին: Վերոնշյալից բխում է, որ սույն գործը վերաբերում է դիմումատուների՝ ֆիզիկական և մտավոր ամբողջականության դեմ ուղղված հարձակումներին: Հետևաբար, քրեական տիրույթի շրջանակներում պաշտպանությունը պարտադիր էր:

Լիտվայի քրեական օրենսգիրքը տեսականորեն նախատեսում էր նման պաշտպանություն, սակայն պրակտիկայում իշխանությունների խտրական վերաբերմունքի արդյունքում դիմումատուները չեն օգտվել նման պաշտպանությունից: Այս խտրական վերաբերմունքն էր հիմնական պատճառը, որ իշխանությունները չեն կատարել իրենց պոպիտիվ պարտականությունները, չեն իրականացրել արդյունավետ քննություն այն մեկնաբանությունների շուրջ, որոնք հանգեցրել են ատելության և բռնության:

Եվրակացություն խախտում:

Հոդված 13. Հաշվի առնելով Եվրոպական կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածի խախտման բնույթն ու բովանդակությունը՝ Եվրոպական դատարանն առանձին անդրադարձ է կատարել այն հարցին՝ արդյոք սույն գործում իրավական պաշտպանության միջոցն արդյունավետ է եղել՝ պայամանավորված խտրական վերաբերմունքով:

Քանի որ խնդրո առարկա մեկնաբանությունների մեծ մասը գրել են մարդիկ, ովքեր օգտագործել էին իրենց անձնական պրոֆիլները, ապա դրանց հեղինակներին նույնականացնելու հարցում իշխանությունները չէին հանդիպի դժվարությունների, եթե իհարկե, ցանկություն ունենային դա անելու:

Ի նկատի ունենալով ներպետական դատարանների նախադեպային իրավունքի ընդհանուր միտվածությունը, միջազգային վերահսկող մարմինների կողմից կատարված եզրահանգումները և համապատասխան վիճակագրական տվյալները՝ Եվրոպական դատարանը գտավ, որ իրավական պաշտպանության միջոցն արդյունավետ չի եղել: Մասնավորապես՝

- ▶ դատախաչության կողմից երկրի գերագույն դատարանի նախադեպային իրավունքի կիրառման եղանակը չի վկայում այն մասին, որ հոմոֆոբ խտրական արարքների առնչությամբ բողոքների կապակցությամբ եղել է արդյունավետ պաշտպանության միջոց,
- ▶ ներպետական իշխանությունները գրեթե ոչինչ չեն ձեռնարկում սեռական փոքրամասնությունների դեմ անհանդուրժողականության պայքարի հարցում: Իրականում օրենքը կիրառող իրավասու մարմինները նախապաշարմունքը չեն դիտարկել որպես հանցագործության դրդապատճառ: Նրանք չեն առաջնորդվել իրավիճակի լրջությունը հաշվի առնող մոտեցմամբ. մասնավորապես ռասիստական և հոմոֆոբիական ատելության խոսքը հաղթահարող համակարգային մոտեցումը բացակայում էր:

Եզրակացություն՝ խախտում:

Հոդված 41. 5000 եվրո յուրաքանչյուր դիմումատուին ոչ նյութական վնասի համար:

ԹԻՎ 1 ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ 1-ԻՆ ՀՈԴԿԱԾ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ներքին տեղահանված անձանց՝ հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքի (ներառյալ այն հողամասի, որի վրա եկեղեցի էր կառուցվել) լիովին վերականգնման վերաբերյալ վերջնական որոշումների չկատարում

Օրլովիչը և այլք ընդդեմ Բոսնիա և Հերցեգովինայի
(*Orlović and Others v. Bosnia and Herzegovina*,
application no. 16332/18, judgement of 1 January 2019)

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Iatridis v. Greece [GC]*, application no. 31107/96, judgment of 19 October 2000
- 2) *Sargsyan v. Azerbaijan [GC]*, application no. 40167/06, judgment of 16 June 2015
- 3) *Öneryıldız v. Turkey [GC]*, application no. 48939/99, judgment of 30 November 2004

4) *Kotov v. Russia [GC]*, application no. 54522/00, judgment of 3 April 2012

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

PI A1 • Possessions • Peaceful enjoyment of possessions • Interference • Deprivation of property • Public interest • Prescribed by law • Accessibility • Foreseeability • Safeguards against abuse

Գործի փաստական հանգամանքները

1992-1995 թվականներին Բոսնիայում տեղի ունեցած պատերազմի ընթացքում դիմումատուները ստիպված են եղել փախչել իրենց տնից և դարձել են ներքին տեղահանված անձինք:

1997 թվականին դիմումատուներին պրկել են հողի մի մասի նկատմամբ սեփականության իրավունքից և հողամասը եկեղեցի կառուցելու նպատակով հատկացրել ծխական համայնքին:

1999 թվականին Տեղահանված անձանց և փախստականների անշարժ գույքի հարցերով պբաղվող հանձնաժողովը (այսուհետ՝ Հանձնաժողով) չեղյալ էր հայտարարել 1992 թվականից հետո սեփականության իրավունքի ցանկացած ոչ ինքնակամ փոխանցում կամ սահմանափակում և հաստատել, որ դիմումատուներն ունեն հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքը վերականգնելու իրավունք:

2001 թվականին Փախստականների և տեղահանված անձանց նախարարությունը (այսուհետ՝ Նախարարություն) կարգադրել է հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքի անհապաղ վերականգնում:

Դիմումատուները վերականգնել են հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքը, բացառությամբ այն հողակտորի, որի վրա եկեղեցին պահպանվում էր: Սեփականության իրավունքի լիովին վերականգնման համար դիմումատուների բոլոր ջանքերը, այդ թվում՝ դատական ատյանների միջոցով, անհաջող էին:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Դիմումատուների՝ հողի սեփականատեր լինելու և հողն իրենց վերահարձնելու հարցը չէր վիճարկվում: Դիմումատուների իրավունքի լիովին վերականգնումը հաստատված էր Ա՝ Հանձնաժողովի, Ա՝ Նախարարության որոշումներով: Երկու որոշումներով էլ նախատեսվում էր սեփականության իրավունքի անհապաղ վերականգնում, երկու որոշումներն էլ վերջնական էին և ենթակա կատարման: «Սեփականության վերականգնման մասին» 1998 թվականի օրենքի և Դայթոնի խաղաղության 1995 թվականի համաձայնագրի համաձայն՝ ներպետական իրավասու մարմինները պետք է կատարեին Հանձնաժողովի որոշումները:

Հետագայում հողը վերադարձվել է դիմումատուներին, բացառությամբ՝ հողակտորի, որի վրա պահպանվում էր եկեղեցին: Դիմումատուները բավմիցս փորձել են վերականգնել այդ հողակտորի նկատմամբ սեփականության իրավունքը, սակայն անօգուտ: Թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածով երաշխավորված պետության պարտավորությունն է ապահովել դիմումատուների՝ իրենց սեփականության իրավունքից արդյունավետ օգտվելու հնարավորությունը: Պետության պարտավորությունը պահանջում է ազգային իշխանությունների կողմից գործուն քայլեր, մասնավորապես, Հանձնաժողովի և Նախարարության որոշումների կատարման ապահովում: Փոխարենը, իշխանություններն ի սկզբանե կատարել են անգամ հակառակ գործողություններ՝ թույլատրելով եկեղեցու պահպանումը դիմումատուներին պատկանող հողակտորի վրա: Դիմումատուները ներկայացրել են նաև դատական պահանջ՝ ակնկալելով վերականգնել հողի նկատմամբ սեփականության իրավունքը, սակայն այն ի վերջո մերժվել է:

Անկախ այն հանգամանքից, որ դիմումատուներն ունեին երկու վերջնական որոշումներ, որոնք սահմանում էին հողի սեփականության իրավունքի լիովին վերականգնում, վերջիններիս դեռևս խոչընդոտում են անարգել օգտվելու, արդեն իսկ պատասխանող պետության կողմից 17 տարի վավերացված Կոնվենցիայով և Արձանագրությամբ սահմանված իրավունքից:

Թեպետ վճռի կատարման հետաձգումը կարող է հիմնավորվել որոշակի հանգամանքներով՝ Կառավարությունը հիշյալ գործով չի ներկայացրել իշխանությունների անգործության վերաբերյալ որևէ հիմնավորում: Որոշումների երկար ժամանակով չկատարումն ակնհայտ է դարձնում իշխանությունների կողմից դրանց կատարման միտում չունենալը, ինչը դիմումատուներին թողնում է անորոշության մեջ՝ կապված իրենց սեփականության իրավունքի իրացման հետ: Այսպիսով, իշխանությունների կողմից վերջնական և պարտադիր որոշումների չկատարումը լրջորեն խոչընդոտել է դիմումատուների սեփականության իրավունքի իրացումը: Արդյունքում դիմումատուները ստիպված են եղել կրել անհամաչափ և ծանր բեռ:

Ելրակացություն խախտում (միաձայն):

Վճռի կատարում

Անհատական միջոցներ. Եվրոպական դատարանն անդրադարձել է նաև անհատական միջոցների կիրառմանը: Մասնավորապես, Դատարանն արձանագրել է, որ դիմումատուների գործով հայտնաբերված խախտումն այլ իրական ընտրություն չի թողնում, քան խախտումը շտկելու համար համապատասխան միջոցների կիրառումը: Հիմք ընդունելով գործի փաստական հանգամանքները՝ Դատարանը դիտարկում է պատասխանող պետության կողմից անհրաժեշտ բոլոր միջոցների կիրառումը՝ Հանձնաժողովի և Նախարարության որոշումների կատարումը լիովին ապահովելու համար, մասնավորապես, ներառյալ՝ եկեղեցու ապամոնտաժումը դիմումատուների հողից՝ առանց հետագա հետաձգման և ամենաուշը վճիռը վերջնական ուժի մեջ մտնելուց հետո երեք ամսվա ընթացքում:

Հոդված 41. 5000 եվրո առաջին դիմումատուին, 2000 եվրո մնացած դիմումատուներին նյութական վնասի համար:

Պետական սեփականություն հանդիսացող հողամասի վրա տեղակայված և առևտրային բնակարանաշինության նպատակով ապամոնտաժված մասնավոր անձին պատկանող ավտոտնակի դիմաց փոխհատուցման բացակայություն

Սվիտլանա Իլչենկոն ընդդեմ Ուկրաինայի (*Svitlana Ilchenko v. Ukraine, application no. [47166/09](#), judgement of 4 July 2019*)

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Depalle v. France [GC]*, application no. [34044/02](#), judgment of 29 March 2010
- 2) *Radomilja and others v. Croatia [GC]*, application nos. [37685/10](#) and [22768/12](#), judgment of 20 March 2018
- 3) *Volchkova and Mironov v. Russia*, application nos. [45668/05](#) and [2292/06](#), judgment of 28 March 2017
- 4) *Batkivska Turbota Foundation v. Ukraine*, application no. [5876/15](#), judgment of 9 October 2018

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

PI A1 • Possessions • Peaceful enjoyment of possessions • Interference • Deprivation of property • Public interest • Prescribed by law • Accessibility • Foreseeability • Safeguards against abuse

Գործի փաստական հանգամանքները

Դիմումատուն, սկսած 1980 թվականից, սեփականության իրավունքով օգտագործել է իր տան բակում գտնվող ավտոտնակը: 1995 թվականին ավտոտնակը գրանցվել է որպես դիմումատուի մասնավոր սեփականություն: 2003 թվականին քաղաքապետարանը նոր բնակարանաշինական ծրագրի համար հողը, որի վրա տեղակայված է ավտոտնակը, հատկացրել է մասնավոր ընկերության:

Քաղաքապետարանը դիմումատուին առաջարկել է դրամական փոխհատուցում, սակայն դիմումատուն հետամուտ չի եղել բանակցելու առաջարկներին:

Ավտոտնակը ապամոտնաժվել է՝ հիմք ընդունելով ներպետական դատարանների որոշումները, որոնց համաձայն՝ դիմումատուին երբևէ չի էլ պատկանել ավտոտնակի տեղակայման հողակտորի նկատմամբ օգտագործման իրավունքը:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Հիշյալ իրավիճակը որակվում է որպես սեփականությունից վրկում, որը պետք է տարբերակել այն դեպքերից՝

- ▶ որոնք վերաբերում են ապօրինի կառուցապատմանը, քանի որ տվյալ դեպքում դիմումատուն, ինչպես հարկն է, գրանցել է ավտոտնակի նկատմամբ իր իրավունքը, որն անվավեր չի ճանաչվել կամ քննարկման առարկա չի դարձել նոր բնակարանաշինության ծրագրին նախորդող քսան տարիների ընթացքում.
- ▶ երբ պետական սեփականությանը սահմանակից տան պահպանման թույլտվության վերաբերյալ յուրաքանչյուր որոշման մեջ մատնանշվում է թույլտվության ժամանակավոր լինելը և առանց փոխհատուցման չեղյալ հայտարարելու հնարավորությունը:

Սույն գործում դիմումատուի կողմից ենթադրաբար «առանց թույլտվության» հողի օգտագործումը բխում էր ոչ թե իր ավտոտնակի կառուցման պահին գործող օրենքի խախտումից, այլ ուկրաինական օրենսդրության վարձացման արդյունք էր: Մասնավորապես, սովետական իրավական համակարգը, որը չէր ճանաչում դասական իմաստով հողի մասնավոր սեփականություն և վարձակալություն, ժամանակի ընթացքում վերաճել էր այդ պահին ուկրաինական հողային իրավունքի համակարգի, այն է՝ սեփականության և վարձակալության իրավունքների ճանաչմամբ:

Հիշյալ գործում «հանրային շահ»-ով պայմանավորված միջամտության հարցի քննարկումն անքակտելիորեն կապված է համաչափության խնդրի հետ, ուստի դրանք պետք է ուսումնասիրվեն միասին:

Թեպետ պետությունների՝ քաղաքաշինության ոլորտում քաղաքականության մշակման թույլատրելի հայեցողության շրջանակը լայն է, հիշյալ գործում որևէ նշում չկար և Կառավարությունը չէր ներկայացրել, թե մասնավորապես ինչ քաղաքականություն է հիմք ընդունվել քաղաքային իշխանությունների կողմից բնակարանաշինության ծրագիրը և դրա գտնվելու վայրը հաստատելու համար:

Եվ այդ համատեքստում, անկախ այն հանգամանքից, որ միջամտությունը բխում է հանրային շահից, որևէ այդպիսի հանրային շահ այնքան կարևոր չէր, որպեսզի արդարացված լիներ առանց փոխհատուցման գույքը վերցնելը: Մասնավորապես, որևէ նշում չկար այնպիսի կարևոր շահի առկայության մասին, ինչպիսիք են բնապահպանությունը, օրենքի գերակայությունը պահպանելու անհրաժեշտությունը, ապօրինի կառուցապատման արգելումը կամ սոցիալական արդարությունը, որը դրդել էր իշխանություններին կայացնելու նման որոշումներ:

Քանի որ դիմումատուն դիտարկվել էր որպես հողը ապօրինի պաղտեցնող անձ, նա իրավունք չունեի ստանալու որևէ փոխհատուցում, բայց սկզբունքորեն ուներ պարտավորություն՝ քաղաքային իշխանությանը փոխհատուցելու իր ավտոտնակի քանդման համար կատարված ծախսերը. հաշվի չի առնվել իրավիճակի որևէ առանձնահատկություն:

Այն, որ դիմումատուն հետամուտ չի եղել քաղաքային իշխանությունների հետ փոխհատուցման վերաբերյալ բանակցություններին, էական նշանակություն չուներ: Իսկապես, հաշվի առնելով ներպետական դատարանների կողմից ներպետական օրենքի մեկնաբանությունն ու կիրառությունը՝ փոխհատուցման ամեն առաջարկ կարող էր լինել միայն *ex gratia*¹⁶: Միակ տարբերակը, որի դեպքում դիմումատուի՝ փոխհատուցված լինելու իրավունքը պահպանված կլիներ, հողի նկատմամբ իրավունքի հաստատումն էր, ինչին էլ դիմումատուն փորձել է հետամուտ լինել ներպետական դատարաններում:

Ավելին, նման բանակցությունների անցկացման և դիմումատուին՝ յուրաքանչյուր առաջարկի վերաբերյալ որոշում կայացնելու համար անհրաժեշտ տեղեկատվությամբ ապահովելու ընթացակարգեր չեն եղել: Հետևաբար, դիմումատուի կողմից քաղաքային իշխանությունների՝ *ex gratia* կարգավորմամբ առաջարկի շուրջ բանակցելուն ակնհայտ հետամուտ չլինելը չէր կարող մեկնաբանվել որպես իրավունքներից հրաժարում: Իսկապես, օրենքով նախատեսված որևէ փոխհատուցում և հաստատված որևէ ընթացակարգ չի եղել, որն էական երաշխիքներ կապահովեր այդ գործընթացի համար: Այդ հանգամանքներում դիմումատուի՝ քաղաքային իշխանությունների առաջարկի շուրջ բանակցություններին հետամուտ չլինելը չի կարող բավարար հիմնավորում լինել իշխանությունների կողմից դիմումատուի իրավունքները չխախտելու համար: Հետևաբար, դիմումատուն զրկվել է փոխհատուցման իրավունքից:

Չնայած նրան, որ վարձացման ծրագիրը հիմնականում նախատեսված է առևտրային շահույթ ստանալու նպատակով մասնավոր բնակարանաշինություն իրականացնելու համար՝ ներպետական իշխանություններն այն գնահատել են որպես հանրային շահ, որովհետև այն կնպաստեր մատչելի բնակարանային ֆոնդի ավելացմանը և նորացմանը: Միայն սեփականությունից զրկելու հետևանքների ընդհանուր

¹⁶ Բարի կամքի դրսևորմամբ կատարված կամ բարոյական պարտավորությունից բխող վճարում, որն իրավական պահանջ չի հանդիսանում:

գնահատումն ապահովող ընթացակարգի միջոցով սահմանված փոխհատուցումը, ներառյալ՝ վերցված գույքի շուկայական արժեքով փոխհատուցումը, կարող էր բավարարել թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի պահանջները:

Տվյալ գործով նման փոխհատուցում իր պատշաճ երաշխիքներով դիմումատուին չէր առաջարկվել:

Եզրակացություն խախտում (միաձայն):

Հոդված 41. 8000 եվրո նյութական և ոչ նյութական վնասի համար:

ԹԻՎ 7 ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ

4-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾ

ԿՐԿԻՆ ԱՆԳԱՄ ՉԴԱՏՎԵԼՈՒ ԵՎ ՉՊԱՏԺՎԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Առանց նոր փաստեր ունենալու կամ ուղղման ենթակա հիմնարար խախտումների առկայության քրեական գործի վերաբացում և սպառժի նշանակում

Միհալակեն ընդդեմ Ռումինիայի [ՄԴ] (*Mihalache v. Romania [GC]*, application no. 54012/10, judgement of 8 July 2019)

Վերաբերելի նախադեպային իրավունք

- 1) *Ramda v. France*, application no. 78477/11, judgment of 19 December 2017
- 2) *Jóhannesson and Others v. Iceland*, application no. 22007/11, judgment of 18 May 2017
- 3) *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary [GC]*, application no. 18030/11, judgment of 8 November 2016
- 4) *Sismanidis and Sitaridis v. Greece*, application nos. 66602/09 and 71879/12, judgment of 9 June 2016

HUDOC համակարգում որոնման համար բանալի բառեր

P7 A4 • Right not to be tried or punished twice • Criminal offence • Conviction • Acquittal • Jurisdiction of the same State • Reopening of case • New or newly discovered facts • Fundamental defect in proceedings

Գործի փաստական հանգամանքները

Դատավարության առաջին փուլը. 2008 թվականի օգոստոսին դատախաչությունը կարճեց քրեական գործի վարույթն այն հիմքով, որ կատարված արարքները բավականաչափ ծանր չէին հանցագործություն որակվելու համար: Դիմումատուի նկատմամբ քրեական գործ էր հարուցվել, քանի որ վերջինս հրաժարվել էր տալ կենսաբանական նմուշ՝ արյան մեջ ալկոհոլի մակարդակը որոշելու համար: Արդյունքում դիմումատուի նկատմամբ նշանակվել էր 250 եվրոյի չափով վարչական տուգանք: Դիմումատուն չէր վիճարկել այս որոշումը ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված քսանօրյա ժամկետում և վճարել էր տուգանքը:

Դատավարության երկրորդ փուլը. 2009 թվականի հունվարին, վերահաս դատախաչությունը, համարելով, որ դիմումատուի արարքը բավական ծանր է ու վտանգավոր հասարակության համար, և միայն վարչական տուգանքը չի կարող բավարար լինել, վերացրեց գործի կարճման և դիմումատուի նկատմամբ վարչական տուգանք նշանակելու վերաբերյալ որոշումները: Համապատասխանաբար, դիմումատուն դատապարտվեց մեկ տարվա ավատակրկման: Ներպետական դատարանը ելրահանգեց, որ կրկին անգամ չդատվելու սկսբունքը չի խախտվում, քանի որ քրեական գործի կարճման մասին որոշումը դատավճիռ չէ, և դրանով անձը ո՛չ դատապարտվել էր, ո՛չ էլ արդարացվել:

Եվրոպական դատարանի ելրահանգումը

Նշանակված տուգանքը համարվում է քրեական պատիժ: Երկու վարույթներին էլ վերաբերող փաստական հանգամանքները նույնական են (“*idem*”): Պետք է հասկանալ արդոք առկա էր վարույթների կրկնություն (“*bis*”):

(1) Նախնական դիտարկումներ. արդոք երկու վարույթները մեկը մյուսի շարունակությունն էին

Ոչ: Երկու վարույթները վերաբերում էին միևնույն հանցանքին, որը պատժելի էր օրենսդրական միևնույն դրույթով, նրանք հետապնդում էին միևնույն ընդհանուր նպատակը, իրականացվում էին նույն մարմնի

կողմից և ապացույցները նույնն էին: Վարույթները տեղի էին ունեցել մեկը մյուսի հետևից և ոչ միաժամանակ: Բացի այդ, նշանակված պատիժները չեն գումարվել: Պետք է նշանակվեր պատժատեսակներից մեկը կախված նրանից՝ քննություն իրականացնող մարմինները կհամարեին արարքը հանցագործություն, թե՛ ոչ:

(2) Արդյոք դատախաչի որոշումը կարող է դիտարկվել որպես վերջնական արդարացում կամ մեղադրում

(ա) Արդարացման և մեղադրման հայեցակարգերը

Արդյոք անհրաժեշտ է դատական միջամտություն. հիշյալ նպատակների հաշվառմամբ կայացված որոշման դեպքում դատարանի միջամտության անհրաժեշտությունը բացակայում է: Կարևոր է այն, որ խնդրո առարկա որոշումը կայացվել է մի մարմնի կողմից, որն ըստ ներպետական իրավական համակարգի տրամաբանության, մասնակցում է արդարադատության իրականացմանը, և որ այդ մարմինը ներպետական օրենսդրությամբ իրավասու էր բացահայտել և պատժել ցանկացած անօրինական վարքագիծ: Քիչ է կարևոր, որ խնդրո առարկա որոշումը չունի դատավճռի տեսք, քանի որ նման ընթացակարգային և ֆորմալ տարրը որևէ ապոկոստություն ունենալ չի կարող հետևանքների վրա:

Երբ է մեղադրվող անձը համարվում «արդարացված» կամ «դատապարտված». 7-րդ Արձանագրության համատեքստում «արդարացված» կամ «դատապարտված» բառերի կանխամտածված ընտրությունը ենթադրում է, որ մեղադրյալի «քրեական» պատասխանատվության հարցը որոշված է համապատասխան գործի հանգամանքների գնահատման արդյունքում: Նման գնահատման համար խիստ անհրաժեշտ է, որ որոշում կայացնող մարմինը ներպետական օրենսդրությամբ ունենա նման իրավասություն: Այն, որ այս գործի շրջանակներում իրականացվել է գործի ըստ էության գնահատում, այդ մասին վկայում է նաև վարույթի շարունակությունը: Օրինակ՝ քրեական գործ է հարուցվել և մեղադրյալ ներգրավվել, տուժողը հարցաքննվել է, ապացույցներ են հավաքվել և ուսումնասիրվել համապատասխան մարմնի կողմից և այդ ապացույցների հիման վրա կայացվել է

պատճառաբանված որոշում: Պատիժ է նշանակվել համապատասխան մարմնի կողմից մեղադրյալին վերագրվող վարքագծի համար:

Նկատառումներ սույն գործի վերաբերյալ. հաշվի առնելով դատախազության կողմից իրականացվող քննությունը, ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված լիազորությունները և այն փաստը, որ պատժիչ և կանխարգելիչ պատիժ է նշանակվել դիմումատուի նկատմամբ՝ խնդրո առարկա որոշումը հանգեցրել է «դատապարտման» բառի բովանդակային իմաստի շրջանակներում:

(բ) Արդյոք դիմումատուի սկզբնական «դատապարտումը» դատախազության կողմից եղել է «վերջնական»

Թերևս 7-րդ Արձանագրության 4-րդ հոդվածի տեքստը պարունակում է հստակ հղում պետության ներպետական օրենսդրությանը, Եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ «վերջնական» ելքայից ենթակա է ինքնուրույն մեկնաբանման:

Որոշումը կարող է համարվել «վերջնական», եթե այն այլևս ենթակա չէ սովորական վերանայման: Կոնկրետ գործով «սովորական» վերանայման հարցի առկայությունը որոշելու համար՝ Եվրոպական դատարանը հիմնվում է ներպետական օրենսդրության և դատավարության վրա: Իրավական որոշակիության սկզբունքը նախևառաջ պահանջում է, որ նման վերանայման շրջանակը հստակ նախանշված լինի ժամանակային առումով, և ապա դրա վարույթը լինի հասանելի կողմերի համար:

Վերոնշյալ սկզբունքների կիրառումը սույն գործով. վերադաս դատախազության հնարավորությունը վերաբացել վարույթը սեփական նախաձեռնությամբ՝ սահմանափակված չլինելով որևէ ժամանակահատվածով, չի կարող համարվել «սովորական միջոց»:

Կարճման որոշման վիճարկման միայն դիմումատուին հասանելի տարբերակը կարող է դիտարկվել որպես «սովորական միջոց». այդ դեպքում դրանից օգուտվելու ժամանակահատվածը սահմանափակված էր քսան օրով: Ուստի, հենց այդ ժամկետն է, որ դիմումատուն պետք է սպառեք, որպեսզի խնդրո առարկա որոշումը դառնար «վերջնական» սույն ելքայի կոնվենցիոն իմաստով:

(գ) Արդյոք վարույթների կրկնությունը դասվում էր թույլատրելի բացառությունների շարքին

Գործի վերաբացումը թույլատրող պայմաններ. 7-րդ Արձանագրության համաձայն՝ վարույթի վերաբացումը հնարավոր է միայն հետևյալ պայմանների խիստ պահպանման դեպքում՝ նոր կամ նոր երևան եկած հանգամանքների առկայության դեպքում կամ նախկին վարույթում հիմնարար խախտում հայտնաբերելու դեպքում: Այս պայմաններն այլընտրանքային են և ոչ թե կոմուլյատիվ: Այդուհանդերձ երկու դեպքում էլ նոր հայտնաբերված հանգամանքները կամ խախտումները պետք է այնպիսին լինեն, որ «ապդեն գործի ելքի վրա» կամ ի օգուտ կամ ի վնաս տվյալ անձի: Եվրոպական դատարանը յուրաքանչյուր գործով իրականացնում է հանգամանքների գնահատում:

«Հիմնարար խախտում» հայեցակարգի համաձայն՝ միայն ընթացակարգային կանոնների կոպիտ խախտումները, որոնք լրջորեն խարխլում են նախկին վարույթի ամբողջականությունը, կարող են հիմք լինել վերաբացման համար ի վնաս մեղադրյալի, այն դեպքում, երբ վերջինս արդարացվել է կամ պատժվել է ավելի թեթև հանցագործության համար, քան առաջարկվում էր: Հանրային մեղադրողի կամ բարձր դատական ատյանի կողմից միայն ապացույցների գնահատումը չի բավարարում չափանիշը: Այն գործերում, որտեղ անհրաժեշտ է գործի վերանայում հոգուտ մեղադրյալի, առաջնային գնահատման պետք է արժանանա տվյալ խախտման բնույթը:

Կիրառությունը սույն գործում. Կերադաս դատախաչությունն իրականացրել է նույն փաստերի գնահատում: Չեն եղել նոր ապացույցներ, և ոչ էլ եղել են «հիմնարար խախտումներ», որոնք անհրաժեշտ էր շտկել: Կերաբացման որոշման մեջ առկա չէին այս երկու սցենարներից և ոչ մեկը:

Եզրակացություն՝ խախտում (միաձայն):

Հոդված 41. 5000 եվրո ոչ նյութական վնասի համար և 470 եվրո ծախսերի և ծախքերի համար:

**ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՆԱԽԱԴԵՊԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ
ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ**

ԵՐԵՎԱՆ
2021

Կոմպյուտեր Սերվիս

COMPUTERS

© Կոմպյուտեր Սերվիս ՍՊԸ, 2020